

13. Torstaina 20 päivänä helmikuuta 1997

kello 18.40

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 301

Hallituksen esitys 258/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Pesälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Ala-Harja, Ala-Nissilä, Alho, Bryggare, Filatov, Haatainen, Isohookana-Asunmaa, Jäätteenmäki, Kanerva I., Koskinen Johannes, Lapintie, Lindqvist, Lindén, Markkula M., Nurmi, Pohjola M., Puisto ja Wideroos.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat edustajat Hämäläinen ja Komi.

Päiväjärjestyksessä oleva asia:

Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 258/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelu:

Ed. Tarkka: Herra puhemies! Näin siis poliittisen kulttuurin rappionäytelmä jatkuu. Ensin tehtiin koplaus, jossa toisistaan riippumattomat asiat pantiin riippumaan toisistaan. Sillä päätöksellä näiden lakiesitysten sisältö lakkasi oikeastaan merkitsemästä mitään. Siitä lähtien merkitystä oli vain sillä, että ne hallituksen esityksnumerot, jotka sidottiin alkuperäiseen pakettiin, hyväksytään lopulta ihan riippumatta siitä, mitä niille sillä välillä tapahtuu. Tämähän on vanhojen puolueiden perinteinen tapa hoitaa asioita. Mikään ei tässä suhteessa ole muuttunut.

Koplauksen jälkeen sen ensimmäiset pääpukarit demarit joutuvat äkkiä huomaamaan, että heidän eduskuntaryhmänsä ei olekaan tahdotonta karjaa vaan itsenäisesti ajattelevia ja tuntevia ihmisiä. Sen jälkeen lehmänkaupan toinen pääpukari kokoomus mokasi oman osansa dealistä alkeelliseen sekoiluun eduskunnan käytävillä. Sitten vihreät huomasivat joutuvansa pakettinappulan asemaan. Tämä kaikkien periaatepuolueiden äiti joutui huomaamaan, että periaatteiden sovellutuksesta on käytännöllisiä seurauksia, ja tässä tapauksessa seuraus olisi ollut se, että vihreät olivat äkkiä vaarassa menettää suuresti rakastamansa hallituspaikan.

Tämä kaikki johti siihen, että liikelain sisällöllä ei ole mitään väliä, kunhan hallituksen esityksellä n:o 258 käsittelyssä oleva lakiehdotus hyväksytään. Nyt on siis kysymys päiväjärjestyksen yhdelle riville painetusta valtiopäiväasiakirjan tunnusluvusta eikä siitä, säädelläänkö yritysten aukiolomahdollisuuksia vai ei, ja jos säädellään, niin miten. Se, mikä olisi kauppoille edullista tai

haitallista, ei merkitse mitään. Se, mikä palvelisi asiakkaita hyvin tai huonosti, on myös yhdenkään. Ainoa, mikä merkitsee jotakin, on se, että eduskunnan kabinettien pakettimestarit saavat jatkaa kähmintäänsä siksi, kunnes pelin muodollinen lopputuloks on se, mikä etukäteen päätettiin. Sillä välillä kaikki kelpaa.

Niinpä liikeajan säätelyä löysennetään nyt lisäämällä säätelyä. Kaupat saavat olla auki sunnuntaisin mutta vain erikseen säädettyinä sunnuntaina, jotka on valittu niin, että ne ovat kauppoille mahdollisimman epätarkoituksenmukaisia. Lisäksi ne on valittu niin, että niistä on mahdollisimman vähän hyötyä asiakkaille, jotka sellaisina päivinä ovat vapaa-ajan vietossa järvillä, metsissä ja saaristoissa. Niinä sunnuntaina, joihin kaupat saavat olla auki, ne eivät kuitenkaan saa olla auki silloin, kun kirkossa pidetään jumalanpalveluksia, joissa juuri kukaan ei käy. Sellaiset kirkonmenot, joita järjestetään muina kellonajoina kuin vanhaan hyvään aikaan, eivät kuitenkaan estä kauppiaa olemasta auki niinä sunnuntaina, joihin se erikseen on luvalliseksi säädetty. Näin meillä puretaan säätelyä. Hallituspuolueiden ryhmänjohtajilla tuntuu olevan rajaton kyky byrokraattiseen akrobatiaan.

Pohjimmiltaan tämän sotkun on aiheuttanut kokoomuksen koheltaminen. Tietysti suuri joukko sosiaalidemokraatteja vastusti hallituksen alkuperäistä esitystä ja aiheutti sillä tavalla ongelmia, mutta se oli heidän periaatekantansa, ja se on sinänsä arvokas asia, vaikka tämä heidän kantansa sattuu olemaan tässä asiassa eri kuin hallituksen kanta alun perin ja eri kuin minun kantani alun perin ja edelleen. Mutta kokoomus mokasi tämän asian sillä lapsellisella tavalla, että ratkaisevan äänestyksen aikaan talossa oli kyllä läsnä enemmistö sellaisia edustajia, jotka olivat valmiit äänestämään hallituksen esityksen puolesta, mutta muutama heistä myöhästyi äänestyksestä. Tämän sekoilun jälkeen kokoomus varmisti vahingon maksimoitumisen ylireagoimalla omaan virheeseensä massiivisesti.

Tässä näytelmässä ei ole järjen hiventä, ja lain sisältö on onneton sekamelska. Tämä on hyvä esimerkki siitä, mihin vanha poliittinen kulttuuri johtaa. Ratkaisevaan asemaan nousee poliittiseen turhamaisuuteen perustuva kuvitelu arvovalta. Se johtaa päätöksentekoon, jossa päätöksen sisällöllä ei ole mitään merkitystä. Päätökset perustuvat puoluejohtajien toisiaan kohtaan ottamien uhkaavien, maanittelevien ja taivuttelevien asentojen välisiin suhteisiin. Lakien sisältö riippuu siitä, miten nämä kortit milloinkin sattu-

vat jakautumaan kabinettineuvotteluissa, elleivät sitten eduskuntatalon hissit puutu asiaan.

Syvä myötätuntoni on hallituspuolueiden kansanedustajien puolella. Olisi ihme, jos heitä ei hävetä ja nolota ihan aidosti. Minuakin hävettää ja harmittaa, vaikka en ole osallisena tässä sekoilussa muuten kuin sillä tavalla, että joudun nyt äänestämään ilmeisesti tämän vesitetyn, ruhjotun ja älyttömän lakiesityksen puolesta, sillä se on kuitenkin askel kauppojen aukiolomahdollisuuksien lisäämisen suuntaan, vaikka tämä askel on aivan liian lyhyt ja rakenteeltaan syvästi epälooginen ja byrokraattisen keinotekoinen.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Arvoisa puhemies! Liikeaikalain käsittelyssä viime ajoilta, ihan viime päiviltä kummastuttaa se kiire, joka tätä käsittelyä on nyt kohdannut, kiire, joka näkyy nyt niin, että ihan lyhyessä ajassa ensimmäinen ja toinen käsittely on tarkoitus viedä lävitse ja kolmaskin melko nopeaan tahtiin. Ihmetyks johtuu kyllä nimenomaan siitä, että kuukausisotallahan tätä liikeaikalakia on valiokunnissa käsitelty, ja nyt yhtäkkiä tämä kiire on kaikki meidät tavannut. Mikä tämän kiireen takana ja taustalla on? Joku kokous ilmeisesti hallitusryhmien puolella.

Tämän liikeaikalainhan piti olla alun perin aito luottamuskyseminen hallituksen kannalta. Pääministeri Lipponenhan ärähti ja teki tästä luottamuskysemyksen. Mutta kun nyt sitä asiaa katsoo jälkepäin tämän aika erikoisen ja hassunkin kompromissin tekemisen jälkeen, eihän tämä ole enää mikään aito luottamuskyseminen. Niin sanottu kompromissi on rakennettu niin monista osista, että se kyllä tyydyttää ihan selkeästi valtaosaa hallitusryhmien kansanedustajia, niin että hallitus voi olla nyt aivan varma siitä, että luottamusta tulee hallitusryhmien suunnilta tällä kertaa roppakaupalla.

Todellakin näin jälkepäin joutuu kysymään, mikä tällaisen luottamuskysemyksen arvo loppujen lopuksi oikein on, kun tällaisten vaiheiden ja kompromissien jälkeen kuitenkin hakeamalla haetaan laaja enemmistö hallitusta tukemaan. Tuloksena on juuri sen kaltainen kompromissi, jonka ed. Tarkka hyvin taitavalla mutta osuvalla tavalla kuvaili. Tämä on hassu kompromissi. Selkeintä olisi ollut toimia sillä tavalla, että olisi joko pidetty kiinni nykytilanteesta tai sitten menty kerta kaikkiaan täydellisen vapautuksen tielle. Nykyinen kompromissi on hassuun mahdolliseen ja myös kaikkien osallisten kannalta se on huonoin mahdollinen vaihtoehto.

Hallitusryhmien kompromissi kuitenkin mer-

kitsee perääntymistä alkuperäisestä suunnitelmasta. Perääntymisen johtui siitä, että kansa ehti herätä tässä asiassa ja ehti osoittaa hyvin monella tapaa vastenmielisyytensä ja oppositiohenkensä hallituksen suunnitelmaa kohtaan. Hallitus perääntyi myös opposition kovahkon vaatimuksen edessä. Kaiken jälkeen kuitenkin pitää sanoa, että kyllähän perääntymisen kuitenkin merkitsee sittenkin askelta vääraan suuntaan. Tämänkin jälkeen pyhäpäivistä vajaa puolet on auki kaupoille. Se on askel vääraan suuntaan.

Tällä perusteella keskusta tulee esittämään lain hylkäämistä kolmannessa käsittelyssä. Eduskuntaryhmämme on hylkäämisen kannalla.

Kun tämä askel jää hallituksen kannalta tavaltaan puoliväliin, on hyvinkin todennäköistä, että kokoomus jää ikään kuin vaanimaan tilaisuutta, jolloin kauppojen aukiolo voitaisiin viedä totaalisen vapautuksen suuntaan, tuskin tällä vaalikaudella mutta joskus myöhemmin.

Keskustan perustelut tämän onnettoman kompromissin hylkäämiselle ovat samat, mitkä me esitimme ennen joulua käydyissä käsittelyissä. Uusi esitys ei tule merkitsemään uusia työpaikkoja, lisää töitä, se on pienille kaupoille tukala ratkaisu eikä kuluttajien valtaenemmistö ole tällaista muutosta missään tapauksessa vaatimassa. Nämä perustelut ovat tuttuja. Niitä ei kannata enää moneen kertaan kerrata.

Esityksen käsittelyn vaiheissa nousi esiin toivoa herättävällä tavalla uudenlainen nelikanta yhteiskunnassamme: pienyrittäjät, työntekijät ja työttömät, kuluttajien valtaisa enemmistö ja myös kirkko saattoivat olla samalla kannalla. Minä en pidä tätä uudenlaisen nelikannan löytymistä minään vähäpätöisenä asiana enkä myöskään minään sattumuksena. Täytyy toivoa, että se olisi jonkinlainen oire paremmasta, että se olisi oire inhimillisen politiikan rintaman syntymistä Suomeen.

Nykyisellä politiikalla sitä inhimillistä rintamaa ei synny. Tämä on aineellisuuden ja markkinahumun täyttämää politiikkaa. Tästä ei löydy uutta suuntaa, mutta uusi suunta voisi löytyä siitä, että otettaisiin todella huomioon väkevästi, mitä pienyrittäjäkunta sanoo, mitä työntekijät sanovat, mitä työttömät ihmiset sanovat, mitä sanovat kuluttajat. Sieltä voisi löytyä uuden politiikan pohja. Olen varma, että vasemmalla ollaan hiljakseen samaa mieltä, mutta poliittinen kunnia on poliittinen kunnia. Sen ymmärrän varsin hyvin. Mutta uusi rintama on syntymässä. Siihen menee aikaa vuosi taikka kaksi.

Arvoisa puhemies! Parasta olisi ollut kaiken

jälkeen se, että hallitus ei olisi tehnyt tästä asiasta mitään luottamusäänestystä, kun se tällaiseen outoon konkeloon nyt kaiken kaikkiaan on itsensä ajanut, niin että jokainen edustaja myös hallitusryhmissä olisi voinut äänestää alkuperäisen mielensä mukaisella tavalla. Tämä ei ole luottamusäänestyksen arvoinen asia enää tässä vaiheessa tämän esityksen valossa. Olisi ollut myös hallituksen kannalta kaikkein viisain ratkaisu vetää tämä esitys kokonaan pois.

Ed. M. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Kääriäinen totesi, että kompromissi on erikoinen ja hassu ja kaiken kaikkiaan hakemalla haettu. Olen aikaisemmin asian käsittelyn yhteydessä äänestänyt vastaan kaupan aukioloajan laajennusta, mutta mielestäni nyt esitetty kompromissi on kohtalaisen hyvä. Se, että kesäsunnuntaita lisätään, ei mielestäni kovin paljon muuta sitä tilannetta, mikä tällä hetkellä on. Kun tiedämme, että kesäsunnuntaisin perheet suuntaavat maaseudulle tai saaristoon, tuskinpa tavaratalot silloin auki ovat. Ihmettelen ed. Kääriäisen perustetta siitä, että tämä olisi huono kompromissi. Mielestäni tämä on kompromissi, joka voidaan tällä hetkellä kaiken kaikkiaan hyväksyä. Tämä on tällainen minimikompromissi.

Olen myös henkilökohtaisesti muuttanut kantani. En ole enää asian hylyn kannalla vaan olen tukemassa tätä kompromissia, jota nyt esitetään.

Ed. Zyskowitz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Sekä edustajat Tarkka että Kääriäinen mielestäni esittivät sinänsä aiheellista kritiikkiä sekä koko prosessia että myös saavutettua lopputulosta kohtaan.

Kuitenkin on niin, että eduskunnassa ei näköjään ollut valmiutta antaa kuluttajien itse päättää siitä, milloin kaupat saavat olla auki, milloin he haluavat käydä kaupoissa eikä antaa kauppiaitten itse päättää siitä, milloin haluavat kuluttajia palvella. Näin ollen oli tässä asiassa mielestäni ja meidän mielestämme järkevää ottaa kuitenkin askel oikeaan suuntaan ja jäädä odottamaan aikaa parempaa, jolloin löytyy valmiutta antaa lisää vapautta yrittäjille ja kansalaisille.

Tämä kesäaika ei ole niin kummallinen aika kuin mitä täällä on annettu ymmärtää. Esimerkiksi Helsingin keskustassa tuhannet kaupat vuosittain ovat anoneet poikkeuslupaa viime vuosina voidakseen juuri kesäaikaan pitää liikkeitään auki halutessaan. Nyt tätä poikkeuslupaa ei sitten tarvita.

Mitä muuten tulee ed. Kääriäisen puheenvuoroon, niin keskustan hurskastelu tämän asian tiimoilla ja puheet uudesta inhimillisestä politiikan nelikannasta ovat kyllä ihan omaa luokansa. Ensinnäkin, ed. Kääriäinen, ei tämä muutaman sunnuntain lisääminen ole mitään kummallista. Jo voimassa oleva laki lähtee siitä, että yhdessä kuukaudessa eli joulukuussa on vapaus ja sitten on kuusi erikseen määrättävää sunnuntaita. Toiseksi: Maaseudulla saadaan kyllä vapaasti käydä kaupassa sunnuntaina, saadaan pitää kauppvoja auki vapaasti, saavat asiakkaat käydä vapaasti. Tämähän on sitä perikepulaista politiikkaa, että kun itsellä vain on tietyt oikeudet ja vapaudet, niitä ei muille sitten tarvitsekaan antaa.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin ed. Zyskoviczin puheenvuoron johdosta haluan todeta sen, että eduskunta nyt kuunteli kerrankin Suomen kansaa ja muutti sitä esitystä, joka täällä oli ja jota kokoomus oli hyvin voimakkaasti ajamassa. (Ed. Zyskovicz: Kuunnellaan sitten tässä kotitalouksien työllistämismallissakin!) — Minä toivon, että ed. Zyskoviczkin alkaa kuunnella Suomen kansaa. Se on varmasti kokoomuksen ryhmällekin ihan tarpeellista, kun vaalit tulevat.

Mitä tulee ed. Tarkan puheenvuoroon, niin happamia ovat, sanoi kettu pihlajanmarjoista. Kyllähän ed. Tarkkakin tietysti olisi ollut mielellään sopimassa asioista, mutta ilmeisesti ed. Tarkan mielipiteitä ei nyt sitten haluttu erityisesti kuunnella. Ed. Tarkka sen enempää kuin ed. Zyskoviczkin ei kuitenkaan halua kansan ääntä kuunnella.

Tosiaan mitä tulee ed. Kääriäisen näkemykseen siitä, että oli hassu kompromissi ja outo konkelo, niin sehän on ed. Kääriäiselle tuttua kielenkäyttöä. Sinänsä ihan värikästä. Mutta jos nyt vertaa tätä edelliseen kompromissiin, niin ehkä ed. Kääriäinen voisi kertoa, miten se poikesi tästä oudosta ja hassusta kompromissista. Minusta siinä ei kovinkaan paljon ole eroa.

Kompromissi ei varmasti meitä lain vastustajia suinkaan täysin tyydytä, mutta paljon tämä kuitenkin on muuttunut. Omassa puheenvuorossani aionkin palata siihen, miten olisin itse nähnyt tämän lain parhaiten saatavan aikaan.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen toisaalta sekä samaa mieltä että eri mieltä ed. Kääriäisen kanssa hänen puheenvuoronsa painotuksista.

Hassu kompromissi tai ei, huonoin mahdollinen vaihtoehto tai ei, niin joka tapauksessahan me olemme tällä keskustelulla saaneet hyvin paljon aikaan. Ennen kaikkea sen, että me joulukuussa yhteisesti pysäytimme tämän asian, täyden vapauttamisen kulun. Tässä kompromississa ja sen tekemisessä kuitenkin on osoitettu suurta halukkuutta yhteistyöhön sekä ryhmien välillä että myös hallitusryhmien kesken ja erityisesti niin, että ne kuuntelevat omia ryhmiänsä.

Kioskikysymyksen osalta myös tässä mietinnössä on jotain myönteistä, mutta sen sijaan poikkeuslupien osalta minä suhtaudun siihen hyvin kriittisesti.

Olen hänen kanssaan yhtä mieltä siitä, että tästä ei olisi pitänyt tehdä luottamusksymystä ja myös siitä, että nyt on olemassa sellainen nelikanta, sellainen aatepoliittinen ympäristö, josta eri osapuolet voivat keskustella yli aikaisempien rajojen. Tätä minä todella arvostan ja tässä suhteessa on nähty viimeisen kahden kuukauden aikana suomalaisessa yhteiskunnassa jotakin uutta.

Mitä tulee ed. Tarkan puheenvuoroon, niin hän kyllä tässä puhui sellaisella suulla uusista ja vanhoista puolueista, että se johdattaa kysymään, mikä tämä uusi puolue sitten on, mitä se ajaa. Ilmeisesti vain ja ainoastaan markkinatalouden vapautta. ”Kirkonmenot, joissa juuri kuukaan ei käy”, hän sanoi. Mikä yhteisö tässä maassa joka sunnuntai ja yleensäkin kerää samanlaisia joukkoja, jos lasketaan yhteen, kuin seurakuntien jumalanpalvelukset? Eivät ainoakaan urheiluseurat eivätkä puolueet. Tässä suhteessa voisi vähän harkita, mitä puhuu.

Lopuksi ilmoitan, että henkilökohtaisesti pysyn entisellä kannallani ja äänestän jatkossakin tätä hallituksen esitystä vastaan. Vakaumus ei ole tässäkään salissa kauppatavaraa, vaikka kauppajien aukioloajoista puhutaan.

Ed. J. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn täysin ed. Marjaana Koskisen vastauspuheenvuoroon.

Mielestäni tämä ei ole onneton kompromissi. Olen tästä puhunut monen pienkauppiaan kanssa. He sanoivat, että juuri joulukuun on tärkeä kuukausi heille. Silloin pidetään kauppaa mielellään auki. Toinen on kesä, jolloin voi olla suuria tapahtumia, turismissesonki ja muuta, mutta kesällä ei ole pakko pitää auki, sillä kesällä on ainoastaan nämä tietyt ajankohdat, jolloin tulee asiakkaita. Muulloin voidaan mennä mökille ja viettää myös normaalia perhe-elämää. Elikkä

tämä ei tuo pakkoa pitää auki, niin kuin talvi-kuukaudet olisivat tuoneet. (Ed. Zyskowitz: Eihän se alkuperäinen esitys mitään pakkoa pitänyt sisällään!)

Mielestäni tämä on demokratian torjuntavoitto. Tilanne näytti välillä aika pahalta, kun tämä meinasi mennä farssin muotoon, mutta kun joulumallalla kaikki olivat miettineet rauhassa asioita ja puhuneet ihmisten kanssa kaupungilla ja kaupoissa, niin näköjään kaikki olivat tulleet siihen lopputulokseen, että parasta on aina löytää kompromissi, jonka jokainen voi niellä. Tietenkin tuntuu, että ei saa läpi kantaansa, mutta tämä on viisautta. Tämä ei ole pään seinään lyömistä, vaan viisautta. Olen erittäin tyytyväinen, että pääministeri tuli tähän lopputulokseen ja että myös kokoomuslaiset ovat ottaneet rauhallisesti, kun viettivät ensi joululomaa.

Ed. Hämäläinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uusi kompromissiesitys muuttaa tilannetta kesätapahtumien osalta, mutta se, mikä siinä pahinta mielestäni on, on edelleenkin kaupan keskittymistä vauhdittava toimenpide. Pelkään, että lähiöistä ja keskikaupungiltakin kuolee pieniä kauppia ja tullaan siihen, mitä ed. Nikula edellisessä keskustelussa sanoi, että muutaman kilon kauppaostosten takia pannaan tuhat kiloa hyvin herkästi liikkeelle ja autolla joudutaan menemään ostoksille. Lisäksi vaikeuksia tulee autottomille perheille, vanhukille ja muille, näiden pienten kauppojen kuolemien takia.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowitzille. Sehän on niin, että kuluttajat eivät ole halunneet tämän kaltaisia muutoksia, (Ed. Zyskowitz: He päättävät!) vaan he ovat tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen. Minusta kuluttajien valtaenemmistön hyvin selkeää kantaa pitäisi arvostaa. Te luulette, me tiedämme tutkimusten perusteella. (Ed. Zyskowitzin välihuutoja)

Ed. Elolle pitää sanoa, että kyllähän hallituksen perääntyminen näinkin pitkälle oli tietysti viisas teko, mikä johtui siitä, että kansa kerta kaikkiaan raivostui hallituksen ensimmäisen aikkeen osalta ja sanoi selvät sanat, miten pitää toimia. Oli sillä tavalla oikein, että hallitus otti vähän onkeensa ja perääntyi jonkin verran.

Ed. Kukkoselle: Yhdyn kantaanne siinä, että kyllä keskustelulla, kun se on laajapohjaista ja voimakasta, voidaan saada aikaan yhtä ja toista myönteistä. Tämä oli hyvä esimerkki. Mutta ajatellaapa, jos me samalla tarmolla hyökkäisimme tämän maan suurimman ongelman, työttömyyden kimppuun. Eikö tässäkin jotain hyvää voitaisi saada aikaan yhteisellä rintamalla ja kovalla otteella, porukalla?

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowitzilla näyttää olevan jatkuva kauna maaseutua ja maataloutta kohtaan. Niin monta kertaa hän äsken käytti välihuutoja ja totesi, että maaseudulla kaupat saavat olla auki vapaasti. (Ed. Zyskowitz: Haluamme saman vapauden kaupunkilaisille!) Mutta ed. Zyskowitz, maaseudun haja-asutusalueella kaupat saavat olla auki, mutta eivät suinkaan taajamissa tänäkään päivänä. (Ed. Zyskowitz: Nyt saa olla kesällä taajamissakin!) — Niin näyttää nyt olevan, jos hallitus pitää linjansa.

On syytä tässä myös edelleen todeta se, mikä täällä ed. Kääriäisen vastauspuheenvuorossa ja monessa muussakin on tullut esille, että kuluttajat eivät halua lisää aukioloaika. (Ed. Dromberg: Kaupungissako? Täällä halutaan!) — Niissä tutkimuksissa, joita on tehty, ovat mukana sekä kaupunkilaiset että maalaiset. — Sen takia tuntui ihmeelliseltä, että hallitus antoi viime vuoden viimeisessä presidentin esittelyssä aivan saman sisältöisen lakiesityksen vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta kuin se, jonka eduskunnan enemmistö hylkäsi joulukuun puoleksavälissä äänin 84—82.

Nyt tätä hallituksen lakiesitystä on merkittävästi muutettu hallituspuolueiden sopimuksella talousvaliokunnassa ja tästä liikeaikalaisesta on tullut Lipposen hallitukselle sekä luottamuskyseminen että merkittävä poliittinen arvovaltakysymys. Varsinaisesta asiastahan ei ole pitkään aikaan enää puhuttu eikä haluttukaan puhua, mutta joulukuinen äänestys oli aivan varmasti, kun sitä katsotaan poliittiselta kannalta, erittäin katkera tappio sekä pääministerille että erityisesti hallituspuolueiden keskeisille eduskuntaryhmille.

Nyt näyttää aivan selvältä, tämä on realismia, että hallitus saa tahtonsa läpi, mutta tämä tahto ei perustu demokraattiseen käyttäytymiseen, vaan tässä on erittäin paljon painostusta ja uhkailua, joilla hallituspuolueiden kansanedustajat on nyt kerrankin saatu riviin. Tämä on tärkeää tuki tälle hallitukselle.

Hallituspuolueiden enemmistön äänin talousvaliokunnassa hyväksytty esitys on huomattavasti tiukempi kuin hallituksen antama lakiesitys. Tämä kompromissiesitys ei tyydytä niitä, jotka katsovat, että sunnuntaiaukioloaikoja ei tarvitse tällä hetkellä lisätä.

Arvoisa puhemies! Erityisesti kokoomus on vannonut ja varmasti tulee tulevaisuudessakin vannomaan vapauden nimiin ja vetoaa erityisesti eurooppalaisuuteen siinä, että meidän täytyy kaikki toiminnot hyvin pitkälle yhteiskunnassa vapauttaa. Ainakaan sunnuntaiaukioloaika ei kuitenkaan ole mikään yleinen eurooppalainen käytäntö, koska hyvin harvassa maassa kaupat ovat avoinna jokaisena viikonpäivänä. Tämä on meille myös suomalaisina puhtaasti kansallinen kysymys, eikä mielestäni EU pakota sunnuntaiaukioloaikoja lisäämään.

Arvoisa puhemies! Matalapalkkaiset liike-työntekijät, pienyrittäjät, kauppiat ja kirkko ovat vastustaneet tämän lakiesityksen hyväksymistä. Se on monta kertaa täältä puhujakorokkeelta jo todettu. Muun muassa tekstiili-kauppiat ovat liittonsa puheenjohtajan johdolla lähettäneet pääministerille ja kansanedustajille kirjeen, jossa yrittäjät vaativat jyrkästi hallituksen aikomuksen vapauttaa kauppaliikkeiden sunnuntaiaukiolot.

Kauppiaiden perustelut ovat järkeviä — pitää muistaa, että ne ovat kauppiaiden perusteluja ja niissä toistuvat myös ne perusteet, joita ammattiyhdistysliike ja toisaalta kirkko ovat esittäneet. On syytä puuttua nimenomaan kirkon piirissä käytyyn keskusteluun eräiltä osin.

Arkkipiispa John Vikström on selkeästi puhunut siitä, että sunnuntaiaukiolot eivät ole pelkkä kirkollinen kysymys. Jumalanpalvelukset eivät ole hänen mielestään tällä lailla uhattuna, mutta arkkipiispa kokee huolen ihmisistä, perheistä, yhteiskuntamme arvoista ja elämänmuodosta. Hän huomauttaa myös, että tutkimukset eivät tue käsitystä vapaiden aukioloaikojen työllisyyttä parantavista vaikutuksista. Siksi olikin erityisen yllättävää, että työvoimaministeri kimppaantui tästä asiasta kirkon edustajille. Ministerin mielestä on uskonnonvapauden vastaista, että kirkko sekaantuu tällaiseen asiaan kuin liike-elämään.

Toisaalta arkkipiispa on puolustanut kirkon kantaa ja todennut, ettei kirkko ole osallistunut sunnuntaiaukioloista käytävään keskusteluun suinkaan määräten vaan argumentteja ja erityisiä näkökohtia esittäen. Kirkko on tarkastellut aukioloaikaa yhteiskunnallisena ja myös kult-

tuurisena kysymyksenä, ei pelkästään uskonnollisena asiana, ja kansan laaja enemmistö on kirkon kanssa samaa mieltä, että kauppojen aukioloaikoja ei ole syytä tällä hetkellä lisätä. Oikeutetusti kirkko on myös kysynyt, mistä sitten kirkko saa puhua, ellei pyhistä kirkko voisi mielipidettään esittää.

Arvoisa puhemies! Tämän lain kolmas käsittely tulee osoittamaan, onko Suomen kansanedustajilla itsenäistä ryhtiä tehdä poliittisia päätöksiä ilman painostusta. Sosialidemokraattien ja kokoomuksen puheenjohtajat osoittivat joulukuun äänestyksen jälkeen öykkärimäistä käytöstä. Pääministeri teki asiasta luottamus- ja kysymyksen. Onhan aivan selvää, ettei hallitus voi jatkaa, ellei luottamusta ole. Nyt luottamus punnitaan eduskunnassa.

Saattaa olla, että hallituksen piirissä jonkin aikaa iti ajatus, johon jo ed. Tarkka viittasi, että käsittelyn yhteydessä päästään epävarmoista hallituskumppaneista, kuten vasemmistoliitosta ja vihreistä, eroon. Nyt näyttää selvältä, että vasemmistoliitto sekä vihreät ovat kiltisti ja tiiviisti rivissä mukana ja kuuntelevat erittäin herkillä korvalla, mitä markkinavoimat sanovat. Ei kokoomuskaan puhu nyt lain käsittelyn yhteydessä arvomaailmasta — sanoista koti, uskonto ja isänmaa — ovathan vaalit vielä riittävän kaukana. Nyt on aika puhua vapaudesta.

Käsittelyssä olevan lakiesityksen läpiajaminen osoittaa, että markkinavaimien huumassa tuhotaan lukuisia pien- ja perheyriityksiä sekä yksilönvapauden nimissä muutetaan keskeistä arvopohjaamme. Yllättävää on, että sosialidemokraatit, vasemmistoliitto ja vihreät ovat valmiita tähän oikeistolaiseen politiikkaan. Hallitus tekisi vieläkin viisaasti, jos vetäisi lakiesityksen pois eduskunnasta. Mutta kun tämä ei ole todennäköistä — täytyy olla realisti — on tärkeää, että lakiesitys hylätään kolmannessa käsittelyssä.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On kylläkin totta, että kritiikki hallituksen viime vuonna antamaa esitystä kohtaan oli varsin kovaa niin kansalaisten kuin myös yksityiskauppiain kohdalla. Mutta on sanottava myöskin, kun ed. Vihriälä totesi, etteivät kuluttajat halua lisä aukioloaikoja, että se on vain yksi totuus tässä asiassa.

Talousvaliokunnan antama mietintö on varsin hyvä. Kun siitä nyt on keskustellut kansalaisten ja kauppiain kanssa, yleinen tyytyväisyys on kyllä esitystä kohtaan olemassa. Kun nyt puhutaan, että pien- ja perheyriitykset tuhotaan,

niin mielestäni on kyllä aikamoista populismia väittää, että näin tapahtuu.

Ed. H. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ei kokoomuksestakaan kaikki edustajat olleet ensimmäisessä äänestysessä lakiesityksen takana. Yhdeksän kokoomuslaista ei äänestänyt lakiehdotuksen puolesta. Jos hallituksen esitystä ei olisi muutettu, ei ilmeisesti myöskään kokoomuksesta olisi löytynyt suurta enemmistöä sen taakse. Nyt kun esitystä on muutettu, luulen, että käsityskantamme ovat muuttuneet.

Edustajat Kääriäinen ja Vihriälä ottivat esille kirkon kannan. Minä hyväksyn sen erittäin mielelläni ja olen sen takana, mutta ihmettelen kyllä sitä, että kirkko tässä vaiheessa herää eikä ole puhunut mitään siitä aukiolosta, mikä on haja-asutusalueilla ollut tähän saakka. Eivätkö ne ole aivan samanlaisia arvokysymyksiä kuin se, että kaupat avataan taajamissa? Sama koskee työnteekijöitä ja muita, jotka ovat tätä lakia pelkästään tässä kohdassa vastustaneet, kun taajamat tulivat kysymykseen.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jonkin verran hämmästytti ed. Vihriälän puheenvuorossa se tekopyhä sävy, jonka hän oli ottanut käyttöön. Ed. Vihriälä on pitkään ollut eduskunnassa ja tietää, miten täällä toimitaan sen jälkeen, kun hallitus, oikein tai väärin, on tehnyt asiasta luottamuslausekysymyksen. Kannattaa, ed. Vihriälä, muistaa se, että hallituksen esitys muuttui perusteellisesti joulukuun viimeisen päivän ja tämän käsittelyn välillä.

Eräs sivuhuomautus vielä, kun ed. Vihriälä puhui, että tämä on oikeistolainen esitys. Ed. Vihriälä, Ruotsissa sosialidemokraattinen hallitus vapautti 70-luvun alussa kaikki nämä ajat, eli eivät nämä asiat ole aivan niin yksinkertaisia kuin ed. Vihriälä esittää. Minä en kuvaisi tätä akselilla oikeisto — vasemmisto, vaan enemmänkin on kysymys siitä, mitä me ajattelempa elämäntyylistä, minkälaisia elämänarvoja meillä on.

Ed. U o t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Vihriälän puheenvuorossa paistaa jollain tavalla pettymys sitä kohtaan, että hallituspuolueet ovat pystyneet tätä ennen vuodenvaihdetta, ennen joulua tullutta esitystä oleellisesti neuvottelemalla muuttamaan, minkä seurauksena hallituspuolueiden kansanedustajista todennäköisesti monet niistä, jotka eivät olleet

tukemassa hallituksen syksyllä tekemää ehdotusta, tulevat äänestämään tämän kompromissin puolesta.

Täytyy muistaa, että sisältö on todella oleellisesti muuttunut. Se on ainakin muuttunut omasta mielestäni juuri siihen suuntaan, mikä oli kaikkien eniten mahdollista, eli mikäli vapaita sunnuntaiaukioloja lisätään, niitä lisätään kesäkuukausiin keskittäen. Minulle olisi riittänyt aivan hyvin nykykäytäntö. Sunnuntaiaukiolojen lisääminen ei ole välttämätöntä. Mutta kyllä keskustassa tiedetään myös poliittiset realiteetit asioiden käsittelyssä täällä. Ratkaisu, joka nyt on syntynyt, on ihan perusteltu ja tulen äänestämään sen puolesta.

Ed. H e l l b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä todella puhui sillä tavalla kuin hallituksen esitys ei olisi ollenkaan muuttunut, mutta tässähän ovat aivan oleelliset muutokset tulleet sen jälkeen, kun talousvaliokunta asiasta nyt mietinnön on antanut. En minäkään esitystä hyväksyisi, niin kuin en joulukuussa hyväksynyt, jollei tässä täydellisesti olisi selviä muutoksia tullut. Siinä mielessä se, että ed. Vihriälä puhui edelleen hallituksen esityksestä sillä tavalla kuin se olisi samanlainen, tuntuu aika erikoiselta. Minusta tässä ollaan nyt pääsemässä hyvään kompromissiin. Voidaan todeta, että hallituksen varsinainen esitys on kaatunut ja talousvaliokunnan mietintö on hyvä kompromissi.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä toi esiin eri näkökantoja, jotka tähän kysymykseen liittyvät. Peruskysymys on kuitenkin se, että minusta tämä asia ei ole millään tavalla sellainen, joka pitäisi eduskunnan päättää ja lailla säätää. Tämäkin keskustelu osoittaa, että siihen ei ole tarvetta. Jos eduskunta ei tätä asiaa säätelisi, niin jokainen kansanedustaja, tavallinen kansalainen, asiakas, kauppias voisi itse tehdä sen vapaan päätöksen ja varmaan meidän toisten käyttäytyminen ohjaisi toisia. Eli siinä mielessä, kun eduskunta ei päättää juuri minikään muunkaan elinkeinon harjoittamisesta tai työn tekemisestä, milloin se on sallittua tai kiellettyä, ei ole perusteita tämänkään päättämiseen. Esimerkiksi moraalilla ja uskonnollisilla syillä voisimme paljon suuremmalla syillä rajoittaa esimerkiksi ravintoloiden aukiapitoa sunnuntaihin heti aamusta alkaen.

On valitettavaa, että esitys poliittisista syistä halutaan viedä läpi. Tämä esitys on huonompi

kuin hallituksen esitys, joka sekin oli huono. Mutta on selvää, että ei tietysti tällaiseen aika toisarvoiseen kysymykseen hallitus voi kaatua.

Ed. Vihriälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myönnän sen, että hallituksen alkuperäinen esitys on merkittävästi muuttunut, mutta perusasia sunnuntaiaukioloaikojen lisäämisestä on aivan sama kuin lakiesityksessä, jonka hallitus aiemmin antoi. Siinä suhteessa ei ole tapahtunut mitään periaatteellista muutosta, ainoastaan, että vapaita sunnuntaiaukioloaikoja on vähemmän kuin hallitus alunperin esitti.

Ed. Elolle siitä, että Ruotsin sosialidemokraatit ovat vapauttaneet jo aikaisemmin aukiolot, totean, että tämä pitää varmasti paikkansa, mutta Ruotsin sosialidemokraatit ovat esiintyneetkin monta kertaa hyvin oikeistolaisesti, ajaneet hyvin oikeistolaista linjaa, välillä myös vasemmistolaista linjaa. Näyttää, että meidän sosialidemokraattimme ovat valitsemassa saman tien.

Mitä tulee tekopyhyyteen, on varmaan totta, että osat täällä aina vaihtuvat ja tekopyhiä puheita pidetään ja esityksiä tulee puolelta jos toiseltakin. Mutta kyllähän tässä on kysymys myös merkittävästä poliittisesta asiasta ja on tietenkin aivan selvää, että hallitukselle se on tavattoman tärkeä. Olisihan todella noloa, jos oppositio yhdessä hallituspuolueiden kanssa olisi saanut kaadettua hallituksen tähän kysymykseen. Toki meidän tarkoituksenamme tämän hyvän asian lisäksi oli myös hallituksen kaataminen.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Liikeaikaista käytävässä keskustelussa minua ihmetyttää ensinnäkin se, miten vahvana eduskunnassa kaikuu eliitin näkemys. Juuri eliittihän hakee sellaisia ratkaisuja, joita se haluaa ja pitää itsestään selvinä, mutta hyvin selvästi kuului esimerkiksi ed. Tarkan puheenvuorosta. Eliitti haluaa, että sillä on käytössään palveluskunta, myyjiä, partureita tai kähertäjiä silloin, kun se itse sattuu palveluksia tarvitsemaan: aamusta iltaan, arkena ja sunnuntaina. Siitähän kumpuaa tämä ajattelutapa, että eliitillä pitää olla oikeudet saada palveluksia. Mutta kun tähän tuodaan vapaus, niin pitää muistaa, että vapaus joillekin on pakkoa taas toisille.

Kun esimerkiksi tehdään kuten nyt esitetään, että lisätään arkinen myyjien työaika illalla pitempään ja useina sunnuntaina tulee työvelvollisuus, niin sehän tarkoittaa, että myyjien vapaa-aika vähenee. Sitähän se heidän puoleltaan tarkoittaa. He saavat olla sunnuntaisin ja myös iltai-

sin vähemmän kotona perheen parissa. Kaiken lisäksi eliitti lähtee siitä ajattelusta, että heille palveluksia tuottavien ihmisten pitää työskennellä halvalla palkalla, osa-aikaisesti. Ei kanneta huolta edes siitä, että tulo olisi riittävä.

Minusta on erikoista eduskunnassa, että eliitin näkemys saa niin vahvan aseman, koska luulisi, että tässä talossa puolustettaisiin niitä, jotka ovat pakkotilanteessa esimerkiksi juuri tässä tapauksessa, eli myyjiä. Myyjäthän, kuten tiedetään, tekevät työtä erittäin pienellä palkalla ja nyt heidän asemansa ilman muuta huononee. Tietenkin on joitakin myyjiä, jotka haluavat mennä sunnuntaitoihin, koska korvaus on suurempi, ja se on vain seurausta siitä, että osa-aikainen palkka on nykyään niin kehnon pieni.

Toinen minulle ihmetystä herättävä asia on se, että pienkauppiasta ei haluta kuulla, vaikka varmasti jokainen tässä talossa ymmärtää, kuka hyötyy ja kuka häviää vapautuvasta kilpailusta, aukioloaikojen pidentymisestä. Se häviäjä on juuri pienkauppias. Onhan ihan selvää, että suurmarketit käyttävät maksimaalisesti hyväkseen aukioloajat, ne, jotka eduskunta sallii. Mutta mitä tekee pienkauppias? Esimerkiksi perheveitoisella pienkauppialla on kova paikka jo nyt jaksaa kilpailussa suurmarketin kanssa, ja nyt kun aukioloajat pitenevät, niin työmäärä käy yhä kovemmaksi. Kokonaispottihan ei kaupan alalla kasva. Sitä nyt vain jaetaan uudelleen ja se tapahtuu nimenomaan suurten markettien hyväksi.

Pienkauppias on ilman muuta se, joka kärsii. Minusta tässä ei kai ole mitään epäselvää. Kummallista on se, että pienkauppiaita ei haluta kuulla, vaan kuunnellaan suuria, Keskoa ja onko muita enää olemassakaan. Tämä minua ihmetyttää, miksi ei pientä kuulla, vaan isoa, joka painaa tähän suuntaan. (Ed. Elo: Isolla on rahaa paljon!) — Kyllä taidetaan olla ymmärretty ihan samalla tavoin, ed. Elo, tämä asia. Kun raha puhuu, niin kansanedustajan sormi on nöyrä. (Ed. Elo: Se on liikaa sanottu!)

Kolmas minua ihmetyttävä tekijä vähän isomista asioista puhuttaessa on se valmius, jolla niin iso osa vasemmistoakin on valmis ylipäätään purkamaan kaikenlaista sääntelyä. Juuri työväenliike, ay-liike, vasemmistopuolueet ovat koettaneet saada sääntelyä aikaan, että työntekijöiden asema paranee ja talouteen yleensä saadaan ohjattavuutta lisää.

Haluan huomauttaa, että sääntelyn purku on ylipäätään ihan maailmanlaajuinen ideologia ja sen nimi on uusliberalismi, jota myös uusoi-

tolaisuudeksi sanotaan. Tässä samassa ilmapiirissä hän toimitaan hyvin monissa maissa ja nyt se tekee meillekin tuloaan yhä voimakkaammin ja yhä useammassa asiassa. Tämänkin lakiesityksen taustalla ovat nämä ideologiset lähtökohdat. Pitää olla vapaus. Valtion rooli supistetaan miniimiin ja puretaan yrityksiltä kaikenlaisia rajoituksia ja säädöksiä, jotka estävät niitten ns. vapaata toimintaa. Se on se tausta, josta tämäkin esitys kumpuaa.

Tämä nyt käsittelyssä oleva esitys on kompromissi. Mutta minä näen, että se on kuitenkin tehty väärässä suunnassa, juuri siinä suunnassa, johon kokoomus koko ajan tätä hommaa painaa ja nuorsuomalaiset ja muut, jotka asialla ovat. Sinne päinhän on menossa kuitenkin tämä homma koko ajan eikä siihen suuntaan, mitä vasemmisto on kaiken ikänsä ajanut, vaan se menee siihen suuntaan, mihin tämä uusliberalistinen nyt vahvistuva suuntaus ajaa.

Jos suunta olisi oikea, niin kompromisseja pitäisi tietysti tukea. Koko tämä suomalainen hyvinvointivaltiohan on rakennettu asteittain kompromissien kautta sodan jälkeisellä kaudella vasemmistopuolueiden, ay-liikkeen ja monessa vaiheessa vasemmiston ja maalaisliitto-keskustan yhteisin toimin vaikeitakin kompromisseja tehden. Mutta ne kompromissit on tehty toiseen suuntaan, työntekijöiden kannalta parempaan suuntaan, monessa muussa asiassa parempaan suuntaan. Nyt on takapakkii menossa, ja kun tämä hallitus antaa periksi tämän paineen alla, niin se on minusta kyllä aika yllättävää. Mistä se sitten tulee ja miksi siihen on tarvetta? Miksi siihen on tarvetta esimerkiksi juuri tässä vaiheessa, kun me ihan realistisesti saamme toisenlaisen ratkaisun aikaan tässä salissa, jos vasemmiston kantti pitäisi?

Minä luulen, että eliitti jatkaa painamistaan tässäkin asiassa, tämän eliitin edustajat. Niin kuin ed. Zyskowicz ilmoitti, nyt saatiin tähän saakka tämä homma ja sitten tulee seuraava vaihe, jolloin se viedään pitemmälle, ja sitten lopuksi ollaan täysin vapaassa tilanteessa, jolloin työntekijöillä ei ole enää mitään suoja, vaan töihin on mentävä silloin, kun käsketään, ja hyvin pienillä palkkoilla, osa-aikaisesti yleensä työskennellen, koska niin kuin sanottu, kaupan potti ei kasva missään tapauksessa siitä riippuen, onko aukioloaika tämä vai tuo, vaan se jakaantuu vain pitemmälle aikavälille. Jo sekin haittaa pienkauppiasta, koska sunnuntaikorvaus on aika iso ja siellä ei ole varaa silloin palkkauksiin, vaan pitää itse tehdä tai sulkea.

Silloin kilpailutilanne tietysti huononee pienkauppioiden osalta.

Minä luulen, että seuraava vääntö tämän elitismien ja muun välillä tulee piikavähennyksestä. Eiväthän nämä anna periksi missään. Seuraava vääntö tulee siitä, pitääkö eliitin saada palkata itselleen uudelleen piikat vielä niin, että valtio antaa verovähennykset siitä. Näinhän tulee menemään tämä homma ja me joudumme kerran toisensa jälkeen väärään asemaan. Nämä haastavat ja me annamme periksi ja ne haastavat aina uudestaan. Tämä on se asetelma, jossa kummallissessa asetelmassa me vain suostumme elelemään näköjään. Se piikavähennystaistelu alkaa aika pian, veikkaan, koska eliitti lähtee siitä, että heillä pitää olla myyjä yöllä töissä, jos sattuu tarve tuntumaan, että pitää käydä yöllä tai myöhään illalla jotain ostamassa, parturi sunnuntaina ja piika kotona palvelemissa ja vielä niin, että siihen pitää saada verovähennys. Näin tämä homma hoidetaan. Jos ei tähän rajoja vedetä, niin me häviämme kaikki nämä kamppailut.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tennilä painotti kovasti pienyrittäjien kuulemista ja sama huoli on kyllä minullakin hyvin vahvasti ja perustellusti eli asia on erittäin tärkeä. Sen ilmeisesti valio-kunta ja hallitus ovat nyt pahan kerran unohtaneet. Maaseudulla toimivat pienkaupat ovat juuri pienyrittäjiä, ja niiden kohtalona on nyt se, että kun nämä suuret marketit lähialueilla, jopa 50 kilometrin säteellä saavat vapaan aukioloajan, niin sen jälkeen nämä pienkauppiat, pienyrittäjät maaseudulla joutuvat siihen tilanteeseen, että heidän on pakko pitää auki kauppajansa. Vaihtoehtona on konkurssi tai asiakkaiden meno sinne marketteihin, joille tässä nyt annetaan etu. Tämä johtaa juuri päinvastaiseen keskittymiskeskitykseen kuin mistä vihreät puhuvat ja mistä vasemmisto yleensä on puhunut. Pienkauppioiden ja pienyrittäjien kuulemista on kyllä syytä korostaa ihan niin kuin ed. Tennilä oikein teki.

Ed. J. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Tennilän kanssa hänen yhteiskunta-analyysistään ja siitä, mihin ollaan menossa ja että tässä ollaan altavastaajina. Mutta en oikeastaan olisi kuitenkaan näin masentunut ja negatiivinen kuin hän, koska olen ymmärtänyt, että demariyhtymässä on päädytty siihen, että liikeaikalaki ei tule uudestaan tänne tämän hallituskauden aikana. Tämä on nyt loppuun käsitelty.

Tämä kompromissi ei ole ollenkaan niin huono kuin miltä se nyt ed. Tennilän silmissä näyttää. Esimerkiksi pienkauppiaiden tilanne on sellainen, että kun äänestin esitystä vastaan viime kerralla, niin kerron teille äidistäni, joka oli pienen kaupan ainoa työntekijä, ainoa omistaja. Voin kertoa, että kesäisin hän aina piti lauantaitkin kiinni, koska ei kesällä kukaan tee ostoksia viikonloppuisin, eli kesä ei ollut ongelma ollenkaan. Kompromissi tuo ainoastaan kesän lisäksi, eikä kesä koskaan ole ollut ongelma, sillä se ei ole tuonut paineita pienkauppiaille.

Toinen asia, mikä minua harmitti ed. Tennilän puheenvuorossa, oli kun hän toi piika-asian negatiivisessa sävyssä, ja sanoi että tämä on nyt seuraava askel. Tällä hetkellä on harmaan talouden puolella oikeita piikoja, joilla ei ole työn arvostusta eikä työsuojelua missään nimessä, koska he ovat harmaan talouden puolella. Jos nämä työpaikat tulevat valoon ja niistä tulee oikeita työpaikkoja, niitä pystytään arvostamaan ja niitä pystytään suojelemaan. Se on todella kotityön aliarvioimista, jos sitä sanotaan piikatyöksi. Minun mielestäni se on aika huonoa käytöstä näitä naisia kohtaan, jotka tekevät erittäin tärkeää työtä.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Tennilä tahtoo tässä asiassa hautautua menneisyyden juoksuhautoihin. Ruotsissa sosialidemokraattinen työväenliike toteutti tämän uudistuksen jo 20 vuotta sitten. Se on toiminut siellä hyvin. (Ed. Kääriäinen: Ne katuivat sitä!) — Eivät kadu. Kokemukset ovat etupäässä myönteiset. Uudistus palvelee ennen kaikkea laajinta sektoria: kuluttajia. Se palvelee myös turismia. Tässä mielessä uudistus on tervetullut. Se elvyttää ja viireyttää taloudellista kilpailua. Se on kuluttajien edun mukainen.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tennilä aloitti puheenvuoronsa puhumalla eliitistä ja vertasi samassa yhteydessä parturi- ja kampaamoliikkeen yrityksiä ja siellä työtä tekeviä työntekijöitä. Ed. Tennilä, oletteko tavannut yhtään kampaamo- tai parturialan työntekijää tai yrittäjää, joka olisi vapaampia aukioloja vastaan? Epäilenpä vankasti. On totta, että markettauppiat alun perin suhtautuivat tähän hallituksen esitykseen perin varauksellisesti, mutta nyt tällä hetkellä näyttää siltä, että yleinen tyytyväisyys tätä kompromissia kohtaa on olemassa. Vaikuttaa siltä, että oppositio periaat-

teellisista syistä vain vastustaa tätä esitystä eikä niinkään ole kuunnellut kansalaisten mielipiteitä tästä.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos aloitan viimeksi esitetystä huomautuksesta, niin kyllä minä sen ymmärrän, että parturit ja kampaajat varsinkin arvonnäköalalla raskautettuna haluaisivat tehdä pitempää päivää, kun tulo on nyt niin huono kuin se heillä on, kun siitä arvonnäkövero nappaa 22 prosenttia. Mutta eihän tämä voi olla peruste esimerkiksi vasemmistolle romuttaa työaikalakeja, vaan tapella asia toisin päin. Koetetaan saada tiettyä järkiaikana tulo riittäväksi.

Mitä sitten tulee tähän ed. J. Anderssonin puheenvuoroon, niin minä toteaisin vain sen, että me emme voi elää kuin vaalikausi kerrallaan. Nyt on luvattu, ettei tänä vaalikautena enää pitemmälle meneviä vapautuksia tule. Tässä käy tietysti niin, että se tämän vaalikauden osalta varmasti pitää paikkansa, mutta näillä eväillä, miten tässä nyt ellemme, me saamme sellaiset voimasuhteet tähän taloon, että me vain äänestemme vastaan, kun se loppukin hoidellaan. Näin pelkään pahaa, jos ei tässä ryhtiä tule.

Mitä sitten tulee Ruotsin esimerkkeihin, niin aina pitää olla kriittinen joka suuntaan, senhän tämä elämä on opettanut. Minä kerron eräältä toiselta alalta Ruotsista esimerkin. Ruotsi vapautti taksiliikenteen. Nyt ne eivät tiedä yhtään, miten ne tulevat siitä sotkusta pois, ja hartaasti ottaisivat sen järjestelmän käyttöön, joka meillä on ja jota voitte nimittää sääntelyksi jos haluatte nimittää, nimittäkää pois vaan.

Ed. K o r t e n i e m i : Herra puhemies! Minusta liikekalain muuttamiseen ei ole riittäviä perusteita. Kuten täällä on jo todettu, eduskunnan arvovaltaa loukkaavaa on, että hallitus on tuonut joulukuussa hylätyn esityksen saman sisältöisenä eduskuntaan uudelleen. Kun sittemmin on ilmennyt, ettei riittävä määrä kansanedustajia ehkä sittenkään taivu toimimaan hallituksen käskyn mukaan tässä asiassa, on tehty kompromissiesitys valiokuntakäsittelyn yhteydessä. Nyt olemme sitten saaneet jo lukea lehdistä ja kuulla radion ja television välityksellä, että hallituspuolueet ovat päättäneet tämän uuden esityksen läpi viemisestä. Meidät oppositiossa olevat tai tähän asiaan periaatteellisista syistä kielteisesti suhtautuvat on lykätty näin sivuraitteille.

Tuttuahan tämä menettely on, mutta turhaa on kysellä eduskunnan arvovallan perään tällaisen näytelmän jälkeen. Kaiken lisäksi olemme kuulleet kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtajan lausunnon, jonka mukaan tämä kompromissi on vain välivaihe pyrittäessä liikkeen aukioloaikojen täydelliseen vapauttamiseen.

Mielestäni lakiehdotus tulisi hylätä myös talousvaliokunnan esittämässä muodossa. Siinä ovat tallella hallituksen alkuperäisen esityksen haitat, joskin tietysti lievempinä, koska niiden pyhäpäivien lukumäärä, jolloin kaupat saavat olla auki, on pienempi. Siitä kiitän talousvaliokuntaa, että kauppojen ovet saa avata sunnuntaisin vasta kello 12. Tämä on hyvä muutos. Ed. Tarkan väite, ettei kirkon jumalanpalveluksesta olisi tarvinnut välittää, koska kirkossa ei kukaan käy, on omituinen. Ehkä ed. Tarkka ei käy kirkossa kun noin puhuu, mutta ei pidä puhua asiasta, jota ei näytä tuntevan.

Koska en ole käyttänyt tästä asiasta aikaisemmin puheenvuoroja, kerron tässä lyhyesti, miksi vastustan aukioloaikojen laajentamista. Ensimmäinen syy on periaatteellinen. Sunnuntai tulee pyhittää lepopäiväksi, niin kuin kolmas käsky sanoo. Ihminen tarvitsee myös lepoa, eikä häntä pidä vetämällä vetää kulutushysterian oravanpyörään. Kun kaupat ovat auki kuutena päivänä viikossa, siinä ehtii jokainen ostoksensa tehdä ja rahansa kuluttaa.

Toiseksi ajattelen liiketyöväkeä ja heidän perheitään. Myös he tarvitsevat lepopäivän ja mahdollisuuden edes yhtenä päivänä viikossa yhdesäoloon. Me kansanedustajat olemme saaneet tästä asiasta valtavan paljon palautetta niiltä ihmisiltä, jotka lainsäädännöllä tavallaan veloitetaan pyhätyöhön ja uhraamaan perheen yhteiset vapaapäivät. Minusta meidän on syytä kuulla näiden ihmisten hätähuuto ja auttaa heitä. Perusteeksi ei riitä se, että monilla muillakin aloilla joudutaan tekemään pyhätöitä. Liikealalla se ei ole välttämätöntä ehdotetussa laajuudessa, ja siksi lakiehdotus joutaa hylätä.

Kolmanneksi kannan huolta maaseudun kauppapalveluista. Kun suuret marketit ja kaupakeskukset avaavat ovensa sunnuntaina, se merkitsee vaikeuksia lähiseutujen pikkukauppiaille. Markat viedään asutuskeskuksiin, ja sen seurauksena maaseutu kuihtuu entisestään. Nyt on jo hyvinkin paljon merkkejä näkyvillä. Lapsi esimerkiksi nähtiin, että Rovaniemen seudun suuret marketit, kun olivat auki joulukuussa myös sunnuntaisin, aiheuttivat sen, että myynti

maakunnan kaupoissa yli 100 kilometrin säteellä laski. Siitä on ollut näkyvillä jo faktatietoa sanomalehdissäkin.

Eikä vaikutus tunnu vain markettien tarjoamissa palveluissa, vaan vaikutus tuntuu myös erikoisliikkeitten myynnissä. Kun kaupunkiin mennään, niin silloin tehdään ostoksia myös erikoisliikkeissä, ja se on pois maaseutualueilta. Kun erikoisliikkeet ovat maaseudulla jo muutenkin suurissa vaikeuksissa, ei niiden vaikeuksia tulisi tätä kautta lisätä. Suurin kärsijä on se maaseudun köyhä eläjä, jolla ei ole kulkuvälinettä, jolla hakea markettien halpatarjoukset. Hän on maksajan roolissa. Maksajan rooli on myös pienten kauppaliikkeitten omistajilla.

Kauppojen aukioloaikojen lisääminen ei kaupan alan kokonaisymyyntiä lisää, niin kuin täällä on todettu moneen kertaan. Kakku vain jaetaan uudella tavalla. Suuret saavat lisää ja pienet menettävät. Samalla maaseutualueiden palvelut heikkenevät entisestään.

Herra puhemies! Lopuksi haluan vielä toistaa, että lakiehdotus tulisi hylätä myös talousvaliokunnan esittämässä muodossa.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemi on kotoisin Pellosta, siis Pellon Ponsi. Siellä Tornionjokilaaksossa kaupat ovat olleet 25 vuotta täysin vapaasti auki. Vastikään Kalevassa oli artikkeli tuosta. Kirkkoherraa myöten kaikki sanovat, että hyvä niin. (Ed. Korteniemi: Kirkkoherraa?) — Kyllä, kirkkoherraa ja kappalaisia myöten, että ei mitään haittoja. Toiset pitävät auki, toiset eivät, toiset käyvät, toiset eivät. — Mielenkiintoista olisi, jos ed. Ossi Korteniemi kertoisi ihan oman paikkakunnan kokemuksista, mitä haittaa todella on ollut siitä, että kaupat ovat olleet auki.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Jaakonsaari sanoi, että kirkkoherrakin olisi kiitellyt kauppojen aukioloajoista, kun ne saavat sunnuntaina olla auki. (Min. Jaakonsaari: Se oli joku kappalainen!) — Minä en ole kyllä sitä kuullut. Minun velipoikani muuten sattuu olemaan Pellon kirkkoherra. Näin ollen minulla on häneltä hyvinkin paljon tietoa. Sen takia ihmettelen ministerin lausumaa. (Min. Jaakonsaari: No, sanotaan kappalainen!) — On totta, että nimenomaan matkailullisista syistä ja rajakaupasta johtuvista syistä län-sirajalla kaupat ovat olleet auki, mutta minä en tätä ole puolustanut enkä ole puolustamassa vielääkään. Juuri niillä perusteilla, mitä äsken esitin,

katson, että kauppojen aukioloaikoja ei tulisi nykyisestä lisätä.

Ed. Elo: Herra puhemies! Ensinnäkin ed. Tennilän puheenvuoron johdosta haluan vain todeta sen, että ed. Tennilä niin kuin allekirjoittanutkin kaipaa enemmän kannatusta vasemmistolle. Siinä meillä kyllä kaikilla vasemmistolaisilla on tehtävää. Mehän olemme Suomessa tottuneet vuoden 66 vaalien jälkeen siihen, että täällä on oikeistoenemmistö. Miksi vihreät lasketaan, se tietysti vähän riippuu siitä. Mutta joka tapauksessa tarvitaan lisää poliittista voimaa, jotta me pystymme enemmän omaa tahtoaamme toteuttamaan.

Mitä tulee ed. Korteniemen puheenvuoroon, jotenkin kuului vähän pettynyt ja alistunut sävy siitä, että oppositio ei nyt paljon pysty vaikuttamaan. Varmaan, ed. Korteniemi, on ollut esimerkiksi viime vaalikaudella, jolloin en täällä ollut, sosialidemokraattien osalta vähän sama tilanne. Silloin keskusta oli hallituksessa, mutta toivottavasti — niin, ehkä tätä toivomusta ei uskalla oikein ääneen lausua — keskusta lihoisi yhtä paljon kuin sosialidemokraatitkin oppositiossa ollessaan. En esitä tätä toivomusta tosiaan, (Naurua) koska siitä ei välttämättä kansalle mitään hyvää seuraa.

Herra puhemies! Mitä tulee lakiesitykseen, joka meillä nyt on käsiteltävänä ja joka eduskunnan talousvaliokunnassa on saanut uuden muodon, ensinnäkin haluan todeta sen, että asian käsittely eri vaiheissa on vähätelty kauppojen aukioloaikojen merkitystä. Kyllä minun mielestäni sillä on suuri merkitys. Niin kuin me olemme havainneet, ei kansa olisi lähtenyt liikkeelle, jos eivät ihmiset olisi havainneet, että tämä on hyvin monitahoinen kysymys. Tässä ei ole pelkästään yhtä näkökulmaa. Taloudellisesta ja esimerkiksi työllisyysmerkityksestä kukaan meistä ei pysty varmuudella sanomaan, mikä on tämän työllisyysmerkitys ja mikä on sen taloudellinen merkitys, mutta enemmän tämä onkin varmaan periaatteellinen kysymys.

Yhteen osaan ed. Tennilän puheenvuorossa kyllä yhdyn. Minäkin olen tässä näkevinäni uusliberalistisen ajattelun: markkinavoimille annetaan entistä enemmän pelivaraa. Mutta mielestäni ihan selvästi, ehkä kansa siitä ei aivan tajunnut, mutta joka tapauksessa Suomen kansan enemmistö alitajuisesti näyttää vastustavan sitä, että kaikki avataan markkinahumulle, niin kuin täällä on todettu. Minun mielestäni tätä kansan näkemystä kyllä pitää kunnioittaa ja sitä on jonkin

verran nyt sitten tullut otetuksi huomioon tässä kompromississa, johon vielä palaan.

Niin kuin täällä ovat esimerkiksi ed. Kääriäinen ja eräät muutkin todenneet, tämä ei varmasti ollut pelkästään uskonnollinen kysymys. Sitäkin se oli monelle. Monelle on tärkeää se, että pyhäpäivä pyhitetään niin kuin tähänkin asti, mutta enemmän näen tämän kysymyksen kulttuuri- ja elämäntapakysymyksenä. Aivan selvä on se Suomen kansan vastaus meille kansanedustajille, että täyttä vapautta ei haluta.

Kun esimerkiksi ministeri Kalliomäki täällä lain eri käsittelyvaiheissa on kovasti puhunut täyden vapauden puolesta, kyllä minä ja monet muut kammoksumme vähän sitä vapautta, jonka puolesta tässä on puhuttu. Joskus aikaisemmin keväällä totesin, että se on ollut ketun vapautta kanatarhassa eli vähän samanlaista vapautta. En ole valmis enkä usko, että suomalaiset äänestäjät ovat ihan valmiita menemään niin pitkälle, kuin mitä hallitus alun perin esityksessään esitti.

Mitä tulee lain muihin näkökohtiin, haluan vielä yhden asian ottaa esille, nimittäin tasa-arvokysymyksen. Kun täällä tänään on puhuttu tasa-arvosta, mielestäni tämä on tyypillisesti tasa-arvokysymys. On kysymys naisvaltaisesta alasta. Suuri osa on osa-aikaisia työntekijöitä, pienipalkkaisia ihmisiä. Tuntuu siltä, että jos esimerkiksi jokin suuri liitto, vaikka miesvaltaiset liittomme Metalli- tai Paperiliitto olisivat vastaavanlaisessa tilanteessa, kyllä täällä miehet röyhistäisivät entistä enemmän rintaansa ja tulisivat puhumaan näiden puolesta. Tässä tuntuu siltä, että sittenkään tasa-arvokysymys ei ole tullut ihan riittävästi esille.

Herra puhemies! Tähän liittyy myös yksi näkemys, joka kysymys on minulle monta kertaa esitetty: Eikö tästä asiasta olisi voinut sopia esimerkiksi työehtosopimuksella? Mielestäni vastaus on: kyllä. Lakia ei sinänsä tarvittu. Nyt mielestäni kannattaa esittää se kysymys, minkä takia esimerkiksi kokoomus on ajanut tätä lakia niin voimakkaasti. Kokoomus on nähnyt tässä, kun laki tehdään, että työntekijöillä ei ole samanlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa enää työehtosopimusneuvotteluissa omien etujensa ajamiseen. (Ed. I. Kanerva: Kuka tämän lain on esitellyt?) — Ed. Ilkka Kanerva, tiedän kyllä ihan tarkalleen, että kokoomus on hyvin voimakkaasti ollut hallituksessa ajamassa tätä lakiesitystä. (Ed. I. Kanerva: Kuka on esitellyt sen?) — Kieltämättä ministeri Kalliomäki esitteli tämän ajatuksen. (Ed. I. Kanerva: Pitää pysyä totuudessa!) — Minä pysyn totuudessa. Ministeri Kalliomäki

tämän on esitelty, ja Ilkka Kanerva tiesi sen kysymättäkin. (Ed. I. Kanerva: Hän ei edusta kokoomusta!) — No, ei edusta, mutta meillä on erilaisia näkemyksiä tässä. Niin kuin ministeri Jaakonsaari sanoi minulle väliajalla, ei ole pelkästään yhtä mielipidettä, ei ole yhtä kansaa. Näin se varmasti on. Meillä sosialidemokraateilla on erilaisia näkemyksiä, niin kuin varmasti on ehkä vähän tarpeettomankin selvästi tullut esille tämän lain eri käsittelyvaiheissa. (Min. Jaakonsaari: Älkää syyttäkö muita sitten!) — En, en syytä muita.

Olen täällä pari kertaa sen todennut ja sanon nytkin: Kun tämä lakiesitys tuotiin 7 päivänä toukokuuta tänne, totesin, että tämä on huonosti harkittu ja se olisi syytä vetää pois. Näin ei tapahtunut, ja me olemme joutuneet tämän sekamelskan todistamiseen nyt kuluneina kuukausina. Vielä kerran sanon, että oli myös huono asia tehdä tästä luottamuslauselys.

Mutta joka tapauksessa hyvä puoli oli se, että kun tämä tuli uudelleen tänne, me lain vastustajat myös saimme kompromissin aikaan. En ole täysin tyytyväinen tähän kompromissiin. Kompromisseihin tuskin koskaan ollaan täysin tyytyväisiä. Minun mielestäni ne viisi ylimääräistä sunnuntaita olivat kokoomuslaisia, joka olisi ollut ehkä syytä ottaa pois siitä, mutta kompromissi on kompromissi ja siihen on tyydyttävä.

Ei alunperin minulla sen paremmin kuin varmasti monilla muillakaan, jotka äänestimme hallituksen esitystä vastaan ennen joulua, ollut tarkoitus kaataa hallitusta, siitä ei ollut ollenkaan kysymys. Se nimittäin ei koskaan ollut esillä, että tämä olisi ollut hallituskysymys. Ihmettelen kyllä sitä äkkipikaisuutta, jota nimenomaan kokoomuksen ryhmässä ja johdossa silloin esiintyi ja jolla vaadittiin tätä luottamuslauselykysymyksiä.

Mitä sitten tulee hallitusyhteistyöhön myöhemmin vaalien jälkeen, minun mielestäni, kun tätäkin kysymystä on tässä yhteydessä pohdittu, pitää kyllä huomauttaa siitä, että kaikkien vaihtoehtojen pitää olla auki: Ensinnäkin pitää kuulla kansan ääntä, katsoa, kuka lihoo, kuka laihtuu, ja katsoa sitten, minkälaiset puolueet ovat valmiita yhteistyöhön vaalien jälkeen.

Kun täällä joulukuussa vähän ohimennen totesin, että olen kaipaillut punamullan aikoja, sain moitteita omassa ryhmässäni, mitäs tässä nyt ruvetaan tällaisia kaipailemaan. Tarkoitukin on nykypäivänä se, että tämä hallitus istuu koko vaalikauden, eikä minulla ole mitään huomauttamista siitä vastaan, ainoastaan siitä vastaan, että

tällaisen kokoomuksen johdolla tapahtuvan politiikan menon on kyllä loputtava. Minä tulen puhumaan edelleen sen puolesta, että täällä tehdään entistä enemmän myös sosialidemokraattisia äänestäjiä palvelevaa politiikkaa. Uskon, että meidän ryhmässämme ja puoluejohdossa on myös selvästi tämä viesti tullut esille. Näin olen kuitenkin tajunnut viime viikkojen keskustelut.

Voin todeta sen, että kyllä aikanaan tosiaan, niin kuin täällä on tänäänkin todettu jo, keskustan kanssa on saatu paljon hyvää aikaan, sosiaalista politiikkaa. Tätä maata on ihan hyvin yhdessä rakennettu. Kokoomuksessa on liian oikeistolainen linja päässyt vallalle, ja minun mielestäni se on huono asia. Se tietysti vaikeuttaa sosialidemokraattisten ainakin rivikansanedustajien työskentelyä äänestäjien keskuudessa.

Mitä sitten keskustaan tulee, haluan kuitenkin yhden varoituksen sanan sanoa. Kun tänään tarkasti luin oppositiojohtaja Esko Ahon haastattelua Hufvudstadsbladetista, niin siinä Aho edelleen pitää kiinni työreformista. Aho väittää, että työreformi on välttämätön ja että se tulee jotta tapauksessa kaikissa seuraavissa hallituksissa esille. Minun mielestäni tämä on kyllä kysymys, joka varmasti sosialidemokraattiselle puolueelle tulee olemaan erittäin vaikea hyväksyä, tämä keskustan työreformi siinä muodossa, miten me sen olemme ymmärtäneet.

Puhemies! Ihan lopuksi toteaisin, että koko tämä prosessi kaikkine äänestyskseen ja kaikkine mielipiteineen, satoine puheenvuoroinen ja vastauspuheenvuoroinen on ollut minun mielestäni hyvä opetus siitä, että kansan ääntä on syytä kuunnella, ja kyllä kai kansan edustajia me olemme emmekä edusta mitään eliittiä täällä, niin kuin ed. Tennilä sanoi.

Ehkä ihan lopuksi se, että minä toivoisin, että me kaikki kansanedustajat ja poliitikot entistä enemmän kuuntelisimme kansan ääntä ja jättäisimme poliittisen pelin entistä vähemmälle. Kyllä ihan rehellisyyden nimissä täytyy sanoa, että kun lukee tilastoja, miten esimerkiksi sosialidemokraattiset ministerit ovat viime vaalikaudella äänestäneet silloisia hallituksen esityksiä vastaan, niin kyllähän siihen, kun kansa kysyy, että mitäs peliä tämä nyt oikein on, nyt ajetaan voimakkaasti paljon enemmän aukioloaikoja ja silloin äänestettiin niitäkin aukioloaikoja vastaan, tietysti vastaus voi olla se, että maailma on muuttunut ja tarvitaan erilaisia tapoja. Mutta joka tapauksessa kyllä minun mielestäni, jos me olemme jotakin mieltä, sen pitäisi kestää muutaman vuoden ainakin eteenpäin, jos ei sitten pystytty osoit-

tamaan sitä, että maailman on todella niin voimakkaasti muuttunut, mitä en usko tämän lain osalta tapahtuneen.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo mainitsi, että liikeaikalain vastustajat ovat saaneet aikaan kompromissin, joka ilmeisesti on kohtuudella nieltävissä. Minun mielestäni tässä ei ole mitään periaatteellisesti merkittävää saavutettu.

Kannattaisi muistaa, kun täällä ed. Zyskowitzin nimikin on tullut esille, kuinka systemaattista kokoomuksen taholta on viedä läpi erilaisia muutoksia. Hän keväällä 95 iloitsi siitä, kuinka perusoikeusuudistus saadaan vietyä lävitse, jolloin kaikki sosiaaliturvan heikennykset voidaan yksinkertaisella äänten enemmistöllä myöhemmin viedä lävitse. Tässä on kokoomuksen taholta onnistuttu erittäin hyvin.

Nyt tässä vaiheessa ed. Zyskowitz ilmoittaa, että hyvä kompromissi; seuraavaksi vapautetaan kaikki. Kyllä tässä tavallaan on narutettu melko suurta porukkaa.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Olen ed. Elon kanssa aivan samaa mieltä siitä, että tämä hallituksen esityksen käsittely tai pikemminkin edellisenkin esityksen käsittely on hyvä opetus hallitukselle ja hallituspuolelle. Melkein olisin sitä mieltä, että esimerkiksi kokoomus ei tiennyt mitään pienyrittäjien kanssa ja puhui heidän suullaan ja sitten kun he huomasivat, että pienyrittäjät ja enemmistö kansalaisista oli tätäkin esitystä vastaan, he ajattelivat, että on nyt pakko kuulla vähän kansaakin. Onneksi näin tapahtui.

Minusta tässä ei enää voi puhua mistään luottamuslauseäänestyksestä. Tässä on hallituksen esitystä niin paljon muutettu, että ei voi puhua enää, että olisi sama esitys, minkä hallitus on antanut. Hallitus ei yksinkertaisesti eikä pääministeri Paavo Lipponen uskaltanut tehdä tästä asiasta luottamuslausekysymystä, koska jos esitys olisi alkuperäisessä muodossaan viety luottamuslauseäänestykseen, veikkaan, että hallitus olisi kaatunut.

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on jo moneen kertaan vedottu siihen, mitä mieltä kansalaiset ovat, ja kun olen kuunnellut, niin monenlaista vastausta on saatu. Ilmeisesti vastaukset riippuvat hyvin paljon kysymyksistä, ja ehkä alueellisesti syntyy aivan aitoja erilaisia

vastauksia. Minä voin sanoa, että omalta osaltani saanut vastauksen, että kompromissikin on huono.

Yksiselitteisin vastaus on ilmeisesti gallup, joka kertoo, että 70 prosenttia kansalaisista vastustaa. Vaikka tulos hiveleekin minun omaa kantani, täytyy rehellisesti myöntää, että varmaan siinä prosenttia lihottaa paitsi tämän asian substanssin vastustaminen, myös menettelytapojen vastustaminen ja ehkä hallituksen vastaisuus yleensäkin.

Joka tapauksessa ed. Karpio jossakin vaiheessa sanoi, että vastustajat periaatteesta vastustavat. En tiedä, halusiko hän sen moitteena. Minä en ota moitteena. Minulle tämä on periaatteellinen kysymys. Pidän kompromissiakin huonona.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Elo sanoi, että puheestani kuului, että olin pettynyt siitä, ettei oppositio voi enää vaikuttaa tässä asiassa. En kantanut huolta pelkästään opposition puolesta vaan sen enemmistön puolesta, joka joulukuussa sai hylättyä hallituksen esittämän lain. Minulla on se käsitys, että yhä vieläkin hyvin vastahakoisesti monet hyväksyvät tämän kompromissiesityksen hallituspuolueissakin. Mutta kun asiasta on tehty hallituskysymys, niin siihen on tyytyminen. Tämän ymmärrän.

Koska ed. Elo mainitsi myös tulevista hallitusvaihtoehdoista ja ymmärtääkseni liputti vähän punamullan suuntaan, niin totean, että myös minun mielestäni se olisi varsin hyvä ratkaisu.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elon puheenvuoro oli myös hyvin alistuva. Hän haikaili menneitä, jopa 60-luvun loppua, jolloin vasemmistoenemmistö tässä eduskunnassa viimeksi oli. On syytä muistuttaa, että tämä liikeaikalaki on säädetty vuonna 69 ja silloin vasemmistoenemmistö kantoi huolta muun muassa myyjien ja kaupan työntekijöiden eduista ja säilytti sunnuntait pois kauppajen vapaan aukiolon piiristä. Eli silloin todellista huolta kannettiin, mutta nyt te olette alistuneesti, niin kuin ed. Elok, valmiit myymään tämänkin periaatteen ja vapaiden markkinavoimien edessä ryömimään.

Kun ministeri Jaakonsaari on paikalla, toivoin, että hän nyt eduskunnan keskellä peruisi ne ikävät puheensa, mitä hän esitti nimenomaan siltä osin, kuin hän tuomitsi kirkon kannanoton tässä kysymyksessä taannoin. Olisi kyllä kovasti puhdistava asia, jos näin voisi tapahtua.

Ed. Lehtosaari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun kuuntelin ed. Elon puheenvuoroa, minä järkyttyneenä totesin, että kyllä oli sävy aika vahvasti muuttunut sitten viime vuoden, jolloin tätä asiaa edellisen kerran käsiteltiin. Minä luulin, että ed. Elo on niitä viimeisiä edustajia, jotka laitetaan riviin tämmöisessä asiassa, asiassa, jossa hänellä oli varsin selkeä, hyvin määrätietoinen ja hyvin perusteltu kanta viime vuoden puolella. Mutta näin näyttää olevan, että vahvatkin edustajat laitetaan tiukan paikan tullen sitten riviin.

Ed. Elo totesi, että kompromissi, joka nyt on syntynyt, ikään kuin olisi muuttanut tilanteen oleellisesti ja että sen taakse voi sitten kuitenkin lähteä. Täällä on hyvin monessa puheenvuorossa todettu se tosiasia, että perusajatus kuitenkin tässä esityksessä on suurin piirtein sama kuin aikaisemmassa esityksessä. Suurliikkeet saavat tahtonsa läpi ja se tapahtuu hyvin pitkälti pienkauppojen kustannuksella, jotka tulevat tästä asiasta kärsimään. Myös se tosiasia, että kansalaiset eivät tätä halunneet ollenkaan, on todettava tässä yhteydessä.

Kaiken kaikkiaan tämän asian käsittely on myös varmasti antanut kansalaisille hyvin oudon kuvan siitä, millä tavalla tässä talossa asioita käsitellään. Kerran tehtiin jo päätös. Niukka enemmistö otti asian puolesta selvän kannan, ja kun se ei kelvannut, asia otettiin tätä kautta uudelleen esille. Tämä on myös politiikan uskottavuuden kannalta aikamoisen kolauksen tuonut tullessaan.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Elo puheensa alussa arvuutteli, onko tällä työllisyysvaikutusta. Minä ainakin pitemmän päälle näen, että tässä on väli-vaihe tai kokeilu, niin kuin ed. Zyskowitz on todennut, ja sen jälkeen mennään ilmeisesti täydelliseen vapauttamiseen, kuka sen aikanaan tekeekin. Siinä mielessä sehän tarkoittaa, että kyllä tällä heikentävä elikkä työttömyyttä lisäävä vaikutus tulee olemaan.

Sitten toinen kysymys, tasa-arvo. Siitä ed. Elo totesi, että jos Paperiliiton kentässä esimerkiksi olisi ollut tämän tyyppistä ajattelua, siellä miehet olisivat paelleet pää verissä eivätkä olisi antaneet periksi. Minusta kansanedustajan tehtävähän tässä olisi katsoa oikeudenmukaisuutta. Jos se on tasa-arvokysymys ja heikko naisala ei pysty puolustautumaan, niin eikö meidän kansanedustajien pidä kuitenkin ottaa ohjat käsiimme ja todeta, että heikkoja ei anneta sortaa sillä tavalla.

Sitten Elon laskuoppiin, kun hän totesi, että tulee viisi ylimääräistä sunnuntaita. Vanhan Elon laskuopin mukaan niitä tulee kyllä kaksitoista.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on lapsellista puhua, että kysymys olisi oikeistolaisesta tai vasemmistolaisesta politiikasta. Tässä on kysymys siitä, että kuluttajalle annetaan lisää oikeuksia valita. Se, että ystäväni ed. Mikko Elo vetää yhtäläisyysmerkit pitkälle menevän vapauden ja pakon väliin, on minusta hämmästyttävää. Kyllähän vapaus merkitsee sitä, että on vapaus valita, ei tarvitse mennä kauppaan.

Mitä tulee ed. Korteniemen väittämään, johon moni muu on yhtynyt, että kaupan kokonaisynti ei tällä lainsäädännöllä lisääntyisi, totta kai se lisääntyy. Se lisääntyy monestakin syystä. (Välihuuto) — Hyvä, minä sanon perusteen. Esimerkiksi tällainen peruste, että kuvitellaan, että Stockmann on kesällä auki ja tänne tulee useita isoja valtamerilaivoja. Turisteilla ei ole sunnuntaina mitään muuta tekemistä kuin mennä kauppaan. Ulkomaiset turistit menevät Stockmannille ja ostavat sieltä paljon erilaista tavaraa. Näinhän tapahtuu rajakaupassa ja muualla. Totta kai myynti lisääntyy, ja kilpailu lisää taloudellista toimeliaisuutta ja yritteliäisyyttä, ja sitä on tässä maassa tarvitaan.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ehken ehdi ihan kaikkiin vastata. Mutta ensinnäkin haluan, rouva puhemies, todeta, että olen tämän päivän kuluessa kypsytynyt siihen, että äänestän kompromissiesityksen puolesta. Mielessäni oli kaksi vaihtoehtoa: olla äänestämättä ollenkaan tai äänestää puolesta. (Eduskunnasta: Aiotteko mennä glögijuhliin?) — Niin, en aio mennä glögijuhliin.

Mitä tulee ed. Puhjon puheenvuoroon, kun hän sanoi, ettei nyt mitään saavutettu, jokainen tietysti katselee kompromisseja omasta näkökulmastaan. Hän myös viittaa siihen, että ed. Zyskowitz on jo sanonut, että lähivuosina avataan loputkin sunnuntaat. Mistään ei minun tietääkseni ole sovittu. Voidaan sanoa, että kokoomushan nyt on kaikkein eniten muuttanut näkemystään — minusta ihan oikein. Oli hyvä, että pienyrittä-

jät lähtivät liikkeelle ja kokoomuslaiset saivat sen viestin, joka oli syytä saadakin.

Mitä tulee ystäväni ed. Tapio Karjalaisen käsitykseen, kyllähän tosiasia on se tietysti, että aina kaikki kompromissit ovat huonoja. En minäkään ole tyytyväinen tähän, mutta tämän kanssa voidaan jotenkin elää, vaikka huonomminkin.

Ed. Korteniemelle: Punamullasta ei kannata vielä intoutua, katsotaan ensin, mitä kansa puhuu. Mielestäni se kuuluu myös kansanvaltaan, että katsotaan vaalien tulos ja sen jälkeen sitten sovitaan kaikesta, mistä voidaan sopia. Mielestäni keskusta on vakavasti otettava vaihtoehto suomalaisessa politiikassa, ja se pitää sosialidemokraattien tunnustaa.

Mitä tulee ed. Kankaanniemen näkemyksiin vuoden 69 tapahtumista, ed. Kankaanniemi, niistä on 28 vuotta Elon laskuopin mukaan. Maailma on muuttunut aika paljon, ja siinä mielessä se kannattaa muistaa.

Ed. Lehtosaari myös totesi kompromissista ja siitä, että sävy on muuttunut. Minä, niin kuin totesin, olen nyt kypsytynyt siihen, että tämä on mielestäni riittävä kompromissi. Ed. Lehtosaari kokeneena poliittikkona tietää, että näitä joudutaan tekemään.

Ed. J u h a n t a l o : Arvoisa puhemies! Tahdoti kuunnella pääasia nohtua. Ed. Elostä tuli tämän istunnon keskipiste, ja se on toisaalta hyvä. Keskustan edustajien pitäisi olla nyt kovin tarkkoina, kun ed. Elo lähestyi hyvin mielenkiintoisella ja rakentavalla tavalla tulevien vaalien jälkeistä yhteistyötä. Minusta nyt olisi keskustan taholla, päinvastoin kuin hänen lievä kehumisensa, syytä kaikkien käydä hänen kimppuunsa, jotta ed. Elo säilyttäisi liikkumamahdollisuutensa, vapautensa omassa ryhmässään. Muutoin me teemme suuren karhunpalveluksen tämänkin keskustelun jälkeen.

Minusta, ed. Elo, teidän kannattaisi soittaa yhteisille ystävillemme Kankaanpäähänkin, miten vaalin tulosta pitäisi kunnioittaa ja edustamani puolueen kansan ääntä. Sattumalta itsekin olimme ylivoimaisia äänivoittajia, mutta kunnallisvaalien jälkeen emme mitään paikkoja saaneet, kun kansan ääntä ei siellä kuultu. (Ed. Elo: Kokoomus ei halunnut kuulla!) — Olen ihan samaa mieltä.

Tässäkin tapauksessa ensin on täysin valmistelematon, oikealla tavalla valmistelematon ja kansan ennakkointia kuulematon hallituksen esitys meillä keväällä. Jo silloin tiedetään, että tä-

mähän menee aivan kiville. Väkinen koko syksy tehtiin ja runnottiin tätä esitystä. Sitten kokoomus aivan äänestysteknisen töppäyksen vuoksi munasi ensimmäisen kerran ja toisen kerran julistautumalla avoimesti valtavien markettien suosijaksi ja lyömällä yhtä avoimesti pienyrityksiä ja niitä työntekijöitä, jotka ovat pienyrityksissä, ja lyömällä myös niitä ihmisiä vastaan, jotka tekevät työtään marketeissa. Eivät ne ole ainoastaan myyjät. Ei tavara tule hyllyyn, ennen kuin on jouduttu tekemään edellinen yö kunnolla töitä. Siellä ovat tavaroiden pakkaajat, siellä ovat kuljettajat, siellä ovat hyllyjen täyttäjät, siellä ovat siivoajat, monet aputyöntekijät, vasta viimeisinä myyjät, ja sen jälkeen taas huusholli siivotaan.

Kun ed. M. Pohjola puhuu monesti vapaudesta, jollakulla on vapaus, jos tulee makkaran nälkä tai kahvipaketti puuttuu ja sen saa ostaa. Mutta niillä, jotka hoitavat sen tavarain sinne hyllyyn, ei ole ollut vapautta. Heidän on ollut pakko mennä sellaiseen työpaikkaan, jonka nyky-yhteiskunnassa on saanut, ja heistä moni olisi viikonvaihteessa levännyt. Se ei ole vapautta, että voi kello 4 aamulla lähteä töihin, kun toiset vetävät hirsii. Se on kovin yksipuolista, se on tämän liberalismiyhteiskunnan suurta ihannoitua, joka nyt on muodissa tässä maassa.

Tällä tavalla minä olen ihmetellyt, miksi puheissa pienyrityksiä ja yritystoimintaa suosiva kokoomus haluaa suosia pelkästään suuria, mikä on samalla avoin ilmoitus siitä, että kaupan alalla Suomessa halutaan rakenteita muuttaa. Ed. Zyskiewicz on nyt poissa paikalta, mutta on mukava kuunnella, kun hän huutelee kohti maaseutua koko ajan, hän ja kokoomus, jotka ikään kuin ainoastaan ymmärtäisivät, että me olemme vähän kuin kaupunkilaisia.

Meitä kansanedustajia syytellään joskus, että mielellämme matkustelemme maailmalla ja näemme maailman ihmeitä. Me näemmekin. Näemme todellisia kaupunkeja, ei pelkkää Kruununhakaa. Näemme satojen vuosien ikäistä kulttuuria, kaupunkeja, jotka ovat monin kerron suurempia kuin koko Suomen kansaa väkiluvultaan, ja ihme kyllä, kaupunkeja joissa pyhäpäivisin on rauha ja kaupat ovat kiinni. Onko ainoa kulttuurin ja todellinen citykulttuurin tunteminen muka tällä pienellä Suomen niemellä? Meillä on pienempiä kaupunkeja muualla. Onneksi sellaista räähvitöntä, muka ainoaa oikeaa kaupunkituntemusta ei esiinny pienempien kaupunkien edustajien joukossa. He osaavat suhtau-

tua pienen kaupungin ja maaseudun väliseen työnjakoon ja siihen ilmapiiriin, joka Suomessa on, ja siihen kulttuuriin, joka muun muassa Suomen kaupungeissa on.

Minä ennakkoin puheenvuorossani monen muun tavoin, että nyt syntyy tällainen ja tällainen kompromissi, joka mahdollistaa hallituksen koossa pysymisen. Sehän nyt oli aivan selvä asia. Kun ed. Uotila, hänkin on poissa, huusi ed. Vihtariälän puheen jälkeen, että olettepa pettyneitä, totta kai oppositio on aina pettynyt, kun hallitus ei kaadu. Siihen pitää pyrkiä, ja sen jälkeen olimme ed. Elon ja hänen kumppaniensa kanssa voineet vähän keskustella.

On tärkeätä, että nelikantaa kuultiin. Uudenlaista poliittista kulttuuria on Suomeen syntynyt, niin kuin ed. Kääriäinen erinomaisesti selvitti puheenvuorossaan. Se on ollut tärkeätä. Emme me jokainen heitä lähellä ole mutta olemme oppineet kunnioittamaan heidän mielipiteitään ja kuulemme heitä vastedeskin varmasti paljon enemmän. Nelikanta otti kunnolla kantaa Suomen asioihin, ja niin sitä pitääkin.

Olen monesti ihaillut ed. Tarkan puheenvuoroa korokkeella. Monessa asiassa hän oli puheenvuorossaan oikeassa. Mihin on useasti viitattu, hänen kantansa kirkkoon ja jumalanpalveluksiin oli kuitenkin aivan ihmeellinen. Ehkä siksi hän ei kehdannut katsoa kertaakaan meitä kollegoja salissa, kun ilmeisesti oli jossakin puuskassaan puheensa kirjoittanut. Ei sellaista kantaa pitäisi niin voimakkaasti ottaa. Muuten ehkä lievästä kilpailusta toisen puolen kanssa hänen kritiikkinsä oli naulaan osuvaa kokoomuksen roolista tämän asian yhteydessä.

Keskustelimme pari viikkoa sitten ja vähän keventääkseni ja saadakseni käytännön esimerkkiä otin malliksi pakastimen. No, siitähän on tullut omalla tavallaan monenlaista palautetta ja vähän lustiakin tähän asiaan. Sen esimerkin käytiin silloin. Kuten kerroin, me suomalaiset olemme maailman huippukansaa pakastamaan. Valtaosalla on jos jonkinlaisia pakastimia, erikokoisia, useampia, pieniä ja suuria. Tällä vedottiin siihen, että sunnuntaina täytyy päästä välttämättä kauppaan, jos tulee iltpäivällä hätä, että nyt kuolo korjaa, ellei saa ruokaa tai sukkahousuja. Mutta ruoka on kaikkein tärkein. Otin silloin tämän pakastinesimerkin, että sieltähän sitä sitten löytyy: Mummu vainaan hautajaisista jääneet vanhat pullat ja edellisen syksyn hirvipaistit, siellä on viime kesän marjasadot, syksyn sienisadot jne. Omalta osaltani olen tyytyväinen, että puheeni havah-

dutti hallituksen hyvään kompromissiin ja antoi sunnuntait auki kesäaikana, jolloin pakastimia voidaan rauhassa täyttää. Syksyllä ja talvella kaupat ovat kiinni, että pakasteet muistetaisiin syödä.

Tämä kompromissihan on aivan surkea esitys ja johtaa ehkä toisella tavalla myös vakavaan suomalaisen kauppakulttuurin vääristymään. Meillä on lehdistössä ja puheissakin usein ehkä ajattelelmattomuutta kioskikulttuuri huomattu vaaralliseksi. Kioskit ovat vanhaa suomalaista kulttuuria. Muistamme vanhat, kallellaan olevat pienet kioskit, joissa kaikkein suurin aina oli kyltti katolla "kioski", ettei vaan kukaan epäilisi, mikä se on.

Onko tämän keskustelun, koko tämän prosessin seurauksena ainoastaan se, että hallitusryhmien puheenjohtajien asiapaperin perusteella eduskunnan mielipiteenä KTM velvoitetaan muuttamaan kioskiasetusta siten, että mennään voimakkaasti toiseen suuntaan, mennään siihen suuntaan, jossa asiakkaiden palvelu heikkenee? Minä en ole puolustamassa kioskijärjestelmiä, jotka ovat kasvaneet, kasvaneet, kasvaneet, kasvaneet ja ovat todellisia kaupan kilpailijoita. En välttämättä halua puolustaa Rautakirjaakaan, joka ei ole tavallinen yksityisyrittäjä. Mutta kioskeista, pienistä perhekaupoista, on se sitten kukkakauppa, jonka viereen sama perhe on tehnyt palvelevan yksikön, me saamme sunnuntaisin yhdeksään tai kymmeneen, taitaa olla yhteentoistakin, ainakin kymmeneen saakka niitä pikku tervikkeitä, joita voidaan tarvita sunnuntailtana perheessä syömiseen, yöllä lähtemiseen, aamulla aikaisin lähtemiseen saadaan eväät sun muut.

Emme voi palata Suomessa siihen, että pakotamme kioskikulttuurin jälleen luukkumyyntiin. Siellä kylmin, kohmeisin käsin nainen ei saa tulitikkua kiukaan puntista irti. Tällaisia nyt näkee, että kaikki kioskit on jälleen palautettava takaisin tällaiseen. Tehdään sitten jokin pinta-alarajoitus tai muu järjestelmä, mutta koko prosessi, joka on lähtenyt kokoomuksen ja hallituksen mielestä siitä, että palvellaan paremmin ja ihmisillä on parempi mahdollisuus kuluttaa tavaroita, johtaisi siihen, että sitä juuri heikennetään. Mitään muuta ei saada aikaiseksi.

Älkää vain ihmeessä hallituksen taholla nyt määrätkö kauppa- ja teollisuusministeriötä tekemään typeryyttä kioskikulttuurimme kanssa! Se johtaa samalla siihen, että siinä ovat huoltoasemat, perhe- ja pienkaupat, rautakaupat, rautakirjakaupat ja muut pikku kioskit. Tämä verkos-

to on levinnyt Suomessa kaupunkeihin ja maa-seudulle. Se on monella tavalla sunnuntaiaukioloajan korvaava laitos ja on hyvin riittänyt. Älkää sitä nyt sulkeko!

Kuten sanoin, hyväksyn sen, että estetään valalon kasvu kioskista todelliseksi kaupaksi. Se ei enää palvele ketään ja on vastoin niitä ihmisiä, jotka ovat pienyrittäjiä, ja niitä, jotka tekevät kaupassa sunnuntaisin töitä: pakkaajia, kuljettajia, siivoojia jne.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jälleen kerran kuulimme ed. Juhantalon erinomaista analyysiä sekä liberalismin kritiikin osalta että myös kulttuurikysymyksestä. Kaupunkikulttuuriosaan nimenomaan halusin kommentoida ja teen sen sillä tavalla, että kun näemme näitä todellisia kaupunkia maailmalla, on todella hyvä nähdä se, että kaupunkikulttuureissa, niissä, jotka sitä parhaimmillaan edustavat, on kyse siitä, että siellä ei kauppa saa koko kulttuuria valtaansa.

Kun itse olen elänyt Hongkongissa vajaat neljä vuotta, niin väitän, että tunnen sen, mitä siitä seuraa, kun kaupunkikulttuuri on nimenomaan kaupan kulttuuria eikä mitään muuta. Sen sijaan ne vanhat eurooppalaiset kulttuurit ja myös muualla tavattava kaupunkikulttuuri, joissa annetaan arvoa sille, että on muutakin kuin shop-pailua, muutakin kuin kaupankäyntiä, perustuvat siihen, että millään lohkolla ei ole viikkorytmiin nähden ylivaltaa ja siihen, että siellä on kuitenkin lepöpäivä määritelty.

Minua hämmästyttää se, että keskustelussa ja myös valiokunnassa ei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota Tilastokeskuksen tutkija Iiris Niemen aivan erinomaiseen raporttiin siitä, millä tavalla vähittäiskaupan vaikutukset näkyvät viikkorytmikysymyksessä ja siinä, että se on ihmiskunnan erinomainen kulttuurisaavutus. Ei tämä merkitse mitään kulttuuri-imperialismia, vaan sitä, että on selviä kokemuksia siitä, mitä ihmisen kaikinpuoliselle terveydelle merkitsee se, että ihmiskunta on omaksunut viikkorytmin, jossa on tietty lepöpäivä.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aikaisemmin minulla ei ollut tilaisuutta kommentoida ed. M. Pohjolan näkemystä tästä vapaudesta. Kyllä ed. Pohjola, joka on lakimies itse, voisi miettiä sitä, minkä takia yleensä lainsäädäntöä tarvitaan. Aika useissa tapauksissa joudutaan vapautta rajoittamaan. Se on vaan näin ja se liittyy inhimilliseen elämään.

Rouva puhemies! Kun kuuntelin ed. Juhantalon hersyvää puheenvuoroa, niin ei voi olla ihmettelemättä keskustan menestystä kyllä tuolla politiikan kilpakentillä, kun kuuntelee ed. Juhantaloa, ed. Kääriäistä ja montaa muuta täällä, niin erinomaisia puheenvuoroja. Melkein voisi ed. Juhantalolle sanoa, että tästä löytyisi aineksia vaikka kirjan tekemiseen. Ehkä ennen vaaleja saattaisi olla paikallaan.

Mutta siihen, rouva puhemies, en yhdy, kun ed. Juhatalo sanoi, että tämä on surkea kompromissi. Se ei ole paras mahdollinen, mutta surkea se ei ole. Olen aivan varma siitä, jos ed. Juhantalo nyt olisi hallituspuolueen edustaja, niin hän sanoisi, että erinomainen kompromissi. Mutta tämähän on sitä politiikkaa.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo puheenvuorossaan jossain vaiheessa itse oli sitä mieltä, ettei liikeaikoja pitäisi lailla lainkaan säännellä ja silloinhan ollaan jo aika lähellä vapautta.

Sanoisin ed. Juhantalolle, kuten ruotsalaiset sosialidemokraatit kiteyttivät tämän asian, että liikkeiden aukioloajoissa oleellista on se, että liikkeet pidetään auki silloin, kun kuluttajat haluavat eikä silloin, kun työntekijät haluavat tehdä töitä. Jos me haluamme, että tämä yhteiskunta menee eteenpäin ja tuottaa enemmän, niin tässä järjestyksessä me valitettavasti joudumme marssimaan.

Ed. A u r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut tätä keskustelua, mutta en ole osallistunut. Aikaisemmin on ollut monta kertaa sellainen tunne, että me arvoisat edustajat emme ole lukeneet hallituksen esitystä. Nyt olen saanut kyllä ed. Juhantalon kiinni siitä, että hän ei ole lukenut talousvaliokunnan mietintöä. Saanen täältä kioskien osalta lukea seuraavan kohdan: "Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kauppa- ja teollisuusministeriö on valmistelemassa kioskiasetuksen muutosta siten, että kioskin määritelmä muutettaisiin niin, että myyntiluokun sijasta kioski määriteltäisiin pinta-alarajalla. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että tämä muutos tehdään vastaamaan nykytodellisuutta." Näin siellä sanotaan, ed. Juhantalo.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin huomasin, että ed. Juhantalo oli joko lukenut huonosti mietintöä tai sitten hän ihan tarpeettomasti tietänsä tahtoen nos-

ti muuten mörköjä esille. Käytännössä olemme nähneet, että erilaisiin liiketiloihin on asettunut yrittäjiä kioskitoimintaa harjoittamaan, ja nyt kuitenkin nämä tilat eivät täytä nykyisen kioskiasetuksen määritelmää, joka nimenomaan edellyttää kioskilta tätä luokkaa.

Talousvaliokunnassa on tietysti katsottu, ettei ole kovin tarkoituksenmukaista vetää taaksepäin elävästä elämästä ja todeta, että pankkaa nyt vielä luukku siihen näyteikkunan tilalle. Mutta sen sijaan tietysti asetus täytyy saada vastaamaan nykytodellisuutta. Ei voida elää vuodesta toiseen tällä tavalla ristiriitaisessa tilanteessa. Tähän ovat ylimmät oikeusviranomaisetkin jo kiinnittäneet huomiota. Se on ollut yksi syy, miksi tätä liikeaikakalaa lähdettiin myös uudistamaan, jotta tätä kilpailutilannetta nimenomaan kioskien ja pienten kauppojen ympärillä voidaan tasoittaa ja saattaa ajan tasalle ja sellaiseksi, että siinä ei synny niin paljon oikeudellisia ristiriitoja ja tulokinnanvaraisuuksia.

Mutta edelleenkin ed. Juhantalon puheenvuoroon ja hänen ryhmätovereittensa aikaisempiin puheenvuoroihin viitaten ihmettelen, miten he ovat kaiken menneisyydestä niin tyystin unohtaneet. Emmehän me nyt ensimmäistä kertaa suinkaan tämän hallituksen aikana ole nähneet yrittäjiä muuttavaa liikkeen aukioloaikoja. Ed. Juhantalo on itse ollut hallituksessa, jossa erittäin ponnekkaasti on myös ajettu liikeajan vapauttamista. Ilmeisesti tämä prosessi on silloin hoidettu myös sillä tavoin, että se on poikinnut lisää ongelmia, joita nyt on yritetty myös tällä lainmuutoksella hoitaa.

Ed. Juhantalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen lukenut kyllä ryhmänjohtajien sopimuksen sekä valiokunnan mietinnön. Ryhmänjohtajien sopimus oli kovin tiukka kioskeja kohtaan. Minusta tämä mietintö on lievennys. En tiedä, kumpaa uskoi. Minulla on rakkaus kioskeihin. Tienasin opiskelurahani aikanaan makkaranmyynnillä kioskeista ja sen vuoksi toivon, että kioskijärjestelmä säilyy.

Ed. M. Pohjola, te viittaatte hyvin usein tuohon Ruotsiin ja Ruotsin esimerkkiin ja nyt haluatte Ruotsin esimerkin mukaisesti täällä avata. Minusta sosialidemokraatit juuri viime aikoina ovat tehneet toisen suuren virheen, kun ovat sulkenet, ja siinä on keskusta ollut apuna eli sulkenet ydinvoimalan. Aina väärään aikaan tehdään avaaminen ja sulkeminen. Ruotsin sosialidemokraatit antavat siihen aina hyvän esimerkin.

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa puhemies! Arvoisat edustajat! Kun tämä hallituksen esitys liikeaikain muutoksesta joulukuussa kaatui, niin se, että hallitus sitten toi tämän hylätyn esityksen uudelleen eduskunnan käsittelyyn, ei varmasti hallituksen arvovaltaa nostanut. Ehkä päinvastoin.

Minusta kuitenkin eduskunnan arvovalta tässä on noussut. Onhan nyt tilanne se, että ilmeisesti tulee käymään niin, että jälleen tulemme äänestämään hallituksen esitystä vastaan, mutta sillä lailla, että tämä talousvaliokunnan mietintö tulee eduskunnan päätökseksi. Mielestäni tämä hallituksen alkuperäinen esitys on selvästi eduskunnan toimesta vesittynyt.

Minä olen kuunnellut ja keskustellut hyvin paljon viime viikonvaihteen aikana ja alkuvuodesta eri kauppiaiden ja yrittäjien ja myyjien ja muiden ihmisten kanssa siitä, mitä tämä talousvaliokunnan mietintö, joka silloin oli tiedossa joku hallitusryhmät olivat siitä sopineet, merkitsee sunnuntiaukiolojen osalta. Erityisesti olen koettanut ottaa selvää, mitä nämä kesäaukiot kesäkuun alusta elokuun loppuun merkitsevät. Aika selvästi näillä ihmisillä, jotka tätä kauppa-toimintaa yleensä pyörittävät ja ovat asiantuntijoina, oli se näkemys, että joku sunnuntai saattaa siinä kesäkuun alussa olla auki ja sitten elokuun puolen välin paikkeilla sen jälkeen, kun koulut ovat alkaneet, on myös sunnuntait auki. Käytännössä tässä tulee käymään niin, että nettolisäys sunnuntiaukiolon osalta tulee jäämään vaan pariin kolmeen sunnuntaihin.

Kun täällä on väitetty, että sunnuntait todella voivat olla auki melkein jatkuvasti, niin kiinnittäisin huomiota siihen, että kahdeksan kuukauden aikana eli tammikuun alusta toukokuun loppuun ja syyskuun alusta marraskuun loppuun kaupat voivat olla auki vain viitenä sunnuntaina, siis eivät edes yhtä täyttä sunnuntaita per kuukausi. Kyllä minusta eduskunta tässä tämän hallituksen alkuperäisesityksen aika selvästi tulee vesittämään.

On tietysti ihan selvää, niin kuin tässä monessa puheenvuorossa on todettu, että tämä on varmasti vain välivaihe ja tämä ei jää tähän. Näillä näkymin näyttää siltä, että tämä istuva hallitus ei tule tekemään enää muutosesityksiä kauppojen aukioloaikoihin, mutta on melko selvää, että vaalien jälkeen taas jokin yritys tulee. Mutta itse suhtaudun kuitenkin positiivisesti myös pitämällä aikavälillä tähän. Saattaa olla, että ensi kaudeksi tänne valitaan sellaisia edustajia, jotka vähentävät näitä sunnuntiaukioloja, ei sekään

ole mahdotonta. Todetaan, että tämä kesäsunnuntairatkaisu on täydellinen torso, niin kuin se saattaa olla, ja ensi kaudella eduskunta vähentää sunnuntaiaukioloja. Toivotaan, että kansa valitsee tänne sellaisia edustajia, joilla näkökohta on tämäntapainen.

Olisin myöskin kiinnittänyt huomiota muutama asiaan, jotka liittyvät tähän talousvaliokunnan mietintöön, suoraan näihin aukioloihin, koska siitä on hyvin vähän täällä muuten yleensä puhuttu. Minusta on tärkeää, niin kuin talousvaliokunta toteaa, että tämä ympäristöministeriön asettama suurmyymälätyöryhmä pian päättää työnsä. Tämä työryhmään etsii keinoja, joilla voidaan ohjata suurmyymälöiden perustamista nykyistä paremmin ja toivottavasti myös sitten järkevämmiin. Tälläkin pystytään vaikuttamaan hyvin paljon siihen, miten kauppaliikkeet jatkossa toimivat, miten aukiolo ja kilpailu säilyvät suhteellisesti niiden välillä niin, että nämä suurmarketit eivät jyrää kaikkia pieniä alleen.

Minusta on myös tärkeää se, että talousvaliokunta kiinnittää mietinnössään myös huomion siihen, että poikkeuslupamenettelyvalvontaan pitää kiinnittää entistä enemmän huomiota. Poikkeuslupien myöntämisellä ei saa vääristää kilpailua, vaan poikkeuslupien myöntämiseksi on osoitettava todella erityiset syyt. Kauppa- ja teollisuusministeriön on ohjein ja tarvittaessa säädöksin valvottava poikkeuslupakäytännön muotoutumista. Tämä on mielestäni myös erittäin tärkeää, että puututaan yleensä, myös laajemmin kuin näiden aukioloaikojen osalta kaupan toimintaan.

Katson, että tämä talousvaliokunnan esitys on sellainen kompromissi, jonka ainakin minä voin hyväksyä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos hallitus olisi antanut uuden, hylätystä poikkeavan esityksen, vaikka sitä olisi täällä vähän muutettukin, niin olisivat säilyttäneet kasvonsa sekä hallitus että eduskunta. Koska hallitus varmasti tiesi, että tätä ei täällä eduskunnassa tulla hylätyn sisältöisenä hyväksymään, niin olisi ollut aika järkevää odottaa hallituksen näin toimivan. Nyt tässä munaa itsensä sekä hallitus että eduskunta, hallitus vielä enemmän, mutta riittävässä määrin myöskin eduskunta.

Mitä tulee näihin kolmeen kesäkuukauteen, niin ed. Hellberg arveli, että kesäkuun alussa ja elokuun loppupuolella pidettäisiin auki. Se on aivan järkevä ajatus sikäli, että eihän kaupungeissa kesällä sunnuntaisin kukaan ole. Nehän

ovat hiljaisia katuja, ihmiset ovat kaikki maalla ja ostavat maaseudun kaupoista tavaramaan. Sen vuoksi tämä on järjetöntä. Mutta se vaatisi, ja tämä varmasti toteutuisi, kauppajärjestöjen sopimuksen muun muassa keskusjärjestöjen kautta, että tämä laki jätetään vallan kesäkuukausina toteuttamatta.

Mutta se ei onnistu, koska on aina irtiottoja, joku sanoo, että tehkää te niin kuin haluatte, me pidämme auki. Suuret mainokset ja ne vähät ostajat, joita sitten kaupungista löytyy, kerätään tietysti tähän, ja ehkä sen yhden sitten kannattaa pitää auki. Tämä on toivoton ajatus tältä pohjalta, ed. Hellberg. Kyllä ne vaan kaikki siellä kytäävät ovelaan. Nyt tämän jälkeen mitään keskinäistä sopimusta ei saada, koko kesän pidetään auki. Se on taloudellisesti tappiollista ja henkisesti ja toiminnallisesti rasittavaa.

Ed. Puhjo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hellberg sanoi, että tässä uudistetun liikeaikalain käsittelyssä eduskunnan arvovalta on noussut. Minä olen kyllä eri mieltä. Tämä tehty kompromissi ei suinkaan osoita sitä, että eduskunta on saanut jotain aikaiseksi, vaan se osoittaa sen, että tällä kompromissilla eduskunta on saatu likahtamaan hallituksen toivoamaan suuntaan. Minusta tämä on mennyt hyvin perille julkisuuteen näinpäin.

On muistutettava myös siitä, että me olemme yleisön arvostuksessa liki 200. sijalla, kun ammatteja katsotaan. Kansalaiset ovat meidät kuitenkin tänne valinneet ja kokevat nyt tämän kompromissin myötä varmasti asian niinpäin, että heidän valitsemiaan edustajia laitetaan tässä kuriin. Tämä on ikävä tosiasia, ja sillä voi olla kauaskantoisia seurauksia. Minun mielestäni tämä olisi kuulunut vetää pois. Se olisi nostanut hallituksen sekä myöskin eduskunnan arvovaltaa. Nyt ne entiset paineet jäävät kytemään, kun esitystä ei vedetä pois.

Ed. Roos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen kuunnellut keskustelua koko illan. Koska tässä on nyt käytetty vastauspuheenvuoroja, ehkä ed. Hellbergille sanoisin, kun hän totesi, että näyttää hyvin todennäköiseltä, että tämä ei jää tähän vaan kehitys jatkuu, että niin minäkin asiaa arvioin. Se, että itse suhtaudun asiaan kielteisesti, perustuu ed. Hellbergin esille ottamaan ajatukseen siitä, että tämä kuitenkin ei jää tähän.

Mielestäni on aivan selvää, mikä täällä on monissa puheenvuoroissa tullut esille, että niin

suomalaiset kauppiaat, kuluttajat kuin muutkaan eivät tarvitse sunnuntaiaukioloaikojen lisäämistä. Sen vuoksi mielestäni meidän pitäisi aika ryhdikkäästi pystyä seisomaan tämän kumoamishankkeen takana. Jos olemme olleet sitä mieltä, että tämä ei ole tarpeellista, ollaan loppuun asti sitä mieltä, että tämä ei ole tarpeellista. Itse ainakin aion näin toimia.

Mielestäni tässä on kyseessä poliittinen uskotavuus, mitä itse murennamme tällä hetkellä eduskunnassa näinkin pienen asian yhteydessä kuin kauppojen liikeaikalaki; itse omaa nilkkaamme nakerramme. Varmasti minä hallituspuolueen kansanedustajana voin hyvin myöskin todeta, että tehtiinpä kummallisesta asiasta iso kysymys. On tehty, mutta jos ollaan asiasta eri mieltä, sitten ollaan. Edelleen olen sitä mieltä, että tätä ei tarvita. Tulenkin johdonmukaisesti toimimaan sen mukaan, mitä itse ajattelen, ja loppuun asti myöskin olemaan sitä mieltä, että tämä ei ole meille tarpeellista.

Ed. H e l l b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta kuitenkin tässä on käynyt niin, että eduskunta tulee saamaan torjuntavoiton. Minusta olisi myöskin ollut hyvä, jos hallitus olisi vetänyt esityksensä pois. Mutta kun ei vetänyt, niin ei vetänyt. Nyt me olemme tämän asian keskellä eduskunnassa. Minusta esitys, joka nyt on käsillä, on selvästi toisenlainen, tämä talousvaliokunnan mietintö, kuin hallituksen esitys oli. Sen takia se voidaan hyväksyä.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys liikeaikalaksi on sama kuin viime vuoden puolella hylätty esitys. Se on tässä keskustelussa ollut lähtökohtana, mutta nyt käsittelyn pohjana on luonnollisesti talousvaliokunnan mietintö. Se poikkeaa hallituksen esityksestä aika merkittävältä osin. Mutta minälainen tämä käsittelyn pohjana nyt oleva esitys on, siitä on syytä lausua käsitykset nyt.

Oma näkemykseni on se, että on syntynyt kompromissi, johon on otettu osia vähän sieltä täältä. Se sopii hyvin istuvan hallituksen linjaan, tämän vasemmistovetoisen oikeistohallituksen linjaan. Vasemmisto nöyrästi johtaa hallitusta, mutta oikeisto määrää tahdin. Se näkyy tässä hyvin. Tässä otetaan pitkä askel sillä tiellä, jonka eduskunta joulun edellä torjui, kun edustajat äänestivät omantuntonsa mukaisesti. Tästä oman-tunnonasiaksi katsottavasta kysymyksestä ei kuitenkaan enää annettu tehdä päätöstä oman-tunnon mukaan, niin kuin näissä asioissa, tällai-

sissa arvokysymyksissä pitäisi olla, vaan tästä pääministeri teki hallituksensa luottamus-kysymyksen ja näin kiristäen vaati tekemään tällaisen ratkaisun, joka on kaikkien niiden kannalta, joita asia konkreettisesti koskee, kelvoton ja huono ratkaisu, kompromissi, joka ei palvele ketään.

Ehkä mietinnössä on yksi hyvä puoli. Se on se, että se on kaikille täysin kelvoton tasapuolisesti. Muuta tasapuolisuutta siitä ei löydy. Muuta hyvääkään siitä ei voi oikeastaan löytää. Tässä kuljetaan, niin kuin on tullut esille, askel askeleelta täyttää markkinavoimien vapautta kohti. Sille tielle, ikävä kyllä, vasemmistokin on nyt itsensä myynyt tässä asiassa niin kuin monessa muussakin. Täällä on viime aikoina pohdittu aika tavalla esimerkiksi Postin yhtiöittämisen seurauksia ja murehdittu, että pieleen meni kun muutettiin Posti osakeyhtiöksi. Nyt se sitten lakkauttaa postitoimipaikkoja, ajaa toimintonsa alas. On turha murehtia, kun näin on tehty. Mutta nyt tehdään juuri samalla tavalla. Suuret keskukset ja suuret marketit hyötyvät. Niiden ehdoilla pienyrityksiä lyödään sen kuin jaksetaan ja ehdi-tään.

Vasemmisto on tässä asiassa niin kuin monessa muussakin myynyt periaatteensa ja myynyt matalapalkkaiset liikealan työntekijät. Kokoomus on myynyt pienyrityksien edun ajamisen. Vihreät ja ruotsalaiset ovat myyneet oikeastaan kaiken hallituskipeydessään. Tällä tiellä ollaan, ja tulos on ikävä. Vaikka täällä on väitetty, että on tullut nyt myönteistä palautetta, ei minulle ainakaan ole tullut. Tänään tuli Jyväskylässä Liikealan ammattiliiton 4 500 työntekijän vetoomus, että asia hylättäisiin. Se on viesti ammattiyhdistysliikkeeltä, mutta se viesti ei enää vasemmistossakaan saa vastakaikua. Ei tule pienkauppiailta eikä työntekijäjärjestöiltä mitään myönteistä kantaa mietinnön mukaiseen esitykseen.

Tässä on unohdettu monet keskeiset periaatteet. Perhepoliittiset periaatteet on unohdettu. Kaupan työntekijöitä ajetaan nyt sunnuntaityöhön. Perheitä ajetaan markkinahumuun entistä syvemmälle. Tämä puoli on unohdettu täydellisesti, kun tällä tiellä ollaan.

Ehkä olisi pitänyt sittenkin tästä asiasta vielä työasiainvaliokunnan lausua myös mielipiteensä, mutta tämä haluttiin nyt runnoa nopeasti läpi. Mutta ehkä olisi ollut syytä pohtia myös sitä vakavaa vetoomusta, joka on tullut siltä osin, että tässä on yhtenä tekijänä myös sunnuntaityöstä nyt maksettavan 100 prosentin korvauksen hävittäminen työehtosopimuksista. Askel askeleelta tämän murentamisesta on kysymys. (Ed.

Hämäläinen: Väärä käsitys!) Luulisi, että asian käsittely kiinnostaisi hieman enemmän varsinkin vasemmalla.

Toisaalta hyvin ihmeellisinä pidin ed. Kuisman ja ed. M. Pohjolan puheenvuoroja, kun he pitivät tätä täysin menneen ajan lainsäädäntönä. Mielestäni tämä on työsuojelulainsäädäntöön verrattavaa lainsäädäntöä. Se ei ole koskaan aikaansa elänyt. Me tarvitsemme tässä maassa lainsäädännön määräyksiä, jotka kattavat koko yhteiskunnan ja joilla työntekijöitä suojellaan. Nämä rajoitukset suojelevat samalla sekä työntekijöitä että pienyrittäjiä, ettei heidän tarvitse tehdä, niin kuin eräs kauppias juuri kirjoitti, 7x15:n tunnin työviikkoa eli seitsemänä päivänä 15:tä tuntia töitä.

Tänä päivänä moni pienkauppias joutuu kirjallisia töitä, tiliasioita ja muita hoitamaan sunnuntaisin. He eivät pysty tekemään näitä töitä arkipäivisin. Nyt kauppa täytyy pitää auki. No, tähän joku sanoo, ettei ole mikään pakko, mutta palaan siihen hetken päästä. Kun sunnuntaikin on aukiolopäivä, ei tälle työlle jää senkään vertaa aikaa, ja se on terveydestä, se on perheeltä, se on kaikesta muusta pois, kun sen joutuu antamaan työnsä. Tässä on monia näkökohtia, jotka puhuvat toisenlaisen ratkaisun puolesta, kuin mihin valiokunta on äänestyksen perusteella pakoituksen edessä päätnyt.

Liikeaikalaki on vuodelta 69, niin kuin totesin, eli se on vasemmistoenemmistöisen eduskunnan ajalta. Silloinkaan ei ole sunnuntaiaukioloja haluttu ainakaan siinä humussa vielä viedä, vaan on katsottu työntekijöiden etua. Se on vahvasti ollut takana, ja on pidetty vasemmistoenemmistöisen eduskunnan aikana kiinni työntekijöiden edun valvomisesta lainsäädännön kautta. Näin on silloin ollut, ja näin tulisi olla tänäkin päivänä, mutta nyt on tältä pohjalta liu'uttu hyvin kauas.

Varsinainen laki on siis vuodelta 69. Katselin hieman vanhempaakin aineistoa, ja ensimmäinen laki kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloista lienee annettu 24 päivänä lokakuuta 1919. Tämän lain allekirjoittajana on tasavallan presidentti K. J. Ståhlberg ja ministerinä on sosiaaliministeri Santeri Alkio. Tämä laki on hyvin pitkälti juuri työsuojelullisista ja perhepoliittisista lähtökohdista ja niistä arvoista lähtevä, että yksi viikonpäivä tulee, nimenomaan sunnuntaipäivä, pyhittää ja säilyttää lepopäivänä.

Tämä vuoden 1919 laki on mielenkiintoinen monelta osin. Täältä jo kioskikauppaan liittyen esimerkiksi juontaa juurensa se, että kioskeilla on tällainen kohtelu kuin nyt on, joka on kieltä-

mättä aika pahasti pielessä ollut ja on tänäkin päivänä eli vaatii korjausta. Mutta se on silloin jostakin syystä hyväksytty. Ilmeisesti silloin ei vielä kioskeja niin kauhean paljon ole ollut, ei ainakaan R-kioskiketjua, mikä tänä päivänä on tässä maassa.

Tietysti olisi ihan paikallaan vuoden 1919 lakia käydä tarkemminkin läpi, mutta en siihen ainakaan tässä yhteydessä mene syvemmälle. Toivoisin, että vasemmallakin tähän vähän paneuduttaisiin. Katsottaisiin, miltä pohjalta on silloin lainsäädäntöä luotu, kun näitä asioita on ensi kerran itsenäisessä Suomessa harrastettu ja säädely. Tietysti tässä, kun alla on nimenomaan sosiaaliministeri Santeri Alkion nimi, keskustalla, entisellä maalaisliitolla, on hyvä pohja sille linjalle, mitä keskusta nyt tässä asiassa edustaa.

Vaikka minä en ole keskustalainen enkä maalaisliittolainenkaan sanoisin, että kyllä Alkiolla oli tavattoman paljon hyviä, tänäkin päivänä tutkimisen arvoisia ajatuksia ja hän niitä vei eteenpäin: raittiusasiat ja myös sitten tällaiset kuin lepopäivän kunnioitus eli kaikkien Raamatun käskyjen noudattamisen periaate. Se oli silloin kunniaa. Tänä päivänä se on nyt sitten pyyhitty hyvin alas, ja sillä tiellä valitettavasti kokoomus on johtavana voimana tällä hetkellä näitten arvojen romuttamisessa.

Täällä vasemmiston puolelta pohdittiin muutamissa puheenvuoroissa sitä, että nyt on otettu vain yksi askel pakon sanelemana. Muun muassa äsken ed. Hellberg totesi, että pian tulee, viimeistään seuraavan eduskunnan aikana, seuraava askel, jolloin liikeajat vapautetaan kokonaan ja ylikävellään lopullisesti liikealan työntekijät. Minä kyllä varoitan vasemmistoa, että juuri tällä tiellä nyt ollaan tämän esityksen kanssa siinä mielessä, että tässä eduskunnassa on harvinaisen paljon ay-edustajia, ay-taustaisia edustajia, henkilöitä, jotka ovat pääluottamusmiehiä taikka ammattiyhdistysliikkeessä vahvasti toimivia. Teitä on tässä eduskunnassa poikkeuksellisen paljon, mutta kun te viette tällä tavalla Liikelaiton ja koko ay-liikkeen tahdon vastaisesti lainsäädäntöä, runnotte hallituskysymyksen muodossa jopa eteenpäin, niin varoitan teitä, että kyllähän teidän olisi mukava olla täällä seuraavassakin eduskunnassa, mutta tällä politiikalla te ette täällä ole.

Täällä ei ole seuraavassa eduskunnassa ay-taustaisia varmaan yhtään, jos te tällä tiellä kuljette. Ottakaa se huomioon nyt alkääkää murehtiko, niin kuin jossakin postiasiaassa nyt murehditaan! On sitten myöshäistä, kun ollaan jossakin muualla

kuin eduskunnassa asioita päättämässä ja kun ne, jotka haluavat viedä tätä markkinavoimien vapauden ihannointia voimalla eteenpäin, ovat vielä vahvemmassa asemassa kuin tänä päivänä. Kun vasemmisto on nyt kuitenkin aika vahva, niin sen pitäisi pitää vähän kiinni niistä periaatteistaan ja linjauksistaan, joita vuosikymmenten ajalta ay-liike ja vasemmisto ovat saaneet tässä maassa aikaan. Minä olen monta kertaa tältä paikalta sanonut, että ay-liike esimerkiksi on saanut tavattoman paljon hyvää vuosikymmenten aikana tässä maassa aikaiseksi. Naiset ja me kaikki saamme olla monista asioista kiitollisia.

Mutta tänä päivänä ay-liikkeenkin yli kävelään mennessä tullen ja arvot ja asiat ovat unohtuneet. Toki, niin kuin ajankohtaiskeskustelun yhteydessä totesin, eipähän ole kyllä ay-liike ensimmäistään lakkovaroitusta antanut esimerkiksi tasa-arvoisen palkkapolitiikan edistämiseksi, joten paljon on toivomista silläkin puolella tänä päivänä, mutta menneisyys on kovia. Nyt sitä vain tämän vasemmistoenemmistöisen tai ainakin vasemmistovetoisen oikeistohallituksen toimesta ollaan ajamassa voimallisesti alas ja Emuhan sen sitten lopulta tuhoaa kokonaan.

Täällä on pohdittu todella tämän lainsäädännön vapauden ajattelua. Tavoitteena on tietysti antaa markkinavoimille kaikki vapaus tässä maassa ja sillä tiellä tässä ollaan. Mutta mikä se todellinen vapaus on, mikä tähän sisältyy? Se on tärkeä asia. Tämä on suurten markettien vapautta. Kun ne pitävät markettejaan auki sunnuntaipäivisin, panevat mahtavat etusivun ilmoitukset ja vetävät muutamilla houkuttimilla autoilevat asiakkaat 50 kilometrin säteeltä marketteihinsa, niin se ostovoima on sieltä maaseudulta, kyliltä, niiltä laajoilta alueilta kokonaan poissa. Siellä olevat kyläkaupat joutuvat ensin vastaamaan tähän haasteeseen sillä, että pitävät sunnuntaisin auki. Niillä ei ole mitään muuta vaihtoehtoa. (Ed. Hämäläinen: Ne ovat nytkin auki!) — Mutta marketit eivät ole olleet tähän asti auki, ja se on juuri se suuri ero, että nyt te annatte vapauden marketeille viedä nämä asiakkaat sieltä laajoilta alueilta, (Ed. Karpio: Emme anna!) ja silloin tapahtuu se, että kyläkaupat ja pienkaupat kuolevat. Tämä on se kehitys, joka aivan varmasti tästä seuraa.

Ed. Karpio tietysti suuren osuuskaupan hallituksen jäsenenä on vähän jäävi tätä arvioimaan mutta esimerkiksi tuntee Keski-Suomen, Jyväskylän seudun tilanteen. Minä voin sanoa oman kotikuntani osalta, joka on runsaan 3 000 asukkaan kunta, että siellä on vielä kyläkauppoja

aika mukavasti. Mutta kun tämä lainsäädäntö tulee voimaan, niin ei kulu montakaan kuukautta, ei ainakaan vuosia, eräs kyläkauppias viime sunnuntaina viimeksi minulle tästä puhui vakavana melkein itku suussa, ei kulu kauan, kun kyläkaupat ovat hävinneet.

Ensinnäkään nyt ympäristöministeriö ja hallitus eivät ole saaneet aikaiseksi mitään sen suhteen, että uusien automarkettien rakentamista vähän hillittäisiin. Siellä velkasaneerauksessa oleva Tradeka on rakentamassa kotikuntani tienristeykseen Jyväskylän laidalle meiltä 20 kilometrin päähän automarkettia. (Ed. Karpio: Veronmaksajien rahoilla!) — Niin, velkasaneerauksessa oleva firma, joka veronmaksajien varoilla käytännössä toimii, on rakentamassa automarkettia siihen. — Kun se mahtava Euromarket tulee siihen ja avaa ovensa, on sunnuntaita, on kaikki päivät auki, niin se vetää aivan varmasti minun kotikunnastani ostovoimaisimman väen sinne, elleivät nyt aatteelliset syyt estä jotakuta menemästä. Minua ei estä sinänsä, kyllä minä voin E-liikkeen puolelle mennä siinä kuin muuallekin menen, jos siellä on edullisempaa ja siellä on ehkä hiukan edullisempaa joskus, jos yhteiskunta tukee vielä niin kuin on tapahtunut. No se siitä.

Mutta näin on tapahtumassa, että minun kotipitäjästäni, runsaan 3 000 asukkaan kunnasta häviävät kyläkaupat kaikki aivan varmasti. Epäilystäkään ei ole. Yksi jää kirkonkylälle, juuri ed. Karpion tunteman liikkeen, osuuskaupan yksi myymälä, joka avattiin viime syksynä. Se jää niille ihmisille, jotka asuvat siellä ja joilla ei ole autoa. Heille jää yksi kauppa, ja kun se kauppa jää yksin sinne, sillä on täysi monopoliasema ja silloin ihmiset joutuvat maksamaan entistä enemmän. Voitot ovat kyllä mahtavammat sitten, mutta muut kaupat kuolevat ja tämä ei ole tervettä yhteiskuntakehitystä.

Tähän kehitykseen me voimme puuttua tässä talossa ja meidän velvollisuutemme on puuttua, ja se tapahtuu sillä tavalla, että me säädamme lakeja, pidämme niitä voimassa sillä tavalla, että tällaista epätervettä, sairasta, tuhoisaa kehitystä emme ole suosimassa. Tämä lakiesitys, joka nyt on käsittelyssä, johtaa juuri tuohon epäterveen tilanteeseen. On se sitten Tradeka tai mikä tahansa SOK-lainen tai keskolainen supermarket, automarket, euromarket, mikä tahansa, niin sillä ei ole merkitystä, mutta tällaista keskittymiskehitystä en voi pitää terveenä enkä hyvänä ja suuresti ihmettelen, että esimerkiksi vihreät tällaiseen malliin ovat nyt alistumassa ja antamassa mennä tämän kehityksen eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Tämä hallitus on työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus ja tämä lakiesitys on yksi osa hallituksen työllisyysohjelmaa, sitä 52-kohtaista ohjelmaa, joka joskus runsas vuosi sitten annettiin. Sinne tämä oli ilmeisesti joltakin taholta tyrkätty, että tämäkin asia sinne pannaan, ja tätä nyt toteutetaan tällä tavalla. Mutta minun näkemykseni on vahvasti se, että niin minun kotikunnassani kuin monilla muillakin alueilla tapahtuu niin, että työttömyys vain heikenee tämän esityksen kautta. Keskittymistä tapahtuu. Osa-aikaisia työntekijöitä tulee enemmän. Tietysti jotkut koululaiset saavat kesätöitä vähän paremmin, mutta nekin rahat ovat sitten niiltä perheiltä ja ihmisiltä poissa, jotka ovat työttöminä tänä päivänä. Heidän ansionsa pysyvät alhaalla eivätkä he saa pysyvää työpaikkaa, kun koululaisten käyttö lisääntyy. Eli työllisyyden kannalta tämä esitys ja tie, jolla nyt ollaan, on täysin kestämaton.

Tämähän oli kuuluisa koplaus, kolmen erilaisen lain koplaus. On täysin tuomittavaa, että tällä tavalla, kplaamalla erilaisia asioita yhteen eduskunta ja hallitus hoitavat asioita. Varsinkin kun tällainen asia on arvokysymys eikä taloudellinen kysymys, niin on käsittämätöntä, että tämä nyt saa mennä edes tässä muodossa eduskunnassa läpi, niin kuin nyt näyttää, kun on tällainen onneton kompromissi tehty.

Ed. M. Pohjola puhui ostovoiman lisääntymisestä ja käytti siinä esimerkkinä nimenomaan sitä, että tulee isoja komeita laivoja Helsingin satamaan, ehkä joskus Turkuunkin, ja sieltä tulee ostovoimaista väkeä ostamaan tavaraa. Kyllä minä vähän epäilen, että he ensin katselevat laivan tax-free-myymlät, koska niissä tuotteet ovat kuitenkin edullisempia, ja se hyöty, mikä mahdollisesti ostovoimana tätä kautta tulee, kuuuuu kyllä varsin vähiin ja kokoon. Eli täysin kestämaton pohja oli myydä työntekijöiden edut, pienyritysten edut tällä perusteella, minkä ed. M. Pohjola tähän heitti. Tax-free-myynti on se, mikä ihmisiä kiinnostaa, ja toisaalta jos esimerkiksi poikkeaa Tallinnassa, niin sieltä saa paljon halvemmalla, jos nämä rikkaat, jotka näillä laivoilla kulkevat, nyt haluavat ruokaa Suomesta ostaa, vaatteet täällä ovat sen verran kalliita, ettei täältä niitä osteta. Tallinnasta saa esimerkiksi paljon halvemmalla, jos ne kelpaavat tälle eliitille, niin kuin täällä jotkut sanoivat, että eliit-tähän tämä lähinnä palvelee.

Arvoisa puhemies! Suomen kansan selvä enemmistö vastustaa kauppohen aukioloaikojen laajentamista. Se on moneen kertaan selvitetty ja

se on yksiselitteinen asia. Eduskunnan enemmistö joulun edellä vastusti tätä tietä, jolla nyt ollaan. (Ed. Holopainen: Silloinen enemmistö, ei enemmistö!) — Se oli enemmistö. — Ay-liike laajasti vastustaa. Mainitsin, että Liikelii-ton 4 500 Jyväskylän seudun työntekijää ilmoitti tänään, että he vastustavat tätä jyrkästi. Ay-liike laajasti vastustaa. Pienyritykset vastustavat ja monet suurenkin kaupan omistajat vastustavat. Kirkko ja kristilliset piirit laajasti ovat vastaan, ja eduskunta on ajamassa tiellä, jota kaikki vastustavat. Kaikki tahot oikeastaan vastustavat, vain pari kolme kaupan suurta keskusliikettä hyväksyvät sekä kokoomuksen muutama henkilö ja Lipponen, jotka ovat tehneet tästä tällaisen kohtuuttoman ison kysymyksen.

Minun mielestäni tämä asia on syytä rauhallisesti hylätä ja antaa tilanteen olla. En ole toki tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen. Kioski-asioita pitää panna kuntoon. Minun periaatteeni on se, että koko sunnuntaityöstä silloin, kun se on rahankeruuta varten markkinataloudelle alistettua ja sen palvelemista ja kumartamista, pitäisi päästä eroon. Vain hoitotyö, välttämättömät turvallisuuspalvelut ja sen tyyppiset asiat on oikein hoitaa sunnuntaipäivinä ja kaikkina päivinä, mutta ei niitä, mitkä ovat vain ahneuden ja tällaisten arvottomien tavoitteiden palvelemista. Tällä tiellä valitettavasti nyt eduskunta on, jos se tämän hyväksyy.

Toivon kuitenkin, että kolmannessa käsittelyssä vielä vahvan harkinnan jälkeen ne, jotka syksyllä olivat vastaan, olisivat tämän kaatamassa ja vielä moni muukin, joka nyt joutuu uudelleen pohtimaan. Otetaan vastaan se viesti, mikä kansan enemmistöltä tulee, ay-liikkeeltä tulee, pienyrityksiltä tulee, kirkolta tulee, ja tehdään heidän tahtonsa mukaisesti. Heitä, kansaahan me olemme täällä edustamassa emmekä suuria kaupan keskusliikkeitä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi piti liikeaikaista saavutettua kompromissia kelvottomana. Kun kompromissi on tehty tilanteessa, jossa jotkut osapuolet ovat vaatineet liikeaikojen täydellistä vapauttamista ja toiset taas vastustaneet kaikkien mahdollisten muutosten tekemistä, ei kompromissin syntyminenkaan ole tietysti ollut kovin yksinkertaista ja helppoa, kauppaa kun ei voi pitää puoliksi auki, se on joko auki tai kiinni. Mutta ratkaisu on nyt sillä tavoin tehty, että se on kaikkien näiden osapuolten kannalta siedettävä.

Ed. Kankaanniemen ja monien muiden opposition edustajien esittämä harmistus ehkä onkin johtunut siitä, että yleensä on kompromissi löytynyt. Minusta tuntuu, että nämä kaikkein eniten asiaa arvostelevat opposition edustajat olisivat mieluummin nähneetkin, että kompromissia ei synny ja että asia pannaan täysin hulinaksi. Heitä ehkä tämä tilanne olisi miellyttänyt.

Ed. Kankaanniemen puheenvuoro sisälsi useita kohtia, joista voi olla hyvinkin eri mieltä. Erityisesti olisin halunnut kiinnittää huomiota siihen johtopäätökseen, jonka hän teki tämän lainmuutoksen vaikutuksista työehtosopimuksiin. Hänellä on kyllä täysin virheellinen tulkinta. Lailla ei päätetä kaupan työehtosopimuksista. Se rakenne, joka laissa on säilytetty, merkitsee sitä, että kaupan työehtosopimuksen rakenne voidaan myös säilyttää ja palkoista päätetään edelleenkin osapuolten keskeisillä työehtosopimuksilla.

Myös hänen käsityksensä siitä, että tässä olisivat hyötyjinä nyt nimenomaan suuret marketit, on erittäin virheellinen. Suuret marketit tästä ehkä kaikkein vähiten hyötyvät. Jos jotkut hyötyvät, niitä ovat pienkauppiat ja ne, jotka nyt ovat joutuneet vaikeilla poikkeuslupamenetellyillä hakemaan poikkeuksellisia aukioloja.

Ed. J. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemi väitti päätöksellä, että vihreät ovat nyt myyneet itsensä hallituskipeydestä. Voin käsi sydämellä sanoa, että näin ei ollut. Jos olisi käynyt niin, että lakiesitys olisi tuotu aivan samanlaisena uudestaan ja Lipponen olisi sanonut, että vihreät ulos hallituksesta ellette kannata tätä, niin silloin olisi ollut todella vaikea tilanne, sillä en halua ulos hallituksesta enkä olisi oikein voinut muuttaa arvojanikaan. Mutta tämä uusi kompromissi on todellakin sellainen, että voin äänestää sen puolesta, en onnesta hihkuen, mutta aivan hyvällä omallatunnolla.

Sitten ed. Kankaanniemi puhui, että markettiryhmä on epäonnistunut. Se ei ole totta. Ed. Osmo Soininvaara vetää sitä ja se todella yrittää päästä lopputuloksiin, toivottavasti yksimielisiin sellaisiin, jotta päästään todella tekoihin eikä vain sanoihin. Sekin asia on koko ajan menossa eteenpäin.

Näistä yhteydenotoista. Silloin, kun alkupeäinen versio oli täällä, minullakin soi puhelin koko ajan, ja ihmiset olivat todella masentuneita. Kompromissin jälkeen en ole kuullut yhtään valitusta. En tiedä, mistä se johtuu, onko puhelinnumeroni kadonnut puhelineluettelosta, vai mistä

se johtuu, mutta tämän jälkeen ei ole tullut valituksia. Ihmiset ovat realisteja. He tiesivät, että jotain tulee tapahtumaan, ja tämä on kuitenkin, voin vielä uudestaan sanoa, että torjuntavoitto demokratialle. Uskon enemmänkin ed. Hellbergin väitteisiin siitä, että käytännössä tulee olemaan joitakin sunnuntaita kesän alussa ja joitakin lopussa, jolloin kaupat pidetään auki.

Yli viuhneiden kannasta. Kun ryhmässä puhuimme siitä, mihin suostumme, mikä on meille sopiva kompromissi, niin meidän mielestämme kesä juhannuksesta eteenpäin olisi ollut sopiva. Kesä vähän piteni, mutta se on sitten kompromissi.

Lopuksi haluan sanoa sen, että paha asia on, jos askel askeleelta kuitenkin asia menee eteenpäin ja sunnuntait aukenevat kaiken kaikkiaan. Sehän on meistä kiinni. Kepu varmaan haluaa seuraavaan hallitukseen ja on mukana tekemässä hallitusohjelmaa. Olkaa silloin tarkkoina, mitä seuraava hallitus tekee, se on teidänkin asianne eikä vain meidän.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ed. Kankaanniemi monen muun ohella täällä ennusteli jo ammattiyhdistysliikettä lähellä oleville edustajille huonoa menestystä seuraavissa vaaleissa, niin toteaisin kuitenkin, että kansa näistä päättää, ed. Kankaanniemi. Me tiedämme itse kukin, että kansa on joskus vähän ailahtelevaa, mutta en usko, että kansa automaattisesti vain ed. Kankaanniemen tahdosta päättää, että ammattiyhdistysliikettä lähellä olevat edustajat eivät enää pääse eduskuntaan.

Mitä tulee, rouva puhemies, ed. Kankaanniemen edustaman puolueen, kristillisen liiton, edustukseen eduskunnassa, niin käsi sydämelle ed. Kankaanniemi, montako kansanedustajaa kristillisellä liitolla olisi, jos keskusta ei olisi suonut vaaliliittoja? Pahaa pelkään, että keskusta voi joskus hylätäkin teidät, voi jopa hylätä ed. Kankaanniemen.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yleensä, kun ed. Kankaanniemi puhuu, kuuntelen hyvin tarkkaan ja arvostan hänen puheenvuorojaan. Mutta nyt, kun kuuntelin hänen viimeksi käyttämänsä puheenvuoroa, niin mitään hyvää hän ei esityksessään nähnyt. Hän kyllä totesi, että siinä voisi olla hyvää se, että koululaiset saavat töitä, niin kuin saavatkin kesäaikana. Mutta siihenkin hän totesi, että se ei ole kuitenkaan hyvä, kun siinä joltakin työttömältä viedään työpaikka.

Puhuitte siitä, etten olisi puhunut yksityiskauppiain puolesta ja kuunnellut tarkkaan heitä. Huolimatta siitä, että minulla saattaa olla tausta jonkun muun yhtiön hallituksessa, niin kyllä varmasti tässä on hyvin tarkkaan kuultu yksityiskauppiaita. Myös tämä kompromissi on sellainen, minkä he voivat hyväksyä.

Edelleen ed. Kankaanniemi kovin synkästi näkee oman kotikuntansa tilanteen, ettei siellä olisi mahdollisesti kuin jokin osuuskauppa jäljellä lain syntymisen jälkeen. Näin ei varmasti ole, ja myös ed. Kankaanniemi tietää, ettei näin tapahdu. Ehkä kahden vuoden kuluttua voimme vaihtaa mielipiteitä tässä ja todeta, että olen oikeassa tämän asian suhteen.

Ed. M. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemelle sanoisin, kun hän totesi, että ensin äänestettiin omantunnon mukaisesti ja nyt pääministeri kiristää ja on laitettu ruotuun, niin tämä ei kyllä pidä paikkaansa. Edelleen kansanedustajat voivat äänestää omantunnon mukaisesti kysymyksestä, jos näin haluavat. Nyt kun on tehty esitys siitä, että kesäsunnuntait pidetään auki, minusta tämä on erittäin hyvä kompromissi, koska se tekee tilanteen, että suurmarketit eivät todellakaan hyödy vapautuksesta, vaan pienet kaupat hyötyvät. Kun tiedämme, että kesäisin ihmiset suuntaavat maaseudulle, saaristoon jne., niin pienet kaupat todella hyötyvät kompromissista.

Kun asian yhteydessä on puhuttu kirkon roolia ja pyhäpäivästä ja kauppojen aukioloaika-asiasta ylipäättensä, niin ihmettelen sitä, että kun muutama kuukausi sitten käsiteltiin tuloloukku-asiaa ja todettiin, että köyhiltä leikataan toimentulotuen kautta, niin silloin kirkko ei herännyt eikä huolestunut asiasta ollenkaan. Nyt, kun tämä asia on ollut esillä, niin kirkko on kaikilla rintamilla ollut liikkeellä.

Vielä kommentti siitä, kun on sanottu, että selvä enemmistö vastustaa kauppojen aukioloajan laajennusta. Kun on tutkimuksia tehty, kompromissiesitystä ei ole käytetty pohjaesityksenä, eli uskon, että suuri enemmistö voisi olla nyt kompromissin takana, koska tämä ei missään tapauksessa ole huono kompromissi.

Ed. Kankaanniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kompromissin siedettävyydestä sanoisin ed. Hämäläiselle, että kyllä monessa kirjoituksessa ja tiedossa tullut selväksi, että tämä ei ole kenenkään kannalta edes siedettävä.

Kun sanoitte, että me vastustajat haluaisimme asian hulinaksi, niin minusta se on aika syvä loukkaus ed. Roosia ja muita kohtaan, jotka asiassa ovat kuitenkin periaatteellisista ja käytännön syistä edelleen vastaan. Ei hän emmekä me muutkaan halua mitään hulinaa. Ei oppositi-onkaan tarkoitus ole hulinan aikaansaaminen. Valtaanjääminen voisi tietenkin olla hyvä tavoite, korvata huono hallitus, mutta ei minkään hulinan aikaansaaminen.

Kenen etua tämä tie, jolla hallitus nyt on, sitten palvelee? Kyllä tämä on aivan yksiselitteisesti suurten markettien ja suurten kauppiaitten etu. Aivan yksiselitteisesti. Pienkauppiat eivät tätä halua. Se on tullut aivan kirkkaasti esille. Pohjanmaalla ovat sadat kauppiat ilmoittaneet, että ei piiruaakaan tällä tiellä pitäisi edetä, pienkauppiat nimenomaan. Ed. Karpion rehellisyyttä en ollenkaan epäile. Kyllä hän ajaa varmasti oikein hyviä asioita, mutta käsitykseni poikkeaa kyllä siitä, kenen etua esitys palvelee. Niin kuin sanoin, tämä palvelee suurten keskuksien asiaa, ja juoksupojat joutuvat siitä kaikin tavoin kärsimään.

Yhteydenotot ovat tässä asiassa olleet edelleen täysin kriittisiä kaikilta eri tahoilta, mistä niitä on tullut, mutta ymmärrettävää on, että ihmiset kentällä väsyvät ja näkevät, että kun vasemmisto on myynyt itsensä kokoomuksen peliin, niin ei tässä ole mitään tehtävissä, ja väsyä kai sitä joskus tappelemaan tutkainta vastaan. Siksi ikävältä tuntuukin, että näin on päässyt tapahtumaan.

Ed. Smeds: Arvoisa puhemies! Eräs näytelmä on pian päättymässä. Vain loppukohta on jäljellä. Liikeaikalain käsittely eduskunnassa ei ole suinkaan sujunut vailla yllätyksiä, mutta vain harvalla meillä lienee epäilyksiä siitä, miten loppukohtauksessa tulee käymään. Loppukohta toteutuu sen käsikirjoituksen mukaan, jonka hallituspuolueiden eduskuntaryhmien enemmistö on kirjoittanut. (Ed. Hämäläinen: Niin se yleensä on!) Kesäsunnuntait tulevat myynnin piiriin ja arkipäivien osalta myyntiaika hieman pitempenee.

On reilusti sanottava, että heikoin malli tulee torjutuksi. Se on toki hyvä asia. Kuitenkin koen, että kuluttamisen arvot voittavat, markkina-arvot voittavat ja otetaan yksi pitkä askel kohti rajoittamattomia aukioloaikoja. Koska en tähän perustavoitteeseen voi yhtyä, tulen lain kolmannen käsittelyn yhteydessä olemaan hylkäysesityksen puolella.

Arvoisa puhemies! Ymmärtääkseni hallitus-

ohjelman hyväksymisen jälkeen liikeaikalaki on ensimmäinen asia, jonka hallituspuolueet ovat ilmoittaneet luottamuskysymyksen arvoiseksi. Se on monelle kansalaiselle ja itsellenikin ollut yllättävä valinta hallituksen taholta. Jotenkin ajattelisin niin, että kun hallitus tämän valinnan on tehnyt, niin hallitus tykönään on käynyt merkittävän arvopohdinnan ja keskustelun siitä, onko tämä asia luottamuskysymyksen väärtti. Ilmeisesti markettien saaminen auki sunnuntaiksi ihan aidosti on hallituspuolueiden johdolle suuri ja merkittävä tavoite.

Minusta olisi ollut kyllä jotenkin luontevampaa, että luottamuskysymyksiä olisi nimetty jokin uusi työttömyyden nujertamispaketti, jonka hallitus haluaisi eduskunnassa saada läpi. Ilmeisesti työttömyys ei ole hallitukselle luottamuskysymyksen väärtti, koska näin ei ole tapahtunut. Pikemminkin olen ollut havaitsemassa sitä, että julistetusta työttömyyden puolittamistavoitteesta ollaan pyrkimässä eroon.

Jokainen eduskuntaryhmä kokouksissaan antaa silloin tällöin julkilausumia, kauniita sellaisia. Yksikään ryhmä ei vielä ole tämmöistä tavoiteohjelmaa, julistusta ilmoittanut luottamuskysymykseksi. Esimerkiksi vasemmistoliiton eduskuntaryhmä viime elokuussa Turussa omassa kesäkokouksessaan julkaisi kuusikohtaisen työllisysohjelman, joka budjettiriihessä ei kuitenkaan tuntunut olevan luottamuskysymyksen arvoinen. Vasemmistoliitto halusi käyttää liikkumavaraa pieni- ja keskituloisten verotuksen keventämiseen, lyhentää työaikaa ja jakaa työtä uudelleen. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä halusi palvelujen arvonlisäveroprosenttia alas ja muuttaa palkkaperusteisia työnantajamaksuja esimerkiksi liikevaihtoon pohjautuvaksi. Ei tämä ollut vasemmistoliitolle luottamuskysymys.

Minusta kyllä politiikan uskottavuus parani, jos jokin eduskuntaryhmä joskus uskaltaisi jonkin julistuksensa luvata luottamuskysymyksen, hallituskysymyksen arvoiseksi. Toki, arvoisa puhemies, on sanottava, että liikeaikalain käsittelyn yhteydessä aika pienin kirjaimin pitää puhua uskottavuudesta.

Mielestäni ainakin kahden eduskuntaryhmän kohdalla jonkinlaisesta uskottavuudesta ja linjakkuudesta voidaan kyllä puhua. Ne ovat mielestäni kokoomuksen ja kristillisen liiton eduskuntaryhmät, jotka tosin eri tavoitteeseen pyrkien, mutta omille lähtökohdilleen uskollisina pyssyen ovat niin edellisen kuin tämänkin eduskunnan aikana toimineet. Kokoomus on ajanut kau-

pan vapautta, lähes rajoittamatonta markkinataloutta. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on halunnut toimia elämää suojelevan kristillisen lepopäiväperinteen puolesta.

Sen sijaan sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmien osalta linjakkuudesta ei oikein voi puhua. Viime eduskuntakaudella vasemmistoliiton ja sosialidemokraattien johtavatkin poliitikot olivat aika kovin sanoin tyrmäämässä silloista liikeaikalain muutosesitystä, joka oli selvästi lievempi kuin nyt käsitellyssä oleva kompromissimalli.

Sosialidemokraattisen puolueen varapuheenjohtaja leimasi silloisen esityksen täysin pakanaliseksi tavarafetisismiksi. Muut edustajat vasemmistosta puhuivat työmarkkinaterrorismista, kapitalistisesta anarkismista ja näkivät kaupan vapauttamisen linjan johtavan kaupan keskittymiseen, työttömien lisääntymiseen ja konkurssi-kierteen kiihtymiseen.

On mielestäni kyllä jotenkin ironista, että kun vasemmistopuolueiden kansanedustajat näillä sanoilla viime kaudella kuvasivat kaupan aukioloaikojen vapauttamisen linjaa, niin tämän linjan toteuttaminen on nyt luottamuskysymys sosialidemokraattiselle pääministerille. Ehkä tässä on jotain sitä sosialidemokratian ydintä.

Itse joudun kyllä kysymään, mitä me olemme tekemässä politiikalle, kun aatteet väistyvät taustalle. Ovatko periaatteet jotain nopeasti muokatavissa olevaa, jotka pienen luottuamaisen ja hultuttelun jälkeen voisivat taipua aina kulloistenkin vallan vaatimusten mukaisesti? Mielestäni näin ei saisi olla. Jos on totta sanonta, että kansalla on sellaiset johtajat, jotka kansa on ansainnut, on aika huolestuneena kysyttävä, missä kulkee Suomen kansa.

Arvoisa puhemies! Monessa puheenvuorossa Ruotsin vapaita kauppojen aukioloaikoja on käytetty perusteena tälle kompromissiesitykselle ja hallituksen alkuperäiselle esitykselle. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisen yhteydessä Tilastokeskuksen erikoistutkija kyllä valiokunnan jäsenille valotti aivan toisenlaisen kuvan Ruotsista saaduista kokemuksista. Hän vetosi tilastotietoihin nojaten, että Ruotsissa sunnuntaiapäivä on kaikkein huonoin kauppapäivä, vain 6 prosenttia kokonaismyynnistä tapahtuu sunnuntaina. Sunnuntaiostaminen Ruotsissa on täydennysostamista, ja mielipiteet sunnuntai-myynnin puolesta ovat erittäin kriittisiä. Erikoistutkija Iiris Niemen talousvaliokunnalle antamien tietojen mukaan peräti 43 prosenttia ruotsalaisista vastustaa täysin vapaita sunnuntai- aukioloaikoja.

Arvoisa puhemies! Haluaisin lopettaa puheeni pieneen lehtileikkeeseen, joka viikko sitten julkaistiin kirkollisen Kotimaa-lehden yleisönosastolla. Siinä hyvin vilpittömästi hätähuudon tavoin kokoomuksen kirkkopoliittisen toimikunnan puheenjohtaja Päivi Varpasuo ja sihteeri Juha Mustonen vetoavat omaan, kokoomuksen eduskuntaryhmään, että kristilliset arvot saisivat lisää tilaa eduskunnan tulevassa päätöksessä, ja he toivoivat, että pääsääntönä säilyisi edelleen, että kaupat ovat sunnuntaisin kiinni. Tämän kirjoituksen henkeen voin hyvin yhtyä. On kyllä kysyttävä, vastaamisen jätän kokoomuksen edustajien omalle taholle: Mikä merkitys on puolueen periaateohjelmassa olevalla kauniilla maininnalla kristillisen etiikan merkityksestä tai mikä merkitys on kirkkopoliittisen toimikunnan olemassaololla, jos näille näkemyksille esitysten valmisteluvaiheessa ei anneta painoarvoa, mutta sitten ikään kuin hätävarana, julkisen paineen kasvaessa, asioille hiukan korvaa kallistetaan?

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Smedsin puheenvuoroon sen verran, kun hän totesi, että liikeaikalasta tehtiin luottamusäänestys, että siinä asiassa voin olla samaa mieltä, että tämä asia, vaikka se onkin tärkeä, ei omastakaan mielestäni suuruusluokaltaan ollut sellainen, että näin olisi pitänyt menettellä, ja se on ihan ikävä asia.

Mitä tulee sitten siihen, kun hän mainitsi, että hallituksessa on luovuttu työttömyyden puolittamistavoitteista, en ole kyllä ollenkaan näin ymmärtänyt, vaan aivan päinvastoin. Edelleenkin määrätietoisesti kamppaillaan eri tasoilla työttömyyden vähentämiseksi, ja se puolittamistavoite on edelleen olemassa.

Kun hän mainitsi, että vasemmistoliitossa on luovuttu tavoitteista, muun muassa siitä, että verokevennyksiä olisi suunnattu pienituloisille jne., emme ole näistä tavoitteista luopuneet, vaan ne tavoitteet ovat meillä edelleen olemassa. Mutta eivät mitkään asiat kovin helposti tässä näytä toteutuvan. Haluan huomauttaa, että kokoomuskin on pitkään vaatinut kauppojen vapaata aukioloa eikä sekään saa sitä ainakaan tässä yhteydessä varmaankaan vielä lävitse.

Mitä tulee vielä tähän kompromissiasiaan, se on nyt tässä meillä esillä yhtenä vaihtoehtona. Omalta kohdaltani voisin todeta sellaisen seikan, että palaute ennen joulua oli varsin kovaa ja ehdottoman kielteistä oli suhtautuminen siihen hallituksen esitykseen, mitä silloin käsiteltiin. Nyt en ole saanut puhelinsoittoja tämän kom-

promissiesityksen jälkeen, ja olen niitä mielenkiinnolla odotellut.

Ed. S m e d s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omassa puheessani halusin hiukan ironisoida sitä, että liikeaikalaki on luottamuskysymyksen arvoinen, mutta ne julkilausumat, joita monet eduskuntaryhmät esimerkiksi kesäkokouksessaan budjettiriihtä varten antavat, eivät sitten näissä väännöissä tunnu kuitenkaan olevan luottamuskysymyksen arvoisia. Näin on mielestäni ollut vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kohdalla. Te julkaisitte viime elokuussa 29 päivänä Turun kesäkokouksessa ihan hyvän kuusikohtaisen työllisyysohjelman, mutta aika vähän näistä teidän hyvistä tavoitteistanne sitten kaikui budjettiin asti. Toivoisin, että esimerkiksi vasemmistoliiton eduskuntaryhmälle, miksei muidenkin kohdalla, voisi joskus koittaa se päivä, että ne julkilausumat, joita julkisuuteen annetaan, voisivat todella olla luottamuskysymyksenkin arvoisia.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty tavattoman paljonkin hyviä puheenvuoroja vielä käsittelyn tässä vaiheessa. Itse olen kyllä sitä mieltä, että on jo korkea aika saada tämä sinänsä kyllä eduskunnan päätösvaltaa halventava asia lopulliseen ratkaisuun. Olen myös sitä mieltä, että tämä kompromissi, jolla myös on tietyt huonot puolensa, on paljon parempi kuin hallituksen alkuperäinen esitys. Mutta väistämättä on tietysti niin, että tällainen kompromissi ja käsittelytapa, joka tällä asialla on ollut, ei politiikan uskottavuutta kansalaisten silmissä mitenkään paranna. Edelleen voidaan sanoa, että vaikka tämä kompromissi on olemassa, sehän johtaa kuitenkin samaan suuntaan kuin hallituksen alkuperäinen esitys. Voidaan mielestäni ihan aiheellisesti kysyä, tarvitaanko tätäkään esitystä tämän asian yhteydessä.

Parempi olisi mielestäni se, että hallitus olisi todella kuunnellut yleistä aika vankkaa mielipidettä siitä, miten tämän asian suhteen olisi tullut menetellä, ja vetänyt tämän esityksensä pois, kuten täällä muun muassa hallituspuolueitten edustajien toimesta esitettiin. Tällaista mahdollisuutta ei ymmärtääkseni enää ole. Sen takia vaihtoehto sille on se, että kolmas käsittely tämän asian hyökkää.

Minulla on se käsitys edelleen, että laaja kansalaismielipide tukee esityksen hylkäämistä. Vaikka täällä on toisin väitetty, että sellaista mielipidettä ei enää tulisi, että tämä ei olisi hyväksyt-

tävissä, niin kyllä laaja joukko kuluttajia on sitä mieltä, että esitystä ei tarvita. Ennen kaikkea on puhuttu siitä, että kauppiat ovat sitä mieltä, että sitä ei tarvita, pienkauppiat, mutta ainakin omalla alueellani julkinen keskustelu muun muassa lehdistössä on osoittanut, että myöskään suurmarkettien kauppiat eivät tätä lakia tarvitse.

Täällä on vedottu moneen kertaan siihen, että tässä asiassa Ruotsin esimerkki painostaisi Suomea tähän suuntaan. Jokainen ymmärtää, että tätä esimerkkiä käytetään tarkoitushakuisesti, koska tässä asiassa yksi tutkimus, joka ymmärtääkseni oli aika lailla tilaustyötä asiaa varten, tukee tätä käsitystä. Mutta jos oikein muistan, niin kun muutama vuosi sitten Ruotsin esimerkiksi yritettiin käyttää EU-jäsenyysasiassa, silloin se ei nykyisille hallituspuolueille kelvannut lainkaan. Toisaalta, kuten täällä jo on tullut esille, kyllä Ruotsista on myös monia muita tutkimuksia ja esimerkkejä siitä, että myöskään Ruotsissa tämän kaltainen uudistus ei ole ollut oikean suuntainen eikä kannattava. Myös täytyy ottaa huomioon, että vertailu muihin maihin kuin Ruotsiin osoittaa, että myöskään Suomessa tällaista uudistusta ei tarvita.

Täällä on monessa puheenvuorossa ja tässä keskustelussa ennen kaikkea edustajat Zyskovicz ja M. Pohjola korostaneet sitä, että ihmisille pitää antaa vara valita, ihmisille pitää antaa vapaus. Nyt on kuitenkin niin, että vapaus, jota nyt tavoitellaan, koskee vain osaa ihmisiä ja osan ihmisistä vapautta esitys rajoittaa. Käytännössä on niin, että rajoitus kohdentuu heikkoihin ja ns. pieniin ihmisiin, jotka eivät pysty vaikuttamaan siihen, mitä he tekevät ja mitä heillä teetetään, eli kaupan henkilöstöön. Vapaus-teemasta on nousut tämän asian pääperuste. Oikeastaan kaikki muu on murentunut alta pois. Nyt korostetaan sitä, että ihmisten pitää saada valita vapaasti, mitä he tekevät ja miten he aikansa käyttävät.

Edelleen on todettu se, että ei tarvita tällaista lainsäädäntöä, joka holhoaa ihmisiä. Se on tässä salissa esitettyä hyvin erikoinen asia, koska tässä salissa ei oikeastaan muuta tehdäkään kuin lainsäädäntöä, joka jollakin tavalla holhoaa ja määrittelee, mitä ihmiset tässä maassa voivat tehdä. Muun muassa ed. M. Pohjola, joka tietääkseni on juristi, ansaitsee leipänsä sillä, että hän tulkitsee lakeja, joita tämä sali säättää. Toisaalta ne lait säätelevät ihmisten elämää. Tässä asiassa hän on aivan toista mieltä, tällaista lainsäädäntöä ei muka tarvittaisi.

Joka tapauksessa täytyy muistaa, että se laaja

lainsäädäntöjoukko, mikä tässä salissa tehdään, lähtee suomalaisesta perinteestä, siitä että me haluamme suomalaiseen yhteiskuntaan tiettyä lainsäädäntöä ja sitä, että yhteiskunta säilyy tietynlaisena, ja toisaalta sitä, että suomalainen kulttuuriperintö säilyy tietynlaisena.

Vuoden 95 alusta tätä tuli täydentämään se, että suomalaistenkin on pyrittävä noudattamaan myös Euroopan unionin direktiivejä ja säädettävä lainsäädäntönsä vastaamaan niitä. Mutta ymmärtääkseni on kuitenkin niin, että direktiivipuolelta ei tule minkäänlaista painetta siihen, että tässä asiassa pitäisi tähän suuntaan edetä, mitä nyt hallitus esittää. Sillä lainsäädännöllä, jota me teemme päivittäin, on yksinkertaisesti tarkoitus suojella suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisia kansalaisia, ennen kaikkea ns. pieniä kansalaisia.

Myönnän, että nyt käsittelyn pohjana oleva kompromissiesitys on todella paljon parempi kuin hallituksen alkuperäinen esitys, mutta näistä monista syistä, joita keskustelussa on tullut esille ja joita olen itse muutamia korostanut, parempi olisi, että kolmannessa käsittelyssä lakiesitys hylättäisiin.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puheemies! Nykyajan ihminen kokee kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen positiivisena keinona purkaa yhteiskunnallista säännöstelyä. Kuluttajatuotimuskeskuksen tekemän selvityksen mukaan valtaosa väestöstä on sitä mieltä, että kauppojen tulisi itse saada päättää aukioloajoistaan. Samalla kuitenkin nykyisiä aukiolorajoituksia pitää sopivimpina suurin osa kuluttajista ja myyjistä ja kauppiastakin yli puolet. Aukioloaikojen vapauttamisvaatimus heijastaa siis pikemminkin periaatetta kuin käytännön tarvetta. Sunnuntai-aukiolo koetaan positiivisena mahdollisuutena asioida tarvittaessa, mutta pohtimatta jää uudistuksen vaikutus elämäntapaan.

Maatalousyhteiskunnassa kirkko määritteli viikkorytmin. Sunnuntai pyhitettiin lepopäiväksi. Teollistuneessa yhteiskunnassa sunnuntaityötä on rajoitettu erilaisin säännöksin, jotka ovat tukeneet sunnuntain erityisluonnetta työstä vapaana päivänä. Sunnuntaityön määrää rajoitetaan Suomessa myös määrittelemällä sunnuntaina tehtävä työ kalliimmaksi kuin arkena tehty työ. Työaikasäännökset ovat siis tukeneet ja suojelleet viikkorytmiin perustuvaa ihmisten elämäntapaa.

Viikkoa on pidetty eräänä ihmiskunnan suurimpana kulttuurisaavutuksena. Viikkorytmi

pohjautuu kollektiiviseen sopimukseen toisin kuin vuosi- ja vuorokausirytmit, joita luonto säätelee. Jos sunnuntaihin liitetään vain uskonnollinen merkitys, sen vaikutus kollektiivisen elämän rytmittäjänä unohdetaan. Viikko mahdollistaa elämän eri osa-alueiden hallinnan, työn, levon, perhe-elämän, sosiaalisten suhteiden ja vapaa-ajan aikavaatimusten yhteensovittamisen. Viikkorytmin murentaminen johtaa yhteiskunnan aikarakenteen hajoamiseen.

Meidän on pyrittävä ennakoimaan työaika-muutosten vaikutuksia ihmisten arkielämään. Työaika rajaa ihmisten ajankäytön liikkumavaran. Työelämän suhteiden sääntelyllä on pyritty suojelemaan heikomman osapuolen eli työntekijän terveyttä ja yksityiselämän oikeuksia, joten sääntelyn purkaminen heijastuu yksilöiden elämään suoraviivaisesti. Nykyiset työaikajoustot lähtevät talouselämän ja työnantajan tarpeista ja edellyttävät työntekijän joustamista. Työaikajoustoja toteuttava kauppojen aukiolon vapauttaminen vähentää siis entisestään myyjien ja kauppiaiden mahdollisuuksia hallita omaa ajankäyttöään.

Kysymys on siitä, missä määrin viikonloppuna työskentelevät sopeuttavat omaa ajankäyttöään siirtämällä viikonlopun toimintoja arkipäiville. Tällaista siirtoa ei juurikaan tapahdu, koska kullekin viikonpäivälle on oma ajankäyttötyylinsä. Säännöllisesti viikonloppuna työskentelevä kärsii sosiaalisesta eristäytymisestä, kun perhe, sukulaiset, ystävät noudattavat vakiintunutta viikkorytmiä. Puolison työaika ja koulujen ja päiväkotien toiminta-ajat noudattavat tiettyä rytmiä.

Suomalaisten nykyinen viikkorytmi antaa erilaisen merkityksen eri viikonpäiville ja vuorokaudenajoille. Siirtyminen viisipäiväiseen työviikkoon vahvisti työpäivien ja viikonlopun välistä eroa. Normaali työaika sijoittuu maanantaista perjantaihin. Illat ovat yksityisaikaa, samoin viikonloput. (Ed. I. Kanerva: Paitsi kansanedustajilla!)

Ajankäyttötutkimusten mukaan kotitöiden tekeminen leimaa lauantapäivän viettoa Suomessa. Silloin valmistaudutaan sunnuntain viettoon suunnittelemalla ja hankkimalla tarvikkeet aterioihin ym. Sunnuntaina herätään myöhemmin. Aamiaiseen ja lehden lukuun on aikaa. Ei ole kiirettä kauppaan, ja otetaan elämä rennommin kuin muulloin. Sunnuntai katkaisee rytmin ja stressin.

Ruotsissa liikkeiden aukiolojen sääntely lopetettiin vuonna 1972. Ruotsalaisessa kaupassa

käy sunnuntaisin joka kolmas. Sunnuntaimyynti on kuitenkin selvästi vähäisempää kuin muina viikonpäivinä. Päivittäistavaroista myydään eniten perjantaina, 25 prosenttia, kun sunnuntain osuus on vain 6 prosenttia eli vähemmän kuin minään muuna viikonpäivänä.

Merkittävintä sunnuntain aukiolo on huonekalukaupalle, jolloin kalusteita käydään katsomassa, vaikkakin varsinainen osto tapahtuu arkena. Eniten kauppaa käydään paikoissa, joissa myydään elintarvikkeita päivittäistavaroina. Sunnuntaina joka toinen kaupassakäynti on kuitenkin täydennysostamista. Kaikista kuluttajista 3 prosenttia käy kaupassa sunnuntaisin, koska sille on ollut esteitä viikolla, 2 prosenttia yllätysvieraitten takia, 2 prosentille kuluttajista sunnuntaiostaminen on tullut tavaksi. Voimme todeta, että kauppojen aukiolo sunnuntaina palvelee kuluttajan marginaalisia tarpeita.

Euroopan unionin työvoimatilastojen mukaan sunnuntaityö on lisääntymässä. Yleisintä se on Englannissa, jossa viikonlopputyötä rajoitetaan vähiten. Suomessa kauppojen aukiolon vapauttamisen voidaan ennakoida lisäävän sunnuntaityötä myyjien ja kauppiaitten lisäksi myös muissa ammattiryhmissä. Jos sunnuntaityö yleistyy, vaadittaneen myös muita palveluja: liikenne ja päivähoido on järjestettävä. Tulevaisuudessa vaaditaan kenties, että myös posti, pankit ja eräät virastot palvelisivat asiakkaita myös viikonloppuisin. Näin kuluttajien toive palvelujen saatavuudesta vapaapäivinä toteutuisi. Samalla kuitenkin yhä useampi joutuu tekemään työtä sunnuntaisin. Sunnuntai ei enää olisi yhteinen vapaapäivä vaan samanlainen työpäivä kuin muut viikonpäivät.

Yhdysvalloissa on kaupat auki sunnuntaisin. Viikonloppuina työskentelee jo joka kolmas työssäkäyvä amerikkalainen. Näistä valtaosa kuitenkin tekee sen vastenmielisesti. Kauppojen aukioloaikojen myötä yhteiskunta on vähitellen siirtymässä kohti 24-tuntista seitsemänpäiväistä palveluyhteiskuntaa. Niin sanotut joustavat kellonajat ovat mahdollisia työaikoja. Euroopan maat seuraavat ilman kritiikkiä amerikkalaista mallia. Työaikavallankumous näyttää etenevän eri puolilla teollistunutta maailmaa, ilman että sen vaikutuksista on riittävästi tietoa.

Poliittisten päätöksentekijöiden tulisi olla huolissaan yleistyvistä työnteosta normaalin päivätyön ulkopuolella ja niitten kielteisistä vaikutuksista. Tarvitaan työaikasäädöksiä, jotka suojelevat työntekijöiden yksityiselämää ja hyvinvointia.

Tämän tutkimuksen on tehnyt Tilastokeskus, ja minusta tämä oli erittäin hyvä asiantuntijapuheenvuoro, kun talousvaliokunta käsitteli tätä asiaa. Siinä mielessä halusin siteerata tätä, koska tämä kosketi minua eniten näistä asiantuntijoista.

Ed. Komi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan pyysin puheenvuoron ed. Mölsän puheenvuoron johdosta. Taas tavan mukaan ed. Mölsäkin vertasi Suomea ja Ruotsia keskenään. On mielenkiintoista nähdä, kun hän vertasi sitä, miten Suomi käyttäytyi EU-äänestyksessä, että silloin vaadittiin Ruotsin mallia, mutta nyt Emu-kannanotoissa Ruotsi onkin ruvennut seuraamaan Suomea. Ottakaamme tämä johtava rooli vatedeskin käyttöön. Vertaus Ruotsiin ontuu myös sikäli, että Ruotsissa kuitenkin kauppojen vapaammasta aukiolosta on myös myönteisiä kokemuksia eikä, niin kuin on monessa puheenvuorossa yritetty todistaa, vain kielteisiä.

Mitä tulee vapauteen käydä kaupassa sunnuntaisin, kaupunkilaisena mielelläni saisin myös tämän vapauden, kuten esimerkiksi kesäasukkaana on mökillä voinut sunnuntaisin voinut käydä kaupassa.

Toivon, että tämä ed. Mölsänkin mielestä kompromissiehdotus johtaisi tulevaisuudessa siihen kuitenkin, että kaupat voisivat olla täysin vapaasti auki, jollaisessa lakiehdotuksessa olin jo vuoden 93 valtiopäivillä mukana.

Ed. Mölsä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun otin Ruotsin esimerkin esille suhteessa Euroopan unionin jäsenyyssratkaisuun, viittasin nimenomaan ed. M. Pohjolan kannanottoon siitä, että hän tässä asiassa nimenomaan korosti Ruotsin esimerkkiä. Mutta kuten sanoin, silloin kaksi vuotta sitten, kun puhuimme toisesta asiasta, siitä ei saanut hiiskuakaan vaan Suomen piti ottaa johtava rooli. Kun asiat näin muuttuvat, myös mielipiteet muuttuvat.

Mitä tulee tutkimuksiin, kuten myös puheesani mainitsin, ainakin minulle itselleni jäi sellainen kuva, että kun tämä asia oli ensimmäisen kerran päätösvaiheessa, niin kuin tilaustyönä tuli Ruotsista tutkimus, jossa todettiin, että siellä tämä on ollut hyvin positiivinen asia. Mutta nyt, kun tämä asia on ollut jatkokäsittelyssä, yllät-

täen on tullut hyvin paljon muita tutkimuksia, joissa on päädytty aivan päinvastaiseen ratkaisuun. Sen takia minusta ei yksioikoisesti pitäisi näköjään tutkimuksia käyttää hyväksi.

Ed. Kiviniemi: Arvoisa puhemies! Tämäniltainen keskustelu kauppojen aukiolosta on syystä ollut hieman ponnetonta vanhan keiton uudelleen lämmittämistä. Lain uudelleenkäsitteily ei ole tuonut juurikaan lisää näkökulmia tähän asiaan, vaan kaikki kuullut argumentit on jo esitetty moneen kertaan. Asiasta käyty keskustelu on myös valitettavasti ryöpsähdellyt alueille kuten eksegetiikka, joilla parlamentaarikkojen asiantuntemus ei ole parhaimmillaan.

Minussa laki ei ole herättänyt kovinkaan suuria henkilökohtaisia intohimoja. Tässä asiassa ei voi kovin paljon luottaa omaan kokemukseen ja siihen, mikä olisi esimerkiksi itselle paras ratkaisu. Sitä herkemällä korvalla on ollut syytä kuunnella eri intressiryhmien ja ennen kaikkea kansalaisten mielipiteitä. Mielipidemittaukset, mielenosoitukset, kirjeet ja henkilökohtaiset yhteydenotot ovat tehneet selväksi, ettei lisätyille sunnuntaiaukioloille ole hallituksen lisäksi juuri muita tukijoita. Selkeä enemmistö kansalaisista vastustaa edelleen hallituksen liikeaikamalleja, vaikkakin kannat tuotiin reippaasti esiin vasta lain ensimmäisen hylkäyksen jälkeen. Suuri osa kuluttajista on nykyisin aukioloaikoihin tyytyväinen. Kansalaiset pelkäävät selvästi, että kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen myötä sunnuntai ei olisi enää yhteinen vapaapäivä vaan samanlainen työpäivä kuin muut viikonpäivät.

Kyseessä on siis laki, jota kukaan ei halua. Siksi yhdyin ihmettelyyn, että tällaisesta asiasta nostettiin näin suuri häly ja tehtiin laista luottamusyksymys hallitukselle. Näin tehdessään Lipposen hallitus on sivuuttanut parlamentarismia ja eduskunnan tahdon kunnioittamisen. Kansanvallan kannalta on valitettavaa, että hallitus antoi eduskunnalle täysin samanlaisen liikeaikalakiesityksen, jonka eduskunta juuri oli hylännyt, ja talousvaliokunnassa puolestaan on ollut lähes turhauttavaa käsitellä samaa asiaa toiseen kertaan varsinkin, kun valiokunnan kuulemista asiantuntijoista ainoastaan Suomen Yrittäjien kanta oli viimesyksyisestä täsmäntynyt eikä sekään siis ollut kokonaan muuttunut.

Hallituspuolueiden tekemä kompromissi ei myöskään muuta hallituksen suuntaa kohti täydellistä kauppojen aukiolon vapauttamista. Lähes samat argumentit kuin ennen joulua puoltavat tämänkin esityksen hylkäämistä. Lakia ei siis

kannata juuri kukaan, eikä sillä ole olennaisia työllisyysvaikutuksia.

Kompromissit ovat lähestulkoon aina huonoja ratkaisuja. Tämänkin on sellainen. On selvää, että nykyisessä laissa on epäkohtia ja se aiheuttaa kilpailuvääristymiä, mutta tämä kompromissi ei niitä juuri poista. Päinvastoin se saattaa entisestään vääristää tilannetta. Kun kaupat voivat olla auki vain kesäsunnuntaisin, eivät kysyntä ja tarjonta pääse luontevalla tavalla kohtaamaan.

Valiokunnan esityksen myötä vaaraan joutuvat myös kyläkaupat. Voimassa oleva kauppojen sunnuntaiaukiolot mahdollistava käytäntö haja-asutusalueilla on ollut harkittua elinkeino- ja yhteiskuntapolitiikkaa. Aukiolovapauden johdosta haja-asutusalueilla on vielä toiminnassa noin 1 500 kauppa. Haja-asutusalueiden sunnuntaiaukiolot ovat oleellisesti liittyneet matkailuelinkeinon kehittämiseen, jonka kautta on ollut mahdollista saada työtä ja toimeentuloa.

Useimmat kyläkaupat tekevät koko vuoden tuloksestaan jopa 60 prosenttia kesäkuukausina. Kun kasvava kilpailu kohdistuu nimenomaan näihin kesäkuukausiin, on vaarana, että haja-asutusalueet menettävät kauppansa kokonaan. Valiokunnan mietinnössäänkin todetaan, että taa-jamien kaupat pääsevät tällä ratkaisulla osalliseksi lomailijoiden muodostamista asiakasvirroista ja tämä taas tasoittaisi niiden ja haja-asutusalueiden liikkeen välistä kilpailuasemaa. Seuraamukset saattavat olla huonot niin lomailijoille, lomailijoiden kauppapalveluiden saata-vuudelle kuin haja-asutusalueiden asukkaille.

Arvoisa puhemies! Objektiiivisesti tarkasteltuna täydellinen kauppojen aukiolon vapautus olisi ollut kilpailuvääristymien poistamisen näkökulmasta parempi ratkaisu kuin valiokunnan enemmistön esittämä kompromissi. Hyväksyttävänä olisin pitänyt myös Suomen Yrittäjien esittämää muutaman sunnuntaiaukiolon lisäämistä ja päätöksenteon niistä siirtämistä kunnille. Hallituspuolueiden muotoilema esitys aukioloajoista ei kuitenkaan, kuten ei ennen joulukaana, myöskään nyt saa tukeani. Kolmannessa käsitel-lyssä laki on mielestäni syytä hylätä.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu paljon vapauden puolesta ja vapaudesta valita. Sanotaan, että ihmisen ei ole mennä pakko mennä kauppaan, jos ei itse sitä halua. Tämä sopii hyvin tämän päivän tasa-arvo-keskusteluun. Onkohan se todellakin tällä taval-la?

Perheissä on erilaisia mielipiteitä useasta

muustakin asiasta. Jos perheen pää, siis vaimo, sanoo, että nyt lähdetään kauppaan, niin onko-han siinä aviomiehellä vapaat kädet valita, läh-detäänkö vai ei? (Ed. Aittoniemi: Kyllä meillä ainakin!) Sanonpa ettei ole. Silloin siinä tilantees-sa ei paljon tasa-arvosta keskusteleminen auta. Eli tästä mokomasta asiasta voidaan saadaan jopa perheriitoja aikaan. Siinäkin mielessä tätä voitaisiin jo vastustaa. (Ed. Aittoniemi: Kyllä on huonoksi mennyt!) — Kyllä, vähemmästäkin riidellään kuin siitä, lähdetäänkö kauppaan vai ei.

Kokoomuksen ryhmäjohtaja haikaili, miksi kaupat saavat olla auki maalla mutta ei kaupun-geissa. Nyt kun aukioloja väljennetään kesäkuu-kausiksi ja maallakin kaupat saavat ovat edel-leenkin auki, niin nythän käy niin, että kesällä kaupunkilaiset lähtevät maalle, Helsingistäkin sadoin tuhansin, siellähän on kaupat auki. Kyllä se on helsinkiläisillekin turvattu, että voi kau-poissa käydä, ettei sen vuoksi tarvitse kauppooja pitää auki. Toki jo aikaisemmin sanoin, että Hel-sinki ehkä olisi kyllä aivan oma asiansa, että täällä voisi lainsäädäntö ehkä olla erilainen. Ei voi tietenkään väheksyä turistien määrää, joka täällä käy, mutta tarvitseeko siitä rangaista koko maata ja kaikkia muitakin kaupunkeja. Toki hel-sinkiläiset eivät kyllä ymmärrä, nehan sanovat, että Tampere ja Turku ovat maalaiskaupunkeja, joita he eivät pidä oikeastaan kaupunkeina ollen-kaan, saati sitten Oulua. (Eduskunnasta: Mikä se se on? Mistä te puhutte?)

Väitän edelleenkin tästä tasapäistämisestä, täällä ovat monet muutkin jo sanoneet kyllä sen, että todellakin nämä viikonpäivät tulevat ole-maan hyvin tasaisia tästä eteenpäin. Ei ole enää kukkulaa eikä laaksoa, sunnuntai menettää mer-kityksensä ja se on yksi sellainen seikka, jota meidän kannattaisi joka tapauksessa vaalia.

Joka tapauksessa kokoomukselle on kyllä nostettava tässä asiassa hattua hyvin korkealle. On hyvin ryhdikästä, että he ovat tähän suuntaan asiaa ajamassa, vaikka he ovat selvästi vastaan osaa omaa äänestäjäkuntaansa eli pienyrittäjiä. Varmasti ilman tutkimatta on selvää, että pien-yrittäjät, siis kauppiaat, ovat aivan eri mieltä kuin hallituksen ja valiokunnan esitykset tällä erää ovat. Voi vain käydä sillä tavalla, että ko-koomus ehkä menettää nämä pienyrittäjä-äänest-äjänsä. Se on tietenkin heille vahinko, mutta ehkä he löytävät ystäviä vielä joistakin muista puolueista.

Ed. Takula: Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin pitää vähän perusteellisemman puheen-

vuoron, ettei tarvitse toisen käsittelyn yhteydessä enää puhua. Oikeastaan, kun tuossa kommenttipuheenvuoroja ei enää jaettu, niin ystävääni valtiopäivämies Kuosmasta hieman haluaisin kommentoida. Täytyy sanoa, että puheitten asu ei muuta kuin parane. Nyt näyttää siltä, että pikkuhiljaa koko ajan liike on keskelle päin. Näin ollen pääsemme varmaan pian yhteiseen ymmärrykseen monesta muustakin asiasta.

Joka tapauksessa on mielenkiintoista nähdä, millä tavalla keskustelun myötä myös erilaisia painotuksia on itse kunkin puheenvuoroihin tullut. Nyt pienyrittäjät, joista puhui jostakin Oulusta päin oleva kansanedustaja Myllyniemi, niin on ihan hyvä, että myös pienyrittäjät täällä huomioidaan ja muistetaan.

Joka tapauksessa, arvoisa puhemies, muuttamalla sanalla tätä lähestyn. Voi sanoa, että nämä keskustelut ovat jollakin tavalla ehkä parantuneet, olemme päässet pikkuhiljaa asiaan. Kun nyt vertaa aikaisempia keskusteluja, ne olivat hyvin voimakasta uskonnollista keskustelua.

Minun mielestäni, niin kuin jo aikaisemmin sanoin, tämä hallituksen esitys on yhdeltä kantilta hyvä, tämä on uskonnonvapauslain kannalta erittäin hyvä. Yleisten ihmisoikeuksien kannalta tämä on hyvä. Asia on oikeastaan sen verran poikinnut eteenpäin, että mielestäni nyt on tämän keskustelun aikana käynyt selväksi se asia, että yksi lainsäädäntötoimenpide meiltä puuttuu, eli yleisten ihmisoikeuksien edistämiseksi olisi huolehdittava siitä, että jokaisella ihmisellä olisi mahdollisuus pyhittää oma omantunnon syistä johtuva lepopäivä ja se keskustelu on jäänyt. Tässä on vain jollakin tavalla menty kulttuurin mukaan ja painotettu sunnuntaita ja sitä, että valtaosa ihmisistä kuuluu luterilaiseen kirkkoon. Minusta tämä on hyvä muistaa, että myös vähemmistöillä on oikeus. Siinä mielessä tällainen lainsäädäntötoimenpide olisi paikallaan, että jos jollakin ihmisellä on vakaumus, hän saisi sen pohjalta mahdollisuuden kieltäytyä työn tekemisestä oli se sitten sunnuntai, lauantai tai perjantai.

Muuten olen sitä mieltä, että mikään maallinen valta tai eduskunta ei voi päättää siitä, milloin pidetään pyhäpäiviä, vaan jokainen ihminen päättää oman lepopäivänsä itse. Näin ollen uskonnonvapaus ja yleiset ihmisoikeudet toteutuvat. Silloin ollaan YK:n vuonna 1981 hyväksymässä julistuksessa kaikkinaisen uskon- tai elämäntavakokemuksen perustuvan suvaitsemattomuuden ja syrjinnän poistamiseksi, sen julistuksen hengessä.

Arvoisa puhemies! Vaikka esitys on, niin kuin sanoin, yleisten ihmisoikeuksien ja uskonnonvapauden kannalta hyvä, siitä huolimatta traditiot, joita meillä on, ja niin kuin täällä on pienyrittäjän asema noussut esille, ne puoltavat sitä, että nyt olisi kuitenkin varoen asiassa edettävä.

On selvää, että ihminen tarvitsee työn vastapainoksi lepoa. Johtuen siitä, että suurin osa ihmisistä kuuluu kansankirkkojärjestelmään, niin kuin minäkin kuulun, on totuttu siihen, että viikon ensimmäinen päivä, vuoden 73 kalenteriuudistuksen jälkeen viikon seitsemäs päivä eli sunnuntai on pidetty pääosin vapaana. Mielestäni tämä perinne on liikeaikalain kohdalla sillä tavalla hyvä säilyttää, koska näen, että liikeaikalaiki on ollut eräänlainen tulppa, että kaikkinaisen vapaus ei ole päässyt ryöpsähtämään esille.

On varmasti näin, että jos liikeaikalain suhteen mennään täydelliseen vapauteen, niin se saa aikaan sen, että pikkuhiljaa myös postit, pankit, Kela jne., tällaiset kunnan ja valtion eri toimipisteet avaavat ovensa myös sunnuntaisin. Se saa aikaan sen, että olemme pian seitsemän päivän työviikkokierteessä kaikki eli levolle kuuluva aika jää pois. Ihmisen kokonaisvaltaisen eheyden kannalta se on huono asia. Ihminen tarvitsee levon rytmittämään työviikkoa.

Onhan suuressa mahtavassa Neuvostoliitossa ollut kokeiluja, silloin kun se vielä oli voimissaan. Yritettiin tehdä kymmenpäiväistä työviikkoa ja yhdestoista päivä levätä, mutta kokeilut eivät osoittautuneet hyviksi, vaan ne näkyivät sitten työterveyspuolella ja näin ollen olisi hyvä tässä järjestyksessä pysyä.

Se, mikä tässä, arvoisa puhemies, ennen kaikkea on mietityttänyt keskustelua kuunnellessa, on se, millä tavalla on määritelty ihminen ja mikä on ihmisarvo. Se määritelmä ei ole ollut mikään kansalainen tai ihminen. Se on ollut kuluttaja. Jollakin tavalla on sellainen ajatus, että ihmisen korkein ilmentymä on, kun se kuluttaa, kun se on kuluttajana ja ne taloudelliset resurssit, mitä on, voi jollakin tavalla kuluttaa. Minusta tämä on asia, joka jollakin tavalla tökkii vähän vastaan. Olisi varmaan paikallaan vähän pysähtyä miettimään syvemmin sitä, mikä on ihmiselämän merkitys ja tarkoitus. Liittyisikö siihen jotakin muutakin kuin kuluttamista ja kuluttamisen vapauden julistamista?

On tietenkin selvää, että kaikkinaiset vapaudet kuuluvat markkinatalouteen ja niitä on pyritty nostamaan esille. Mutta on myös muistettava se, että vapaudella on jonkinlainen vastuu, tai pitäisi olla. Sen vuoksi myös yhteiskunnassa olisi

mietittävä sitä, minkälainen vastuu meillä on kansalaisista, ihmisistä. Niin kuin ed. Ala-Harja hyvin lääkärinä tietää, ja olemme sivistysvaliokunnassa muissa yhteyksissä puhuneet liikunnan, levon ja kaiken muun kulttuurinkin merkityksestä, me tarvitsemme lepoa ja erilaista liikuntaa ja muuta rytmittämään elämää, että jaksamme toimia. Ihminen tarvitsee sitä myös oman kokonaisvaltaisen eheydensä kannalta. Sen vuoksi yhteiskunnan ei tule holhota, vaan sen tulee antaa erilaisia arvoja ja ihanteita ja huolehtia siitä, että kaikkalainen hyvinvointi myös inhimillisen ihmisen elämässä voisi toteutua. Valitettavasti monesti on näin, että jos ei ohjeita ja arvoja anneta, ylilyöntejä tapahtuu. Huolimatta siitä, että ohjeita ja arvoja on annettu, hyvin paljon on tapahtunut loppuun palamista ja tällaista johtuen siitä, että ihmiset eivät ole osanneet rytmittää ja laskea omia voimiaan oikein.

Näin ollen, kun olemme maassa, missä on tietty traditio, mikä siis on kirkon luoma ja valitsema traditio, niin ehkä sitten on nähtävä sillä tavalla, että ehkä traditiota on tässä suhteessa hyvä noudattaa ihmisen kokonaisvaltaisen eheyden kannalta. Vielä alleviivaan sitä, että ns. uskonnollisia syitä siihen ei löydy. Neljäs käsky ei puhu sunnuntaista missään vaiheessa.

Toisaalta, niin kuin viime kerralla Ausburgin tunnustuksesta toin esille sen, että Ausburgin tunnustuksen linja on juuri hallituksen esityksen linjan mukainen ja näin ollen on hyvin yllättävää, että kirkko on tähän reagoinut, koska luterilainen kirkko on itse lähtenyt hyvin liberaalista suhtautumisesta sunnuntaihin. Nyt on ollut aktiivisempaa otetta johtuen ehkä siitä, että jollakin tavalla kirkko on huomannut, että kun suuri osa ihmisistä ja kansalaisista on sitä mieltä, että sunnuntaiaukioloja tarvitaan, he ovat halunneet sen mukaan hyökätä. Silloin kun näistä asioista vuonna 73 käytiin periaatteellisempaa keskustelua, niin olisi mielenkiintoista muistella, millä tavalla kirkko silloin kysymykseen suhtautui ja kuinka välinpitämättömästi lähti asiassa liikkeelle.

Arvoisa rouva puhemies! Tämä tällä erää. Tämän loogisen esityksen lopuksi totean, että hallituksen esityksessä on hyviä puolia uskonnonvapaus ja yleiset ihmisoikeudet, mutta siinä on huonoja puolia se, että ihmiselle annetaan kuva, että kuluttaminen ja kulutusjuhla, kuluttajana oleminen on se suuri päämäärä, mitä ihminen voi elämässään toteuttaa, ja toisaalta siinä rikotaan levon ja työn rytmitys. Näin ollen tässä vaiheessa kulttuurimme ei ole tähän valmis, vaan ensin

täytyy säätää laki koskemaan sitä, että ihmisellä on oikeus lepopäivän viettoon ja sen jälkeen voidaan mennä tällaiselle vapautuksen linjalle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Holopainen: Arvoisa rouva puhemies! Olen käyttänyt aiheesta jo useamman puheenvuoron korokkeelta, joten nyt aivan lyhyt puheenvuoro paikalta. Olen perustellut kielteisen kantani jo aiemmin, mutta muutama ajatus kuitenkin.

Vaikka joulun alla kaatunut hallituksen esitys onkin nyt uudelleen käsittelyssä, on kaikesta huolimatta tässä prosessissa nähtävä myös positiivinen piirre, yksi ainakin. Eli positiivinen piirre on se, että kansanedustajien ääni on ainakin osittain päässyt kuuluville.

Ryhmäneuvottelijat ovat hieroneet kompromissia ja talousvaliokunta on sen pohjalta saanut aikaan mietinnön, jonka sisältö on parempi kuin hallituksen alkuperäinen esitys ja se, mihin hallitus tähtäsi. Kompromissi ei tietenkään kaikkia aina tyydytä. Toisille tämä on liian vaisu, ja toisten mielestä on menty liian pitkälle.

Mielestäni tässä kompromississa kumminkin on tietyllä lailla kaksipuolaisuus, mikä ilmenee talousvaliokunnan mietinnöstäkin. Talousvaliokunnan mietinnössähän todetaan sivulla 2, "että sunnuntaiaukioloja vapautetaan hallituksen esitystä varovaisemmin kokemusten kartuttamiseksi". Jo tämäkin osoittaa, että tämä on osittaisuudistus kohti myöhemmin toteutettavaa täydellistä kaupan aukioloaikojen vapautamista. Tähänhän viittasi jo ed. Zyskowiczin vastauspuheenvuoro jokin aika sitten. Tietenkään tämä hallitus ei enää liikeaikalakia uudelleen tuo sikäli, että liikeaikalakia laajennettaisiin niin, että kaikki sunnuntait olisivat vapaita aukioloon.

Arvoisa rouva puhemies! Tätä lakiuudistusta eivät kansalaiset tarvitse. Ketkä sitten? He ovat meillekin itse kullekin antaneet oman palautteensa, ja sitä minä aika pitkälle kunnioitan.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Jos edustaja haluaa jatkaa, niin pyydän tulemaan puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Kuvittelin, että tämä sopii kahteen minuuttiin,

muttei aivan. Eli ei tässä nyt monta riviä jäänyt sanomatta.

Totesin, että lakiuudistusta eivät kansalaiset tarvitse. Sen ovat mielipidemittaukset osoittaneet. Ketkä sitten tarvitsevat? Kyllä tässä sisällä tietyllä lailla on kaiken aikaa myllertänyt, koska ei olisi halunnut olla hankala hallitukselle. Mutta kerta kaikkiaan minun omatuntoni ei salli muuttaa kantaani aiemmasta. Niinpä äänestänkin tätä kompromissiesitystä vastaan.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Tästä liikeaikakysymyksestä on näköjään eduskunnassa keskusteltu useammankin kerran. Käivoin tässä vuoden 89 käsittelyn ja otin pohjaksi sen, mitä silloin oikeastaan tapahtui. Silloin vapautettiin tätä lakia sillä tavalla, että asetuksella voi säätää haja-asutusalueen kauppojen aukioloa. Yllätys, yllätys, kun luin tätä historiaa, silloin jostakin syystä ne tahot, jotka tänä päivänä ovat syvällä vakaumuksella puhuneet siitä, että sunnuntaipäiviä ei voi vapauttaa kaupalliselle toiminnalle, olivat myönteisiä, jolloin tuntuu, että joidenkin ihmisten logiikka pettää tässä sunnuntaipäivän suojelussa. Sen sijaan itse olen kokenut tämän koko ajan semmoiseksi vakaumuksen kysymykseksi. Poliitikassa ilmeisesti joillakin ei tarvitse ollakaan logiikkaa. Sitä voi vaihtaa hallituksen myötä. Tosin silloin kristilliset eivät olleet hallituksessa, mutteivät olleet ainakaan hylkäämässä lakiesitystä, joka silloin oli käsiteltyssä ja koski maaseudun kauppojen aukioloajan vapauttamista.

Illalla ennen tätä istuntoa meillä oli tasa-arvo-keskustelu. Taisi olla seitsemäs kohta siinä paperissa se, että jokaisella kävelymatkan päässä täytyy olla myymälä. Jos kellä ei ole, pitää joukkoliikennevälineitä kehittää siihen suuntaan, jotta tämmöistä on mahdollisuus käyttää. Minulla sattuu olemaan sellainen paperi edessä.

Tuntuu oikein hyvältä, jos tähän suuntaan toimittaisiin jatkossakin ihan hallituksen toimesta. Maaseutuoloja kun ajatellaan, siellä bussiliikenne on lopetettu ei nyt joka paikasta mutta aika monesta. "Kävelyetäisyyden päässä" on aika suhteellinen käsite. Se voi jollekin aika pitkäksi muodostua se kävelymatka muun muassa Pohjois-Karjalassa ja Lapin alueella myös. Ed. Takkula varmaan tietää. (Ed. Takkula: Olen kävellyt pitkät matkat!) 40 kilometriä ilmeisesti voi olla kauppaan matka. Mutta siinä oli tasa-arvonäkökulma.

Ajatellen liikeajan toteutumista hyvin moneen kertaan on todettu, että tässä on menossa esias-

kel vapaaseen suuntaan. Nyt vapautetaan kesäajaksi eli 12 sunnuntaia lisää, minkä pitäisi olla kokeilu, niin kuin todetaan, semmoinen vaihe, jossa kerätään kokemuksia. Sen jälkeen, jos mennään täydelliseen vapauttamiseen, sehän tarkoittaa keskittymistä, sitä että myös monet myymälät sulkeutuvat, mikä ei ole myöskään tämän hallituksen esittämän tasa-arvo-ohjelman mukainen ajattelu, jonka mukaan kaupan pitää olla kävelymatkan päässä. Siinä on joku, ilmeisesti virkamies joka asuu kaupungissa, tämän valmistellut eikä ole ajatellut sen kauemmaksi näitä asioita. Se suotakoon hänelle anteeksi.

Kun mennään eteenpäin tässä, kokemuksia kartutetaan kesäaikana, niin kuin mietinnössä todetaan. Miten semmoisena aikana haetaan kokemuksia, jos vilpittömästi ajatellaan? Ihmiset ovat nimittäin rannoilla, luonnossa. Todennäköisesti kaupan työntekijät, kauppiaat, haluavat olla samalla tavalla vapaalla. Ei sillä hyviä selkeitä kokemuksia todellisesta tilanteesta tule. Tulikin sellainen mieleen, että sitten todetaan, että ei tässä niin isosta ollutkaan kysymys, ei tässä tarvinnut niin paljon pitää kauppiaa auki. Sen jälkeen on helppo tehdä se ratkaisu, että laajennetaan aukiolot koko vuodelle, kun ei siitä mitään haittaa ole. Ei tarvitse pitää kauppiaa auki, eikä ihmisiä siellä oikeastaan käynytäkään. Sen jälkeen tapahtuu tämä keskittymisilmiö, jota minä pelkään.

On puhuttu siitä, että ei ole pakko, ei ole kauppiaiden pakko pitää kauppiaa auki. Mutta kyllä markkinatalouden pelisäännöt ovat sellaiset, että jos kaveri pitää kauppa auki, niin kyllä toisenkin on pidettävä, jos aikoo kerätä niitä markkoja. Ahneus on nimittäin semmoinen juttu, jotta se pitää virkeänä. Jos ei harjoita liiketointaa ja kerää niitä markkoja pois sieltä, voi jäädä paitsi. Vielä vähemmän kysytään niiltä myyjiltä, tavarantoimittajilta, kaikilta, jotka ovat siinä ketjussa mukana. Näiden on lähdettävä töihin, kun tehdään vuorojärjestelmät; tuossa on sinun hukisi, sinä tulet siihen töihin ja sillä sipuli. Jos et tule, ei ole töitä. Siinä mielessä toivoisi, että ei enää puhuttaisi, että se ei ole pakollista. Joillekin ihmisille se on pakollista. Jos kauppa pidetään auki, on pakko tehdä töitä tai lähtee sitten työttömäksi.

Tätä taustaa vasten kyllä tässä semmoista arvokeskustelua on hyvä käydäkin, jotta onko tarve tehdä semmoinen lainsäädäntö, että sunnuntaipäivä olisi sellainen, että silloin ei olisikaan pakko lähteä tämän lain yhteydessä. Joissakin paperitehtaissa ja sairaanhoidossa vaaditaan

ympäri vuorokautista toimintaa ja on luonnollista, että sitä on pyöritettävä, siinä ei paljon vaihtoehtoja ole. Mutta tämä ei ole pakollista sillä tavalla, niin kuin on todettu usein.

Ei tässä kompromississa sinällään hirveän paljon sellaista oleellista uutta hyvää, mikä olisi todellista, mikä näyttäisi kokeilujaksolla hyvän tuloksen, ole olemassa. Sitten on se näkökulma, minkä olen aikaisemmin täällä jo todennut, että tämä on mitä puhtaimmin kuitenkin sellainen vakaumuksen kysymys. Siitä voidaan olla eri mieltä. Jotkut sanovat, että tässä ei ole uskontoon liittyvää mitään, ei ole vakaumukseen liittyvää, mutta minusta tämä on sellainen asia. Jokainen itsessään tuntee, mikä on vakaumuksen kysymys, mikä ei ole. Sen mukaisesti olen aikonut käyttäytyä, minkä tunnen oikeaksi.

Ed. I. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ihan selvää, että tällaisessa uudistuksessa on myöskin selvästi arvosteltavia puolia, vaikka kantava ajatus on kuinkakin terve. Se on ymmärrettävää sinänsä. Ymmärrettävää on myös se, että oppositio haukkuu hallituksen esitystä siitä huolimatta, että siellä varmasti on asiallista halukkuutta ymmärtää tämänkin lakiesityksen perimmäiset tarkoitukset. Oli mukava havaita, että ainakin keskustan kahden nuoren kansanedustajan puheenvuoroissa oli asiallinen lähestymistapa tähän kysymykseen, tarkoitan ed. Kiviniemen ja ed. Takkulan täällä käyttämiä puheenvuoroja. Sen sijaan opposition ylidramatisointi, johon vanhan polven kansanedustajat kuten edustajat Juhantalo tai Kääriäinen sortuivat, on selkeästi väärää viestiä ja antaa kuvan oudosta kepulaisesta politiikasta.

Herra puhemies! Oudolta tuntuu se, että täällä keskeisten hallituspuolueitten suunnasta pidetään sen kaltaisia puheenvuoroja kuin äskeinen, josta oli mielestäni erikoisen vaikea tajuta, mistä on kysymys. Jos on kerran vaikuttavasta yhteiskunnallisesta henkilöstä ja päätöksentekijästä, kuten kansanedustajasta, kysymys, ei täällä voi ottaa sellaista kantaa, että katsoo tätä kysymystä täysin ulkopuolisena, ikään kuin lainsäädäntö vastuun ei millään tavalla koskisi hallituspuolueitten kansanedustajia. En viitsi sanoa, mitä ajattelen tuon kaltaisten puheenvuorojen pitämisestä. Muistelenpa vain tässä yhteydessä, että joskus ovat jotkut kehottaneet pistämään hameen päälle silloin, jos ei kykene vastuun kantamiseen, mutta se antaisi tässä tapauksessa väärän kuvan naissukupuolesta, että siellä oltaisiin tällä tavalla ajattelemassa. Mutta ei miehen miehen pitää

politiikassa tuollaisia puheita tänne tulla pitämään, kun on kuitenkin itse vaikuttavassa roolissa ja sillä valtakirjalla täällä toimimassa.

Samoin ei pidä paikkaansa se asia, että tämä olisi joku kokoomuksen road show, joku kokoomuksen näytelmä. Puuttuu oikeastaan vain näistä älyttömistä poliittisista analyyseista se, että nuorsuomalaiset ovat saaneet koko eduskunnan polvilleen ja sen takia täällä ollaan lakia säätämässä.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Minä puhun vakaumuksesta, en millään lailla opposition edustajana. Ilmoitan sen etukäteen jo tässä. (Ed. I. Kanerva: Sen ymmärrän!)

Kun antaa pahalle pikkusormen, niin se vie koko käden. Tämä on tuttu sanonta ja tämän lain kohdalla näkyy pitävän myös hyvin paikkansa. Nykyistä huonoa lakia muutetaan vielä paremmaksi, ja oletan, että se johtaa aikanaan kokonaan vapauttamiseen ja lisäksi myös muilla työaloilla, joilla se ei olisi tarpeen nykyisen lain voimassa ollessa. Myös se tulee muuttamaan palkkausperiaatteita ja huonontamaan ansiotasoja erikoisesti matalapalkka-aloilla. Mitkään työllisyys- tai talouskysymykset eivät ole parantuneet joulukuisesta tässä uudessakaan mietinnössä, ja kuitenkin tätä sanotaan parannukseksi. Myöskin tämä tulee olemaan käytännössä tasarvoa vastaan, mistä päivällä keskusteltiin.

Mistä tässä laissa oikein on kysymys? Tämän lain tarkoitus on perimmiltään romuttaa Jumalan säätämukset niin lepopäivästä kuin Raamatun ensimmäisestä käskystä. Kumarretaan mammonaa jumalana. Valinta on siis Pyhän Jumalan ja mammonan välillä. Miettikää tarkoin, hyvät edustajat, mitä nappulaa painatte ratkaisevassa äänestyksessä. Ehdottomasti on paras hylätä tämä mietintö itsensä ja isänmaamme puolesta. Enemmän tulee totella Jumalaa kuin ihmistä. Toivon, että omattunnot heräävät ennen kuin on myöhäistä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pehkonen niin kuin useat muutkin edustajat ovat lukeneet valiokunnan mietintöä sillä tavoin, että he siitä päättävät, mitä tulevaisuus tuo tullessaan ja mihin suuntaan myös liikeaikojen suhteen ollaan menossa. Yhteiskunta on muuttuva. Lainsäädäntöäkin muutetaan, niin kuin jo tämänkin vaalikauden istuneet edustajat ovat havainneet, varsin tiuhaan. Kukaan meistä ei voi tietää, minkälaiset ovat kaupan tarpeet ja kuluttajien tarpeet viiden,

kymmenen tai viidenkymmenen vuoden päästä. Kukaan ei voi mennä vannomaan, mitä silloin ajatellaan, mitä silloin tehdään, mutta ei tästä myöskään pidä lukea lupauksia siihen suuntaan, että jotakin tehdään, ei myöskään tietoa siitä, että mitään ei tehdä. Tässä on oikeastaan kysymys nyt siitä, että nyt tehdään tämän kompromissin mukainen ratkaisu. Sen mukana pyritään elämään. Sen jälkeen tietysti katsotaan yhteiskunnassa, minkälaisiksi tarpeet tulevat muodostumaan. Minusta ei tule nostaa suurempia pelkoja esille tämän mietinnön suhteen.

Kun ed. Pehkonen kysyi siitä, mitä joulukuun on tuonut, se on tuonut kauppiaille lisätienestejä. Kauppiat ovat olleet tyytyväisiä siitä. Myyjät ovat olleet tyytyväisiä siitä, että ruuhkat ovat vähentyneet. Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä siitä, että paineet myös heidän ostotapahtumiinsa jakautuvat pidemmälle ajalle. Joulukuun aukioloihin ovat kaikki kaupan osapuolet tähän mennessä olleet tyytyväisiä. Kiista on koskenut kokonaan muita sunnuntaiaukioloja, mutta joulukuuhun ovat kaikki olleet tähän mennessä tyytyväisiä.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Tämä on ensimmäinen puheenvuoroni puhujakorokkeelta tästä aiheesta. En olisi käyttänyt sitä muutenkaan, jos en olisi sattumalta lukenut tämän päivän kainuulaista sanomalehteä, joka on osittain muuttanut mieltäni.

Hallituksen esitys, joka oli viime joulukuussa, oli mielestäni huono ja vastustin sitä silloin. Mielestäni minulla oli hyvin paljon siihen perusteluja. Tässä kompromississa on monia hyviä asioita. Muun muassa pinta-alat ovat poistuneet, missä ei ollut mitään järkeä. Sitä olisi ollut huono valvoa ja ehkä se olisi aiheuttanut kaiken näköisiä rakennemuutoksia kaupoissa. Kompromissi oli siinäkin mielessä hyvä, ainakin aluksi näytti siltä, että aukiolot toteutuvat vain kesäisin, jolloin kaupan työntekijöillä on kesälomat, ja kesällä siellä työskentelee muun muassa opiskelijoita, jolloin he saavat enemmän työaika. Todellista tarvetta kaupan aukioloajalle todennäköisesti kesällä on enemmän kuin talvella. Yksi myönteinen puoli vielä oli, että tämä todennäköisesti vähentää poikkeuslupia, joka menettely on tällä hetkellä ollut aika kirjava.

Käyn läpi asiaa talousvaliokunnan mietinnön kautta. Ensiksikin ihmettelen, miksi partureiden ja kampaamojenkin pitää olla sunnuntaina auki. Voi olla niin, että tästä tulee väärä viesti ainakin pienimmillä paikkakunnilla, joilla se ei todella-

kaan kannata. Toisaalta suosituissa kampaamoissa, joissa minäkin Kajaanissa asioin tai yhdessä sellaisessa, kampaajani jatkuvasti valittaa sitä, että sunnuntai on hänen ainoa vapaapäivänsä, jolloin ei ehdi kunnolla edes palautua, ja sitä paitsi sukulaiset vielä yrittävät silloin tulla hoitamaan hiuksensa. No, nyt hän pääsee sukulaisista eroon menemällä töihin myös sunnuntaina, jos siltä näyttää.

Talousvaliokunnan mietinnössä todetaan, että suurten vähittäiskauppojen tuskin kannataisi ainakaan kaikkina kesäsunnuntaina pitää liikettä avoinna. Tällainen käsitys minullakin oli. Tammikuussa kävin kajaanilaisia kauppiaita läpi, sekä isoja että pieniä. Siellä isoissa oli sellainen käsitys, että kauppa ei siellä kannata sunnuntaihin, ei myöskään kesällä, koska ihmiset lähtevät mökeille ja maalle eikä asiakkaita juurikaan ole.

Mutta tämän päivän lehti uutinen kertoo aivan toista. Otsikossa sanotaan, että ”Kilpailu avaa Kajaanissa sunnuntaikaupan ovet” ja tekstissä sanotaan: ”Isojen tavaratalojen ovet pysyisivät Kajaanissa kiinni todennäköisesti myös ensi kesänä, jollei Prisma niitä avaisi.” Prisman johtaja sanoo, että S-ryhmän Prisma-ketjussa on maksimiaukioloaikojen noudattaminen ainakin tähän saakka ollut rikkomaton periaate. Toisaalta ymmärrän sen. Suuret tavarataloketjut käyttävät yhteismainoksia, jolloin ne myös aukioloajat niihin yleensä laittavat. Ei olisi mikään ihme, vaikka ne pakottaisivat myymälät olemaan auki myös sunnuntaisin vaikka senkin uhalla, että tappioita siitä jonkin verran tulisi, ihan sen periaatteen vuoksi, että ne haluavat näyttää, että ne halusivat tämän sunnuntaiaukiolon.

Samaissa lehtiartikkelissa mainitaan, että erikoisliikkeiden elämään ei todennäköisesti vapautuva sunnuntaikauppa vaikuta, sillä monet erikoisliikkeet ovat olleet myös kesälauantaisin kiinni. Mitä järkeä olisi sunnuntaina avata, kun lauantainakaan se ei ole kesällä kannattanut?

On mielenkiintoista, että talousvaliokunnan puheenjohtajalta kuulin, että talousvaliokunnassa kaupan keskusliikkeet ovat vakuuttaneet, että painostusta heidän taholtaan ei tule näiden liikkeen aukioloon. Mutta tiedän, että esimerkiksi Tradeka-ketjussa, kun eräs Valintatalo halusi pitää auki vain kuuteen asti, kun asiakkaita ei ollut juuri yhtään kuuden ja kahdeksan välillä, keskusliike ilmoitti, että on pakko pitää kahdeksaan asti, koska jos joku matkailija, joka tietää, että Valintatalot ovat kello 20:een asti auki, sattuu juuri sille paikkakunnalle, hänen pitää päästä kauppaan. Keskusliikkeiden vaatimus nimen-

omaan näissä ketjukaupoissa on, että on noudatettava samaa aukioloaika. Sen vuoksi olin hie-
man pettynyt, koska ajattelin, että ainakaan Ka-
jaanin kohdalla tämä ei tule tuomaan sitä raken-
nemuutosta, jota joulukuinen päätös sinne olisi
ehkä vielä enemmän tuonut kuin tähän saakka.

Sitten jossakin kohdassa mietintöä sanottiin,
että suurmyymälätyöryhmä miettii sitä, miten
ohjataan suurmyymälöiden perustamista. Muistan,
että kun Prismaa Kajaaniin suunniteltiin ja istuin
kaupunginvaltuustossa, niin kyllä siellä kiivaasti
kysyttiin, vastustatko 80 miljoonan markan investointia,
johon rahat tulevat muualta. Työllisyystilanne oli
silloinkin aika huono, jolloin ei myöskään vasemmalla
laidalla ollut mahdollisuutta vastustaa ajatusta, kun
vastapainona oli työllisyys. Nyt olemme nähneet,
että paljon pieniä kauppia kaupunkikeskustasta on
kuollut ja kaupunki pistää kauppakadun yrittäjien
kanssa suuret summat rahaa siihen, että yrittävät
elävöittää kauppakatuja, kun sieltä ovat kaupat ja
myös erikoistavara-
liikkeet joutuneet siirtymään tavaratalojen läheisyyteen.

Kuitenkin tämä kompromissi on kohtuullinen,
koska talviaukioloaika ei lisääntynyt, päinvastoin
väheni yhdellä, joten siltä osin se on hyvä. Mutta
yksi olennainen asia minusta täällä on erittäin
huono eli aukioloajan pidentäminen kello 21:een
saakka. Tätä koskee aivan sama keskusliikkeiden
painostus eli ei kaupoilla ole, esimerkiksi Siwoilla
tai joillakin muilla mitään mahdollisuutta valita
sitä, ovatko ne 20:een vai 21:een asti auki.

Tässä tulee myös työturvallisuuskysymykset,
kun ajatellaan, että ihmiset yleensä näissä lähi-
öissä, missä nämä kaupat ovat, menevät uutiksi
kotiin eli puoli yhdeksäksi eli liikettä ei juurikaan
puoli yhdeksän jälkeen ole, jolloin riskollisuus
varmaankin voi kasvaa sen vuoksi, että ihmiset
joutuvat näissä liikkeissä yksin työskentelemään.
Sen jälkeen kun liike on kello 21 pantu kiinni,
niin vähintään tunti näissä yhden henkilön
liikkeissä menee vielä tavaroiden järjestelyyn ja
siivoustöihin. Ei siellä erikseen mitään siivoo-
jaa enää tänä päivänä käy. Kyllä se on myymälä-
henkilökunta, joka nämä asiat joutuu siellä jär-
jestämään.

Valiokunnan mietinnössä sanotaan, että lau-
antaina kauppa menee kiinni kello 18. Tällä toi-
menpiteellä minimoidaan erilaisten kauppojen
työntekijöihin kohdistuvien turvallisuusriskien
määrää viikonloppuiltana. Entä perjantai? Per-
jantai on vielä pahempi päivä kuin lauantai juuri

näiden riskien ja suomalaisen alkoholikäyttäyty-
misen takia.

Sitten oli sanottu täällä, kai tämä johonkin
tutkimukseen perustuu, että kioskien ja huolto-
asemien osuus päivittäistavara-
kaupasta oli vuonna 96 kymmenen prosenttia. Täytyy sanoa,
että enpä ole kyllä näin tehokasta kauppaa aikai-
semmin nähnyt. Myynnin per henkilö täytyy olla
aivan uskomaton, jos kymmenen prosenttia koko
vähittäiskaupasta olisi tullut kioskeista ja
huoltamoista. Tämä kyllä täytyy tarkistaa, mistä
tällainen tieto on voinut tulla. Jos ajatellaan jo-
kin isoa markettia, niin sielläkin myynti per tunti
on aivan hurjaa luokkaa, ja jos tämä irtokarkin-
myyjä siinä samalla myy maitoa ja leipää kioski-
sta, niin kyllä täytyy olla tosi tehokas myyjä, että
pääsee edes kymmeneen prosenttiin siitä kuin
tavaratalon myyjä.

Kioskien ja huoltoasemien yrittäjät ovat olleet
kovasti yhteydessä liikkeiden aukioloajan vuoksi,
sillä ne myös työllistävät ihmisiä. Jos ajattelee
esimerkiksi huoltoasemia, niin tänä päivänä
huoltoasemien kehitys on myös ollut sitä, että
siirrytään jakelupisteisiin, jolloin autotarvikkeiden
kuten tuuletin hihnan tai tuulilasin pyyhki-
jän tai jonkin muun saanti vaikeutuu. Muun
muassa pohjoisessa, missä on pitkät välimatkat,
huoltoasemien tarpeellisuus on tärkeä. Jos ed.
Aittoniemi sattuu käymään Lapissa matkoilla,
hän pystyy huollon siellä järjestämään.

Jos ajattelee kioskia, niin kioskit työllistävät
paljon enemmän ihmisiä kuin suuret marketit.
Sen vuoksi jos tällä halutaan tasoittaa kilpailua
eli kioskeja vähentää, sitähän tämä käytännössä
tarkoittaa, niin sillä on kyllä negatiiviset työllis-
yysvaikutukset.

Sitten tästä poikkeuslupamenettelystä. Valio-
kunnan mietinnössä on aika vaisusti siitä sanot-
tu, kun tässä vain sanotaan, että poikkeuslu-
pien myöntämisellä ei saa vääristää kilpailua.
Se nyt ei paljon mihinkään velvoita, jos yhä
edelleen on sellaisia virkamiehiä, jotka antavat
jokaikiseen poikkeuslupapäätökseen nimensä
jopa niin, että kaikille samassa taajamassa ole-
ville kaupoille ei anneta sitä, vaan osalle vain.
Sellaisia epäselvyyksiä varmasti pitää poikkeus-
lupamenettelyssä jatkossa selvittää ja tarkentaa
sitä, että pitää olla riittävä syy poikkeuslupa-
an, koska nyt eduskunnassa on päädytty siihen,
että kauppojen aukioloaika ei laajenneta kesä-
aikaa pidemmäksi.

Ilmeisesti kuitenkin tämän kompromissin tu-
len hyväksymään varsinkin, kun tästä on tullut
hallituskysymys.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Huotari aloitti puheenvuoronsa kommentoimalla sitä, kuinka usein hän on tästä asiasta puhunut. Minä joudun toteamaan heti alkuun, että olen tästä asiasta lausunut paitsi tässä eduskunnassa aikaisemmin, myös edellisessä eduskunnassa näkemyksiäni. Edellisessä eduskunnassa tämä asia oli niin tulinen, että meidän silloisen eduskuntaryhmämme sisällä syntyi ehkä ihan ainoalaatuinen taistelu saman ryhmän jäsenten kesken sanan miekalla suhtautumisesta näihin asioihin. (Ed. Aittoniemi: Eihän se teillä ole mikään harvinaisuus!) — No teillä, ed. Aittoniemi, on milloin mitkin.

Toisekseen aloitussanoikseni totean, että ed. I. Kanerva käytti tähän minun puheenvuorooni jo vastauspuheenvuoron, niin että hän säästyy toiselta tai voi nousta ylös ja sanoa, että uudistan sen mitä jo äsken sanoin.

Arvoisa puhemies! Itse asiasta. Minä itse koen täällä esillä olevat asiat kahteen ryhmään jakautuviksi ja lukeutuviksi. Toisen ryhmän muodostavat hyvin pragmaattiset asiat, käytännölliset asiat, joissa ratkaisut tapahtuvat äärimmäisen puhtaasti tarkoituksenmukaisuusperusteella, joiden taustoihin ja valintoihin vaikuttavat hyvin paljon ne näkökohdat, jotka ylipäättään vaikuttavat ihmisten jokapäiväisen käyttäytymisen valintoihin. Sitten on joitakin asioita, joihin kytkeytyvät hyvin syvällisesti vakaumukselliset asiat. Tämä asia kuuluu näihin ja ne ovat todella aika harvinaisia tässä talossa.

Se, että tämä on yleisesti hyväksytty, näkyy jo tämänkin hallituksen hallituspuolueiden välisessä kontrahdissa toiminnasta täällä. Siellä todetaan, että vakaumuksellisissa asioissa hallituspuolueiden kansanedustajat voivat käyttäytyä vakaumuksensa mukaisesti. (Ed. Aittoniemi: Voivatko?) Pelisääntöihin kuuluu, ed. Aittoniemi, että ilmoittaa tämän näkemyksen mahdollisimman hyvissä ajoin niin, että on tiedossa tässä prosessissa, onko hankkeelle joltakin erityiseltä taholta tuki saatavissa vai ei. Tässä nimenomaisessa tapauksessa, kun eduskuntaryhmäämme tuli erityisavustajien kautta vinkki siitä, että tätä asiaa ollaan tuomassa jälleen kerran eduskuntaan, ilmoitin silloin, että pyydän välittämään valtioneuvostolle mahdollista tulevaa käsittelyä varten viestin, että en tule antamaan tukeani tälle hankkeelle enkä edesauttamaan sen eteenpäin viemistä, joten mikäli tällä on jo siinä vaiheessa jokin merkitys, se on syytä kirjata ja ottaa huomioon sitten tehtävissä ratkaisuissa. Se siltä varalta, että näitä ilmoittajia olisi enemmänkin.

Nimittäin, arvoisa puhemies, näiden vakauksellisten näkökohtien merkityshän tulee esiin sillä tavalla, ja sekin on parlamentarismia ja sekin on eduskunnan käyttäytymistä, että jos sattuu olemaan sellainen vakaumuksellinen asia, joka kokoaa ihmisiä hyvin erilaisista pragmaattisista poliittisista suunnista, niin nekin voivat muodostaa enemmistön. Länsi-Euroopan poliittinen historia tuntee aikamoisen määrän tapauksia, että juuri tämän laatuiset näkökohdat ovat ohjanneet parlamentaarista päätöksentekoprosessia.

Nyt kysytään, mikä on se erityinen vakauksellinen suhtautuminen, mikä juuri puhuvala näihin asioihin on. Sen perusteita ei täällä kukaan ole tuonut esille enkä sitä lainkaan ihmettelekään. Minä edustan kristillissosiaalista yhteiskuntanäkemyksiä, joka juontaa juurensa 1800-luvun alkupuolen Saksaan, jossa Franz von Baader ja kumppanit loivat kristillisen etiikan näkemyksen, joka on ainut sellainen lähestymistapa, jossa eettisellä tavalla on pystytty loogisesti selvittämään sosiaalisuuden, ekologian ja omistamiseen liittyvien näkökohtien yhteensopivuus tai -sopimattomuus.

Olen tästä käynyt puhumassa muun muassa ortodoksien hiippakuntapäivillä ja monissa, monissa muissa tilaisuuksissa. Väitän tutustuneeni siihen aatemaailmaan, jonka perusteella olen myös poliittisessa toiminnassa, niin hyvin, että pystyn puolustamaan sitä millä foorumilla tahansa.

Arvoisa puhemies! Tästä vakaumuksestani, joka on keskeinen minun toimintaani siivittävä näkökohta, en tule missään olosuhteissa luopumaan. Tässä tapauksessa se on käyttäytymistäni ohjaava pohja ja perusta. Äänestän hylkäämisen puolesta sitten kolmannessa käsittelyssä.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Lyhyesti tästä paikaltani, koska huomasin puheenvuoroni jälkeen käydyssä keskustelussa, että niin kuin vanha edesmennyt, arvostamani opettajani Lilja Maitala opetti, kaikki, mikä voidaan ymmärtää väärin, tulee jossakin vaiheessa ymmärrettyä väärin. Näin ollen pikkuisen paikkaan.

Haluan edelleen korostaa tässä sitä, että yleisten ihmisoikeuksien edistämiseksi olisi laisääntäjän nyt huolehdittava siitä, että niillä, jotka omantunnon syistä tahtovat pyhittää jonkin lepopäivän, olipa se sitten sunnuntai tai jokin muu päivä, olisi siihen laillinen oikeus ilman, että heidän tarvitsisi pelätä, että sen vuoksi he menettävät työpaikkansa. Minusta tämä on pe-

ruskysymys, ja kun edellä ed. Pulliainen puhui hyvin ansiokkaasti, minä sanon, että saman kristillissosiaalisen aatemaailman myös minä omaan. Se on lähtökohtapohja ja perusta. Siinä kuitenkin on se ajatus pohjalla, että myös vähemmistöjen oloista on huolehdittava, myös siitä, että jokaisella ihmisellä on vapaus omaan henkilökohtaiseen näkemykseen ja toimintaan oman tunteensa mukaan.

Siinä mielessä minä näen, että jos tässä lähde-tään hakemaan sellaista raamatullista pohjaa, niin silloinhan se olisi se, että perjantai-illan auringonlaskusta lauantai-illan auringonlaskuun. Se olisi kestävä ja varmasti raamatullinen, mutta siihen tuskin valmiuksia löytyy meidän yhteiskunnassa. Silloin tapahtuisi se Mooseksen lain mukainen neljännen käskyn pyhittäminen, mihin täällä on monta kertaa viitattu, kylläkin virheellisesti, että se olisi kolmas käsky. Siis jos halutaan pitää siitä kiinni. Mutta niin kuin Augsburgin tunnustuksessa sanotaan, kirkko ei siitä halua pitää kiinni, vaan katsoo, että se ei ole enää voimassa, niin näin ollen minusta se mikä olisi vähintään olisi se, että ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Takkula! Jos ed. Takkula haluaa jatkaa, pyydän korokkeelle.

Puhuja: Minä viimeisen lauseen sanon, että yleisten ihmisoikeuksien edistämiseksi olisi huolehdittava, että jokaisella on oikeus oman tunteen mukaisesti pitää lepopäivä.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron jo edellisen ed. Takkulan puheenvuoron jälkeen tai sen puolesta. Nyt oikeastaan aivan hyvin voin jatkaa tuosta.

Ed. Takkula sanoi silloin, että henkilö, jolla on syvä vakaumuksellinen uskomus, voi ja hänellä tulisi olla oikeus pitää lepopäivänsä sunnuntaina tai jonakin muuna päivänä. Minun isäni oli veturinkuljettaja ja hänellä oli erittäin syvä uskonnollinen vakaumus. Jos hän olisi sanonut, että hän pitää nyt lepopäivän sunnuntaina, hän olisi ollut entinen veturinkuljettaja hyvin nopeasti. Tällaisia virkoja ja toimia on hyvin paljon yhteiskunnassamme, hoitoalalla ja muun muassa kirkon piirissä, joihin otetut joutuvat olemaan sunnuntaina työssä, joten ei tämä kaupan alalla mikään poikkeus tule olemaan.

Edelleen ed. Takkula mainitsi, että hetken päästä ovat pankit, postit ja Kela ja mitä kaikkia hän luettelikin auki sunnuntaisin. Näkisin, että

jos ne olisivat edes lauantaisin auki, se olisi jo hyvin pitkä edistysaskel.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Vähän aikaa sitten ed. Lahtela pohti puheenvuorossaan tämän lain aikaisempia käsitteilyjä vuonna 1989 ja ehkä myös vuonna 1994. Hän antoi siinä tilanteessa harhaan johtavaa tietoa niistä tosiasioista, miten asiassa on menetelty erityisesti kristillisen liiton eduskuntaryhmä. Kun olen molemmissa käsittelyissä molempina vuosina ollut mukana, haluan sen oikaista, ettei jää tällainen väärä tieto elämään.

Vuoden 1989 lokakuun 13 päivänä oli täällä toisessa käsittelyssä kauppojen aukioloaikaa koskeva laki. Se oli varmasti vähän erilainen kaiken kaikkiaan kuin nyt voimassa oleva laki on. Silloin hallituksen esitys oli sellainen, että maaseudun kauppojen aukioloaika vapautettiin 1 §:n muutoksella.

Toisessa käsittelyssä tuona mainittuna päivänä ed. Fred ed. Almgrenin kannattamana eli kristillisen liiton eduskuntaryhmän edustajat esittivät, että 1 § poistettaisiin, jolloin vanha sunnuntai-kielto pykälä olisi jäänyt voimaan. Tästä äänestettiin. 81 oli mietinnön kannalla, 23 oli ed. Fredin esityksen kannalla, 2 tyhjää ja poissa oli peräti 93. Elettiin sinipuna-aikaa eli Holkerin hallituksen aikaa, jossa olivat kokoomus, sosialidemokraatit, ruotsalainen kansanpuolue ja SMP. Vasemmistoliitto, silloinen SKDL, oli vastaan kristillisen liiton kanssa tuota sunnuntai-kieltoa ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia, ed. Kankaanniemi!

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Meillä on kuukausipalkka, ei tuntipalkka.

Silloin siis elettiin tosiaan sinipunahallituksen aikaa ja vasemmistoliitto, silloinen SKDL, oli asiassa vastaan. Aika on vähän muuttunut siitä ajasta tähän päivään. Toisessa käsittelyssä tapahtui näin. Me esitimme 1 §:n jättämistä ennalleen.

Kolmannessa käsittelyssä hieman myöhemmin ei vastaava esitystä tehty eli hylkäysesitystä ei koko lakimuutokselle tehty. Ymmärtääkseni syy oli siinä, että 1 §:n lisäksi silloin muutettiin 2, 3, 5 ja 6 §:ää. Ne olivat aika perusteltuja muutoksia, jolloin koko esityksen hylkäämistä ei kristillisen liiton eduskuntaryhmä enempää kuin vasemmistoliitto, silloinen SKDL:ään esittänyt, vaan koko sali yksimielisesti hyväksyi esityksen sillä kerralla.

Täytyy muistaa, että 1 § muutettiin siihen muotoon, että asetuksella voidaan päättää sunnuntaiaukioloista maaseudulla. Tuollainen asetus sitten ministeri Salolaisen esittelystä annettiin lakimuutoksen jälkeen. Muistelen, että silloin oli viiden kilometrin sääntö eli viittä kilometriä lähempänä ei saanut toista vähittäiskauppaa olla. Jos oli, vapaata aukioloa ei myöskään sallittu. Sen jälkeen sitten jossakin vaiheessa asetusta on muutettu niin, että tällä hetkellä kaava-alueen ulkopuolella olevat vähittäismyymälät ovat vapaan aukiolon piirissä.

Ed. Lahtelakin voi tarkistaa nyt sitten tietonsa, ettei väärää tietoa mene eteenpäin. Kristillinen liitto ja silloinen SKDL vastustivat, sosialidemokraatit hyväksyivät tämän muutoksen. Näin todella silloin tapahtui. Vasemmalta esitettiin myös pontta tähän, mutta sekin tietysti meni nurin, eli siellä oli aika kova taisteluhenki tässä asiassa.

Arvoisa puhemies! Sitten vuoden 1994 tilanne. Vuoden 1994 tilanne oli sellainen, että silloin kolmannessa käsittelyssä ed. Jääskeläinen ed. Laivorannan kannattamana esitti, että silloinen mietinnön mukainen lakiesitys hylättäisiin, ja siitä sitten äänestettiin. (Ed. Lamminen: Laivoranta putosi!) Äänimäärää en nyt suoraan näe, mutta voin todeta, että muun muassa silloinen ministeri Kankaanniemi on äänestänyt hallituksen esitystä vastaan. Samalla tavalla äänesti koko silloinen kristillisen liiton eduskuntaryhmä ja 20—30 muuta edustajaa myös. Tällä selvityksellä halusin vain oikaista sen, mitä ed. Lahtela aikaisemmin ilmoitti. (Ed. I. Kanerva: Älkää siitä Lahtelasta välittäkö!) Meidän käyttäytymisemme tässä asiassa on ollut selkeän johdonmukainen koko ajan ja on edelleen. Emme hyväksy tätä tietä, jolla on kuljettu niin sinipunahallituksen kuin nyt taas tämän uuden sateenkaaren aikana.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti vain, että totesin, että kristilliset eivät olleet vastaan, koska eivät esittäneet hylkyä vuonna 89. Se olisi ollut minun mielestäni rohkea tapa tässä hommassa. Turha tästä on kinastelua jatkaa, kyllä minä taustan tiesin.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Oikeastaan haluaisin kiittää ed. Kuosmasta hänen pitämästään puheenvuorosta, kun hän selvitteli sunnuntain, lepopäivän, viikkorytmin ja muiden merkitystä. Se oli erinomainen puheenvuoro. Eikä tämä ole tarkoitettu miksikään juudaksen-

suudelmaksi, vaan se oli todella sitä. Kaikki, jotka sen kuulivat, ovat varmaan samaa mieltä. Ed. Kuosmanen valmistelee puheenvuoronsa varsin hyvin, ja sitä oli miellyttävä kuunnella.

Mitä on kompromissista sanottu, en ymmärrä sellaista kompromissia, mikä on tehty. Hallitus teki kurinpalautuksen hallitusryhmille. Jos kysymys olisi ollut kompromissista, niin asia olisi muotoiltu kompromissiksi jo hallituksessa ennen kuin se annettiin uudelleen eduskunnalle. Tämä ei ole kompromissi, vaan tämä on munaus koko systeemi alusta loppuun saakka, sellainen, että se voidaan viedä historiaan varmasti vuosikymmenien munauksena.

Yksi asia vielä, rouva puhemies. Kun kesäsunnuntait nyt avautuvat kauppoille kaupungeissa, niin valtaosa kuitenkin, lukuun ottamatta suuria marketteja, on perheyrietyksiä. Kesäaikana, jolloin yritysten pitäjille on jäänyt mahdollisuus, että lauantai-iltana lähtevät maalle ja viettävät sunnuntain yhdessä, nyt heille ei jää mitään muuta kuin lähtevät kymmenen aikaan lauantai-iltana, saunovat yön ja palaavat aamulla yhdeksältä laittamaan hyllyjä kuntoon. Tämä järjestelmä on aika uskomaton oravanpyörä tällaisille yrittäjille, nimenomaan vielä kesäaikana. Jos se olisi talvella, sen ymmärtäisi, mutta kesäaikana viedään ihmisiltä se vapaus, mitä suomalainen yhteiskunta kuitenkin aika tavalla arvostaa.

Ed. Myllyniemi: Rouva puhemies! Sellainen tilastollinen merkittävä huomio on tehtävä, että olemme käyttäneet yli 400 puheenvuoroa ja saatiin 400 neliön pykälä pois. Eli yhtä neliötä kohti on puhuttu toista puheenvuoroa, ettei tämä hukkaan ole mennyt missään tapauksessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 23.

Täysistunto lopetetaan kello 22.48.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

